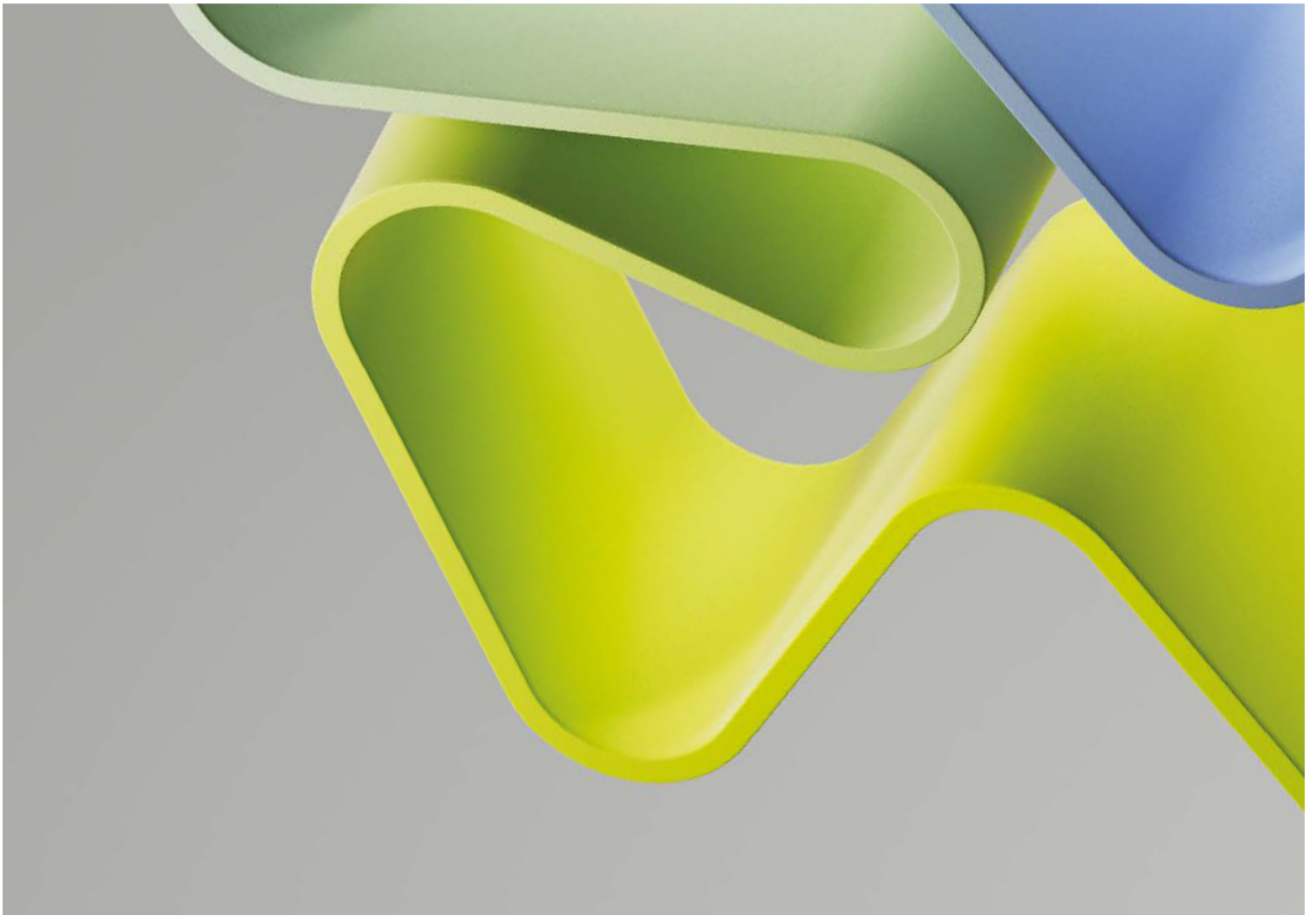

Forskingsrådets oppfølging av anbefalinger i eksterne evalueringer og gjennomganger

Utviklingslinjer i Forskingsrådet 2012-2024

Innhold	
Innledning	3
Del 1: Rapportene enkeltvis	4
1.1. Sammendrag del 1	5
1.2. Anbefalinger og oppfølging	8
Evalueringen av Forskningsrådet: A Good Council? 2011-2012	8
Ved et vendepunkt - Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi, NOU 2016:3 (Produktivitetskommissjonen)	17
Områdegjennomgangen av Forskningsrådet 2017	21
OECDs Reviews of Innovation Policy Norway 2017	27
OECDs Towards a new stage in Norway's science, technology and innovation system. Improving the Norwegian Long-term plan for Research and Higher Education 2022	34
Anbefalinger fra fire IAB Policy Briefs 2019-2022	39
Følgeevalueringen av innføring av porteføljestyling i Forskningsrådet 2021-2023	45
Del 2: Rapportene på tvers	54
2.1 Sammendrag del 2	54
2.2 Effekter i lys av Forskningsrådets fem mål	58
Mål 1: Økt vitenskapelig kvalitet	58
Mål 2: Økt verdiskaping i næringslivet	61
Mål 3: Møte store samfunnsutfordringer	64
Mål 4: Velfungerende forskningssystem	66
Mål 5: God rådgivning	70
2.3 Har Forskningsrådet nådd overordnede mål?	73
Del 3: Hva nå?	74
Vedlegg	75

Innledning

Denne rapporten omhandler utviklingslinjene i Forskningsrådet, hovedsakelig i perioden 2012 – 2024. Den er svar på en bestilling fra Kunnskapsdepartementet (KD) i forbindelse med departementets arbeid med den bebudede stortingsmeldingen om forskningssystemet. Konkret ber Kunnskapsdepartementet Forskningsrådet om å gå gjennom en rekke evalueringer/gjennomganger av Forskningsrådet, der noen har fokus primært på Forskningsrådet, andre på Forskningsrådet mer indirekte, som del av det samlede forsknings- og innovasjonssystemet. I alle de følgende rapportene som KD har bedt oss gå gjennom, gis det vurderinger og anbefalinger om Forskningsrådets funksjon og rolle:

- 2012 Technopolis' evaluering. A Good Council? Evaluation of the Research Council of Norway
- NOU 2016:3. Ved et vendepunkt. Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi (Produktivitetskommissjonen)
- 2017 Områdegjennomgangen av Norges forskningsråd 2017. Rapport fra en ekspertgruppe
- 2018 – 2022. Et utvalg rapporter (policy briefs) fra Forskningsrådets International Advisory Board
- 2021 Områdegjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet (2021). Deloitte
- OECD 2017 Review of Innovation Policy. Norway
- OECD 2022 Towards a new stage in Norway's science, technology and innovation system.
- 2021-2023 Evaluering av porteføljestyringen i Forskningsrådet.

Konkret er vi bedt om å svare ut i hvilken grad anbefalingene knyttet til Forskningsrådet i disse rapportene er fulgt opp samt effektene av oppfølgingen av rådene så langt. I tråd med bestillingen omhandler vår analyse hvordan Forskningsrådet har håndtert anbefalingene, samt hvorvidt og hvordan de er implementert og virkninger av tiltakene. Vi ser både på den mer direkte oppfølging av anbefalinger, men også på videreutvikling og nye spor gjennom internt initierte tiltak. Samlet sett oppfatter vi at hovedformålet med leveransen er å gi oppdragsgiver oversikt over hovedlinjene i Forskningsrådets virke og merverdi, i perioden etter den siste brede, internasjonale evalueringen i 2012.

Framstillingen er tre-delt: *Del 1* omhandler analyse av hver av evalueringene og gjennomgangene mht. Forskningsrådets oppfølging av anbefalingene. *Del 2* omhandler hovedlinjer i Forskningsrådets utvikling de siste årene basert på analysen i del 1, samt effektene av utviklingen på forskning og forskningssystem. *Del 3* omhandler fremtiden, hvilken rolle kan og bør Forskningsrådet ha i et fremtidig forskningssystem - både i lys av utviklingen i Rådet de siste 10-12 årene og av forskningspolitiske og bredere samfunnsmessige trender som vil ha betydning for Forskningsrådets funksjon og rolle framover.

I alle delene søker vi å skille tydelig mellom fakta om tiltak og effekter og Forskningsrådets *vurdering* av utviklingen.

Del 1: Rapportene enkeltvis

Denne delen omhandler hovedfunnene i analysen av anbefalinger i og Forskningsrådets oppfølging av den enkelte evaluering og gjennomgang i perioden 2012 – 2024. Anbefalingene gjennomgås med hensyn til hvorvidt de er fulgt opp eller ikke. Til slutt, etter hver rapport, gis en kort oppsummering og vurdering av Forskningsrådets oppfølging.

For oversiktens skyld gis leseren innledningsvis i denne delen en kort oppsummering av hovedfunn på tvers av anbefalinger og oppfølging i de ulike rapportene.

Denne rapporten omhandler som nevnt perioden 2012-2024, for en oversikt over utviklingen i decenniet forut (2002 – 2012), oppsummeres noen hovedpunkter i faktaboksen under.

Sentrale tiltak utviklingstrekk i perioden før 2012

Den første evalueringen av Forskningsrådet i 2001 konkluderte med at samordningen av flere funksjoner i ett råd ga en unik mulighet til å samordne og integrere forskning og innovasjon. Evalueringen fant samtidig at denne muligheten ikke var godt nok utnyttet. Organiseringen internt i Forskningsrådet videreførte langt på vei den tidligere inndelingen i flere forskningsråd. Eksternt var rådet overstyrt, med finansiering og detaljerte styringssignaler fra 16 ulike departementer. Dette kombinert med begrensede «strategiske» ressurser gjorde at rådet hadde lite rom til å håndtere og være pådriver for endringer. Som svar på evalueringen ble Forskningsrådet omorganisert i to omganger i perioden fram til den neste brede evalueringen i 2012.

Et viktig formål med omorganiseringene var å sikre at Forskningsrådet var innrettet mot samfunnsoppdraget (på tvers av fag, samfunnsoppgaver, departementer, andre aktører og ikke primært mot den enkelte sektor). Det ble videre iverksatt tiltak for at Forskningsrådet skulle bli mer inkluderende og utadventt samt bli tydeligere med bl.a. skarpere profilering av grunnforskning og næringsrettet forskning. Forskningsrådets strategiske rolle for å øke verdien av samfunnets investeringer i forskning ble tydeligere formulert. Det ble etablert store, tverrgående programmer på områder av stor nasjonal verdi, bl.a. forskning på fornybar energi som fikk en kraftig vekst over flere år som følge av det politisk initierte klimaforliket i 2008.

Internasjonalisering og især arbeidet knyttet til EUs rammeprogram ble prioritert høyere og mobilisering av norske forskere til rammeprogrammene ble mer vektlagt. På kunnskapsgrunnlagssiden gjennomførte Forskningsrådet en første runde med foresight og tok i bruk mer utforskende metoder i tildelinger av forskningsmidler, spesielt overfor næringslivet. Forskningsrådet ble videre sentral i 21-strategiprosesser på en rekke områder, bl.a. olje og gass, energi og klima.

Det ble igangsatt flere kvalitetsfremmende ordninger som Sentre for fremragende forskning (SFF), Topp-forsk satsingen samt at innsatsen på forskningsinfrastruktur ble vesentlig trappet opp og gitt en mer strategisk retning. Tildelinger fra den frie arenaen FRIPRO ble lagt om fra å støtte små prosjekter, hovedsakelig ph.d.-kandidater, til å støtte større prosjekter.

Forskningsrådet spilte en sentral rolle i utviklingen av skattefradragssystemet for næringslivets forsknings- og utviklingsinnsats samt å løfte forskningsagendaen innenfor viktige politikkområder som bl.a. nordområdepolitikken.

Habilitet og kvalitet i søknadsbehandlingen kom høyt på agendaen og retningslinjene for fagfellevurderingene ble vesentlig forbedret.

I sum innebar alle tiltakene i perioden mellom den første brede evaluering (2001) og den andre (2012) en betydelig transformasjon av Forskningsrådets organisering, forvaltning av FoU-midler og rådgivningsvirksomhet.

1.1. Sammendrag del 1

Hovedtrekk på tvers

Kontinuerlig endring. Et trekk ved Forskningsrådets utvikling i perioden 2012-2024 er en kontinuerlig strøm av større og mindre endringer, i betydelig grad som oppfølging av eksterne anbefalinger, men også som resultat av interne initiativ, dels relatert til, dels uavhengig av anbefalinger i evalueringer og gjennomganger av virksomheten. Kontinuerlig endring vil gjelde de fleste organisasjoner, men å svare ut såpass mange eksterne gjennomganger med anbefalinger i løpet av et decennium, er sannsynligvis ikke normalen i offentlig sektor i Norge.

Sten på sten. Et annet trekk er at endringene i stort synes å trekke i samme retning. Vi ser det innenfor alle de sentrale dimensjonene i Forskningsrådets virksomhet, som i arbeidet med kvalitet og kvalitetsutvikling, i spiss og bredde, med den utfordringsdrevne forskningen, med internasjonaliseringsarbeidet, med næringsrettet forskning og det næringsrettede virkemiddelapparatet og med vårt ansvar for forsknings- og innovasjonssystemet samt i rådgivning.

Større og mindre grep. I 2012-evalueringen i regi av det britiske konsulentfirmaet Technopolis med et bredt anerkjent internasjonalt panel, finner man kimen til mange av de større grepene, foretatt på ulike stadier fram til i dag. Utviklingen dreier seg i stor grad om å dels styrke, dels eksperimentere og revidere og ikke minst effektivisere gjeldende praksis. I noen faser ble det imidlertid gjort større banebrytende grep, som innføring av helhetlig porteføljestyling.

Kunnskapsbasert endring. Forskningsrådet har lagt vekt på *kunnskapsbasert* endring og utvikling. Arbeidet med statistikk, dataforvaltning, evaluering og andre analyser er betydelig styrket de siste årene, ikke bare som grunnlag for forskningspolitisk rådgivning, men også for videreutvikling av investeringsfunksjonen – særlig mht. utforming av virkemidler og konkurransearenaer, herunder med søknadstyper, søknadskriterier, søknadsbehandling m.m.

Dialog og samspill. Et annet trekk i utviklingen er Forskningsrådets samspill og dialog med relevante aktører både i og utenfor forsknings- og innovasjonssystemet. Forslag til endringer av ulik karakter blir drøftet og fulgt opp gjennom brede prosesser med Forskningsrådets brukere og interessenter, som innebærer både medvirkning i og kvalitetssikring av utviklingsarbeidet, i tillegg kommer brukerundersøkelsene. Hovedbildet viser en omstillingsdyktig organisasjon med vilje til å ivareta samfunnsoppdraget på best mulig måte med basis i kunnskapsgrunnlag og dialog.

Dynamisk stabilitet. Til tross for at endringstakten står sentralt i hovedbildet, har likevel de viktigste prioriteringene vært stabile over tid: Høy og bedre kvalitet i forskningen, økt konkurranse- og omstillingsevne i næringslivet og offentlig sektor har hele tiden vært sentrale mål. Det gjelder også internasjonalisering og ikke minst Forskningsrådets bidrag i møtet med de store, komplekse samfunnsutfordringene. I tillegg kommer Forskningsrådets ansvar for å bidra til et velfungerende forskningssystem. Anbefalingene i de eksterne rapportene har lagt mer eller mindre vekt på de ulike dimensjonene, men det er likevel disse som over tid har vært grunnleggende for Forskningsrådets virke og rådgivning. De ulike prioriteringene er gjensidig avhengige, og Forskningsrådet har måttet og fortsatt må evne å balansere de ulike målene i sitt utviklingsarbeid.

Hovedtrekk på enkeltområder

Forskningsrådet har i stor grad fulgt opp anbefalingene for å styrke kvaliteten i norsk forskning

Etablering av SFF (sentre for fremragende forskning) og store tverrsektorielle programmer, før evalueringen i 2012, la et viktig grunnlag for videre arbeid med kvalitet og kvalitetsutvikling – eksempelvis tiltak som:

- Felles søknadsbehandling for å sikre at de beste prosjektene blir finansiert
- Gjennomgang av og reduksjon i søknadstyper
- Revidering av vurderingskriterier
- Sammenhengende søknads- og vurderingsarenaer

- Egne utlysninger for forskertalenter
- Belønne dristige og banebrytende prosjekter
- Belønne tverr- og transfaglighet

I tillegg kommer styrking av forskningssvake områder gjennom ulike tiltak, særlig de siste årene.

Internasjonalisering har blitt stadig viktigere – anbefalinger fulgt opp

- En rekke tiltak for forbedring av norsk deltakelse i EUs rammeprogrammer
- Tiltak for harmonisering av norske virkemidler med EUs finansieringsordninger og langsiktig og målrettet mobiliseringsarbeid
- Aktiv deltakelse i internasjonale fora og samarbeidsarenaer
- Men fortsatt forbedringspotensial når det gjelder strategisk tilpasning av Forskningsrådets virkemidler i lys av virkemidler på konkurransearenaer internasjonalt.

Tiltak gjennom andre sentrale systemstrukturerende tiltak og virkemidler

Forskningsrådets ansvar for et velfungerende forskningssystem omfatter i tillegg til internasjonalt samarbeid, også en rekke andre strukturerende virkemidler med betydelig effekt på forsknings- og innovasjonssystemet. Mange av anbefalingene berører dette. Det gjelder bl.a. infrastruktur, ansvaret for forskningsinstituttene, senterordningene og den åpne arenaen (FRIPRO). Videre kan nevnes virkemiddel knyttet til kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskningen, åpen forskning og tilgjengelighet samt forskningsetikk og ansvarlig innovasjon.

Flere evalueringer og analyser peker på det store omstillingsbehovet i Norge og behovet for mer koordinering, nye arbeidsformer og andre systemiske endringer

De viser bl.a. til utfordringene mht. klima, natur og miljø, at det norske forsknings- og innovasjonssystemet er rettet mot etablerte næringer og ikke mot fremtidens muligheter, og på behovet for omstilling i offentlig sektor for å sikre velferdsstaten.

Systemiske endringer for fremtiden

Anbefalingene om dette peker på at det må utvikles nye arbeidsformer som bl.a. innebærer mer tverrsektoriell koordinering. Hvilken rolle spiller Forskningsrådet i dette bildet? Gjennomgangen av oppfølging av eksterne anbefalinger viser at Forskningsrådet jobber med tiltak, men det vil klart kreves mer i fremtiden – status pr nå:

- Forskningsrådet, som "integret" forskningsråd, har i stadig større grad hatt helhet for øye i utviklingen av investeringsvirksomheten (eksempelvis utlysninger), av kunnskapsgrunnlag og rådgivning (eksempelvis rådgivning til 21-prosessene, innspill til langtidspanene), policyer og handlingsplaner (eksempelvis porteføljeplaner), etc.
- Norge deltar nå aktivt i EUs missions og har startet arbeidet med to nasjonale målrettede samfunnsoppdrag. Forskningsrådet spiller en sentral rolle i designfasen av de to nasjonale samfunnsoppdragene.
- Bidratt til virkemidler og samhandling på tvers av virkemiddelapparatet slik som Pilot-E, Pilot-T og Grønn plattform
- Ser innovasjon i privat og offentlig sektor i sammenheng, i større grad enn tidligere og mer strategisk.

Omstilling i næringslivet og det næringsrettede virkemiddelapparatet

Begge disse områdene er sentrale i flere av evalueringene/gjennomgangene mht. anbefalinger. Analysen av Forskningsrådets oppfølging viser at Rådet har gjort mye for å stimulere og støtte FoU i næringslivet og samspillet mellom academia og næringsliv. Forskningsrådet har også vært aktiv for å skape bedre samspill i det næringsrettede virkemiddelapparatet. Roller og ansvarsfordeling mellom virkemiddelaktørene har vært et sentralt tema i gjennomgangene av det næringsrettede virkemiddelapparatet. Det er i dag en rekke aktører som gir støtte til FoU i næringslivet. Forskningsrådets vurdering er at det vil være svært krevende å beskrive roller og ansvar som ikke innebærer noen form for overlapp.

Omstilling i offentlig sektor

Behovet for omstilling i offentlig sektor er også stort. Dette behovet er behandlet bare i begrenset grad i de ulike evalueringene og gjennomgangene. Her gjenstår det mye arbeid for å styrke innovasjonskraften og ta i bruk forskning i omstillingsprosessene. Forskningsrådet har hatt begrensede ressurser, men har samarbeidet med andre aktører for å få mest mulig ut av tilgjengelige ressurser.

Rådgivning og policyutvikling

En rekke rådgivningstiltak de siste årene har omhandlet sentrale problemstillinger i forskningspolitikk og forskningssystem på *nasjonalt nivå*. Flere evalueringer/gjennomganger har utfordret oss særlig på denne typen rådgivning, altså rådgivning uavhengig av Forskningsrådets rolle og egne investeringer. Av kunnskapsbaserte tiltak på rådgivningssiden kan nevnes:

- Arbeidet opp mot Forskningsrådets internasjonale rådgivende komite (IAB), rådgivning knyttet til de tre langtidsplanene, til stortingsmeldinger, 21-prosesser, mv. samt rådgivning om enkelttiltak, som f.eks. samfunnsoppdrag (missions).
- *Sektorieell rådgivning til departementene* skjer i stort omfang – f.eks. knyttet til infrastruktur, internasjonalisering, instituttsektoren, polar- og nordområdene og de fleste tematiske områdene.
- *Forskningsrådet er tett på internasjonal policyutvikling* gjennom deltakelse i internasjonale organisasjoner/fora: EU, OECD, Science Europe, Taftie (om innovasjon) etc.
- Forskningsrådet har utviklet en rekke policyer/strategier i perioden for eget arbeid og som råd til systemet, som for eksempel: åpen forskning, internasjonalisering, kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver, innovasjon i offentlig sektor og næringsliv, rekruttering og grunnleggende forskning.

Budsjettkutt, effektivisering, digitalisering og forenkling

Noen gjennomganger har uttrykt behovet for reduksjon i driftskostnadene i Forskningsrådet. Disse rådene har blitt fulgt opp gjennom bl.a. å skille ut driftskostnadene i et eget virksomhetsbudsjett som deretter er blitt redusert i flere omganger. Samtidig har Forskningsrådet på eget initiativ gjort mye for å effektivisere gjennom digitalisering og forenkling av arbeidsprosesser. Likevel har budsjett-reduksjonene resultert i mindre dialogaktivitet med omverdenen og nå også noe redusert kapasitet til rådgiving, primært til sektordepartementene.

Flere rapporter anbefaler mer eksperimentering med systematisk vurdering av resultatene, som har resultert i tiltak på mange områder, slik som Grønn Plattform og Pilot-satsingene, samt piloter for å tilrettelegge bedre for utvelgelse av den særlig grensesprengende forskningen. Dette er imidlertid ressurskrevende aktiviteter som utfordres av store kutt i virksomhetsbudsjettet over flere år, samt nedbemanning. Trangere rammevilkår utfordrer tilfredsstillende oppfølging av løpende kjerneoppgaver som må prioriteres.

Evalueringsenes/gjennomgangenes verdi

Vi ser at de mest verdifulle evalueringene/gjennomgangene er dem av mer overgripende karakter og som ser helheten i Forskningsrådets virksomhet, slik som eksempelvis Technopolis' evaluering av 2012 og landrapportene fra OECD (2017 og 2022). Slike gjennomganger tar inn over seg kompleksiteten i forsknings- og innovasjonssystemet, gir mer treffsikre, strategiske anbefalinger og gir Forskningsrådet muligheten til - etter vurdering av kvalitet og egnethet av anbefalingene - å følge dem opp på en best mulig fruktbar måte.

1.2. Anbefalinger og oppfølging

Evalueringen av Forskningsrådet: A Good Council? 2011-2012

Bakgrunn

Evalueringen av Norges forskningsråd ble bestilt av Kunnskapsdepartementet i 2011 og tildelt Technopolis Group etter åpen anbudskonkurranse. Evalueringen ble gjennomført ti år etter forrige evaluering (2001-2002) som også ble gjennomført av Technopolis. Forskningsrådets forvaltningsvolum på evalueringstidspunktet var 7 mrd. kroner og midlene kom fra 16 departementer.

I anledning lanseringen av evalueringen uttalte daværende kunnskapsminister Kristin Halvorsen at "Det er bra å være god på noe, og Norge er god på forskningsråd". Evalueringen så ikke isolert på Forskningsrådet, men evaluerte Rådet utfra dets rammebetingelser og plass i forskningsforvaltningen. Anbefalingene angikk dermed store deler av det norske forskningssystemet.

Hovedfunn

Technopolis drøfter mange sentrale problemstillinger for Forskningsrådet, blant annet kvalitet i forskningen, behovet for mer grensesprengende forskning, styrke Forskningsrådets egne strategiske ressurser (både analysekapasitet og penger), behovet for å styrke næringslivets FoU-innsats, internasjonalisering, Forskningsrådets rammevilkår samt skjev kjønnsbalanse i forskningsledelse. Dette er problemstillinger som Forskningsrådet har fulgt opp i etterfølgende år og gjennom flere prosesser (se mer detaljert framstilling under).

Technopolis konkluderer med at norsk forskning i gjennomsnittet er god, men ikke god nok gitt konkurransebildet og kunnskapsutviklingen i andre land. Meldingen til regjeringen og Kunnskapsdepartementet er eksplisitt hva angår investering i forskning. Ifølge Technopolis blir det investert altfor lite i forskning i Norge i forhold til i andre, sammenlignbare land. Dette fører til lite fornyelse i næringslivet, lav innovasjonsgrad i industrien og forvaltningen, mangelfull etablering av ny, kunnskapsbasert virksomhet og kunnskapsutvikling knyttet til kultur og samfunn. Technopolis slår videre fast at Norge må jobbe hardt for å finne seg en plass i det europeiske og globale forskningslandskapet: «With very few resources Norway will have to play a clever game to succeed in global competition.» Regjeringen og Kunnskapsdepartementet får med andre ord ikke like god evaluering som Forskningsrådet når det gjelder deres satsing på forskning og innovasjon.

Overfor Forskningsrådet anbefaler Technopolis bl.a. en styrking av den frie forskningen, vektlegging av mer langsiktighet i forskningen, mer nysgjerrighetsdrevet forskning, økt vektlegging av forskningskvalitet og mer høyrisiko-forskning. Et konkret forslag fra Technopolis er å styrke FRIPRO og å legge til rette for mer åpenhet i store satsinger og tematiske programmer. Technopolis anbefaler at Forskningsrådet blir mer strategisk proaktivt, mer av en endringsagent, mer opptatt av helhetlige evalueringer, bedre på oppfølging av evalueringer samt at innsatsen på "impact"-studier økes.

Anbefalinger og oppfølging

Anbefaling	Fulgt opp?
Prioritétt økt forskningskvalitet og mer grensesprengende forskning	
Samlet sett er kvaliteten på norsk forskning god, men trolig ikke god nok sett i lys av at kunnskap får stadig økende betydning for (den norske) konkurranseevnen. <i>Målet om økt kvalitet bør derfor vektlegges enda sterkere hos Forskningsrådet.</i>	Fulgt opp og i kontinuerlig prosess: Både i 2012-evalueringen og i gjennomgangen av Forskningsrådet i 2017 var anbefalingen om økt kvalitet sentral, og en viktig begrunnelse for innføring av porteføljestyling - en metode som bl.a. skulle sikre at de beste søknadene fikk støtte. Dette innebar bl.a. gjennomgang av og reduksjon i søknadstyper,

	gjennomgang og revidering av vurderingskriterier samt innføring av sammenhengende søknads- og vurderingsarenaer. Mest mulig samordning med EU var sentralt i dette arbeidet.
<p>Forskningsrådets vekt på forskerinitiert «fri» forskning i finansiering av grunnforskningsprosjekter gjør at dagens aktivitetsmønster i stor grad blir bestemmende for innretningen av framtidig aktivitet. Det er lite rom for eksplorative satsinger («high-risk research»), og det kan virke som at Norge har kommet sent i gang med satsing på generiske teknologier.</p> <p><i>Forskningsrådet bør derfor etablere mekanismer som kan fremme og utvikle mer grensesprengende virkemidler, både innen grunnforskning og anvendt forskning.</i></p>	<p>I prosess: Forskningsrådet har innført to-delt kvalitetskarakter, hvorav én er knyttet til potensialet for fornyelse for slik å kunne prioritere særskilt nyskapende prosjekter der det er formålstjenlig i porteføljestyringen. I 2020 gjennomførte man innenfor energiforskning en pilot med søknadstypen Radikalt nyskapende Forskerprosjekt hvor hensikten var å gi prosjekter som er radikalt grensesprengende, og som utfordrer eksisterende forskning på et tema eller område, en mulighet for finansiering. Store satsinger på generiske teknologier ble iverksatt etter den første evalueringen – både bioteknologi, nanoteknologi, avanserte materialer og IKT og siden 2021 er det gjennomført dedikerte utlysninger til radikale prosjekter knyttet til teknologikonvergens. Imidlertid har spesielt IKT-forskningen for lite midler. Forskningsrådet har fremmet forslag til betydelig vekst årlig siden 2012. I 2021 og 2022 er det gjennomført utlysninger med spesielt fokus på high-risk research knyttet til å oppnå radikalt ny teknologiutvikling på tvers av de muliggjørende teknologiene. En IAB policy brief på temaet high risk high gain research er utviklet (men foreløpig ikke publisert)</p>
<p>I likhet med andre forskningsråd bør Forskningsrådet <i>se på hvordan de skal håndtere søknader som går på tvers av disipliner og som søker å sprengre grenser.</i></p>	<p>Fulgt opp og i prosess: For tverrfaglige søknader er det gjort flere tiltak: 1) undersøkt om tverrfaglige søknader kommer dårligere ut av fagfelle vurderinger (FRIPRO – ingen signifikante funn om forskjellsbehandling), 2) vektlegge tverrfaglig kompetanse blant fagfeller i paneler, 3) Søknadstypen Stort tverrfaglig forskerprosjekt utviklet i forbindelse med Fellesløftet IV – 2020 og senere tatt i bruk i en rekke tematiske satsinger, IAB-policy brief om bedre tilrettelegging for tverrfaglig forskning utviklet. Deltagelse fra Forskningsrådsansatte i internasjonale nettverk og arbeidsgrupper som ser på denne tematikken i bl.a gjennom Science Europe, Global Research Council og NordForsk.</p>
<p><i>Midlene til frie prosjekter (FRIPRO) bør styrkes, særlig til bedre å behandle tverrfaglig og høy-risiko forskning og å øke kvalitet. I tillegg kan Store programmer utvides til også å inneholde en dimensjon som eksplisitt ivaretar mer grunnleggende forskning.</i></p>	<p>I kontinuerlig prosess: FRIPRO-tildelingene fra KD og KD-SO har økt vesentlig siden 2012, fra 652 mill. kroner til 1.132 mill. kroner i 2023 (med unntak av perioden 2017-2019 med 0-vekst). Det er et betydelig inntekts hopp i 2022 knyttet til nysalderingen (670 mill. kroner ekstra som går til å dekke overforbruk fra tidligere år).</p>

<p>Innvilgelsesprosenten er særlig lav innen FRIPRO, av to grunner. For det første er det innenfor dette programmet en mindre, men likevel <i>betydelig andel svake søknader som vi mener søkerens institusjoner burde ha luket ut</i>. For det andre mottar programmet langt flere søknader med høy kvalitet enn det er ressurser til å innvilge.</p>	<p>I prosess: Det er tatt grep for å øke innvilgelsesgraden i FRIPRO, bl.a. løpende søknadsmottak. Fra mars 2023 innførte vi karantene for prosjektledere for søknader med karaktersnitt under gitte grenser, etter dialog med søkerinstitusjonene.</p>
<p>Utvikle kunnskapsgrunnlag og organisering for strategisk rådgivning</p>	
<p><i>Forskningsrådet har for lite systematisk bruk av evalueringer og framtidssudier.</i> Evaluering bør være en integrert del av programsyklusen, og det bør rettes mer innsats mot å kartlegge og forstå effektene av Forskningsrådets egne aktiviteter. Det trengs mer ressurser og innsats rettet mot framtidssudier som kan utfordre grensene, blant annet gjennom foresight-studier. Dette som en motvekt mot de naturlig konserverende effektene som følger av Forskningsrådets brede involvering av brukerne.</p>	<p>Fulgt opp og i kontinuerlig prosess: Det ble igangsatt arbeid med en evalueringspolicy i 2013 som ble lansert samme år og revidert i ettertid. Evalueringsarbeidet er fulgt opp systematisk siden, bl.a gjennom langtidsplaner for evaluering – og generelt gjennom styrket kompetanse og kapasitet på feltet. Det er jobbet med fagevalueringer, virkemiddevalueringer, institusjonsevalueringer, effekt-evalueringer, systemevalueringer samt egenvurderinger. Det har blitt gjennomført sektoranalyser av flere departementer i flere runder. Det har vært gjennomført framtidssudier ifm. innspill til LTP, men arbeidet med framtidssudier er ikke fullt ut systematisert eller gitt en klar strategisk innramming. En 2021 IAB policy brief på temaet anbefalte at innsatsen knyttet til fremtidssudier konsentreres rundt arbeidet med LTP, og klart forankres på regjerings/departementsnivå.</p>
<p>Det er viktig fortsatt å bruke <i>foresight</i> og å involvere utlendinger i prosessene knyttet til forskningsstrategier på departementsnivå, for å hente inn alternative perspektiver.</p>	<p>Delvis fulgt opp: Det er benyttet foresight for å underbygge innspill til LTP mv., men ikke utviklet systematisk.</p>
<p><i>Det brukes for få ressurser på evaluering</i> i det hele tatt, særlig i henhold til å undersøke effektene av egne virkemidler og tiltak. Evaluering er ennå ikke systematisk festet i Forskningsrådets planleggingsrutiner.</p>	<p>Fulgt opp og i kontinuerlig prosess: I 2013 ble den første policyen for evaluering utarbeidet, og siden har evalueringsarbeidet blitt vesentlig systematisert og volumet av evalueringer inkl. evalueringer av effekter av Forskningsrådets virkemidler har økt. Se mer utfyllende svar på dette i kolonnen lenger opp.</p>
<p>Omorganiseringen (i 2010) har etterlatt <i>for lite analysekapasitet sentralt i organisasjonen</i>. Dette er noe Forskningsrådet trenger hvis det skal spille en sentral rolle som forskningspolitisk rådgiver og pådriver for endring. En nylig opprettet analysegruppe i direktørens stab er ment å fylle denne rollen.</p>	<p>Fulgt opp: Det er satset vesentlig på å styrke analysekapasiteten sentralt i Forskningsrådet etter 2012, først gjennom den daværende adm.dir. stab, senere gjennom en egen avdeling for analyse, statistikk og evaluering. Det foregår i dag betydelig utrednings- og analysearbeid i en rekke avdelinger i Forskningsrådet</p>
<p>Den nye organiseringen bør <i>styrke den strategiske funksjonen til de to øverste styrene</i> – særlig hvis styrene blir understøttet av mer uavhengig analysearbeid.</p>	<p>Fulgt opp og i kontinuerlig prosess: Forskningsrådets administrasjon støttet opp om styrenes strategiske funksjon gjennom sektoranalyser, effektstudier av brede forskningsfelt, bestilte evalueringer og andre typer analyser, bruk av intervensjonslogikkmodeller i programplaner, foresight-prosesser, mv.</p>
<p>Utvikle virkemidler og prosesser for å styrke næringslivets FoU</p>	

<p>Et viktig forskningspolitisk mål er å øke FoU-investeringene i næringslivet. Det er få virkemidler som fanger opp behovet for mindre, mer tidsavgrensede satsinger som treffer behovene til bransjer eller klynger som er for store til å utgjøre konsortier for en BIA-søknad. <i>Forskningsrådet bør se nærmere på hvordan rådet konkret kan involvere relevante brukere i utformingen av slike teknologiprogrammer og eventuelt utvikle en større mekanisme for slike satsinger.</i></p>	<p>Fulgt opp og i kontinuerlig prosess: Forskningsrådet har innenfor rammen av budsjettformålet BIA jobbet strategisk med tidsavgrensede satsinger for å utvikle og løfte områder med begrenset forskningserfaring og -innsats. Det er gjort målrettet arbeid rettet mot områder som helsenæring, bygg- og anlegg, privat-offentlig samarbeid, tjenesteytende næringer med mer. Næringslivets retur fra EU har økt betydelig siden 2015, (ikke oppdaterte tall for 2022). Det er gjennomført en positiv evaluering av SkatteFUNN-ordningen som særlig viser nytten for SMBer og fremvoksende bransjer/områder, samt at SSB har utarbeidet en rapport om Forskningsrådets næringsrettede aktivitet, på oppdrag fra NFD.</p>
<p>«Av-programmeringen» av en stor andel innovasjonsprosjekter og integrere dem i BIA innebærer en risiko for ikke å fange opp og bidra til å organisere nye interessenter, eksempelvis leveransekjeder eller klynger. Det reduserer muligheten til å <i>drive mindre, innovasjonsrettede programmer nært knyttet til nye teknologier og brukerbehov</i> som fremmer forskningsbasert kompetanseoppbygging og samhandling mellom industriforskning innenfor nye områder med store innovasjonsmuligheter.</p>	<p>Fulgt opp og i kontinuerlig prosess: Forskningsrådet har innenfor budsjettformålet BIA jobbet strategisk med tidsavgrensede satsinger for å utvikle og løfte områder med potensial (kalt BIA-X). Grepene er rettet mot områder som teknologioverføring fra olje/gass til fremvoksende områder, helsenæring og produksjon, bygg- og anlegg, privat-offentlig samspill, reiseliv og andre tjenesteytende næringer. Det er jobbet for å mobilisere ulike næringsgrupper til økt søkning av midler fra BIA. BIA ble evaluert i 2016 og hovedfunnet er at ordningen fungerer etter hensikten og samspiller godt med teknologisk og tematiske satsinger, bl.a. IKT- og NANO-ordningene. Det er tatt flere grep for å utvikle BIA ytterligere, bl.a. idélab på ulike tema, privat-offentlig samarbeid, samt like kriterier for innovasjonsprosjekter på tvers av Forskningsrådet. Verdikjedesatsinger som Grønn plattform og Pilot-X (E, T og H) er utfordringsdrevet og tydelig brukerrettet,</p>
<p><i>Én søknadsrunde i året er ikke nok for næringslivets beslutningstakt og hyppigere søknadsrunder er ønskelig.</i> Næringslivsinformantene så Forskningsrådet som støttende og god rådgiver, men var overrasket over at rådet ikke syntes interessert i prosjekter resultatene etter at rapporteringsskjemaene var ferdig utfylt.</p>	<p>Fulgt opp: Fra 2020 er det innført løpende søknadsmottak med to tildelinger i året for innovasjonsprosjekter. I 2023 er det kun én søknadsfrist pga. Forskningsrådets ressursituasjon. Forskningsrådet bruker rapportering fra prosjektene som finansieres til monitorering og rapportering. Forskningsrådet gjennomfører årlig (i regi av Samfunnsøkonomisk analyse) en analyse av resultater fra næringsrettede prosjekter som har fått støtte fra Forskningsrådet.</p>
<p>Forskningsrådets finansiering av IKT virker lav sammenlignet med næringslivets aktivitetsnivå. (...) <i>Forskningsrådet og departementene bør vurdere om Forskningsrådet investerer nok i grunnforskning og anvendt forskning innen IKT.</i> Dette bør ses i sammenheng</p>	<p>Fulgt opp – dette vurderes kontinuerlig. I 2012 var den målrettede IKT-satsingen lagt til VERDIKT og den nye satsingen innenfor IKT-forskning, IKTPLUSS, ble etablert i 2014, og med sterkt fokus på grunnforskning og bygge opp rundt digitale teknologier. Den rettede innsatsen på IKT-forskning har vært kuttet</p>

<p>med utviklingen av en ny strategi for IKT som generisk teknologi.</p>	<p>over tid fra av sektordepartement, og feltet har ikke vært tilstrekkelig prioritert i budsjetter over år og dermed i utakt med økende behov i forskningen selv, i næringsliv, off. sektor og for samfunn.</p>
<p>Målrette og prioritere internasjonalt samarbeid</p>	
<p>Rådets arbeid med å fremme internasjonalisering har vært svært vellykket. <i>Internasjonaliseringsstrategien bør nå revideres med sikte på å gjøre internasjonaliseringsarbeidet mer målrettet.</i></p>	<p>Fulgt opp: Internasjonaliseringsarbeidet i Forskningsrådet har hatt høy prioritet i hele perioden vi dekker. I Forskningsrådets handlingsplan for internasjonalisering (2021-2027) vektlegges fire hovedspor for internasjonalisering: 1) Internasjonalt samarbeid i forskningsrådsfinansierte prosjekter; 2) Deltakelse i partnerskap; 3) Samspill med HEU og den europeiske Folpolitikken; 4) Prioriterte land utenfor Europa, nordisk samarbeid og EØS-midlene. I tråd med Regjeringens strategi for deltagelse i Horisont Europa og det europeiske forskningsområdet og Regjeringens Panorama strategi for forsknings- og utdanningssamarbeid utenom Europa legges det økt vekt på også å bruke EU sine virkemidler som plattform for alt internasjonalt samarbeid.</p>
<p><i>Forskningsrådet bør se mer spesifikt på hvilke mål de skal ha for internasjonaliseringsarbeidet. Et gjennomgående fokus på internasjonalisering bør kombineres med et bevisst forhold til hva man får ut av internasjonaliseringen, hvilke fagområder man skal fokusere på og hvilke land man skal prioritere. Internasjonaliseringens rolle bør diskuteres mer åpent og på tvers av sektorer. Departementene bør også være mer konkrete og målrettede i sine internasjonaliseringsstrategier. For øyeblikket er det trolig for lite samarbeid med land utenfor Europa og Nord-Amerika.</i></p>	<p>Delvis fulgt opp – i kontinuerlig prosess. Nytt de senere år er at hver enkelt portefølje har et ansvar for å legge strategi for internasjonalt samarbeid på sine felt. Her følges også føringer fra departementene opp. Regjeringens Panoramastrategi følges opp av Forskningsrådet, der hovedvirkemiddel for samarbeid utenom Europa er EU sitt rammeprogram for forskning og partnerskap initiert i forbindelse med disse. Forskningsrådet har samme med HKDir etablert INTPART-virkemidlet som stimulerer til å bygge institusjonssamarbeid med de ni prioriterte landene. Flere av porteføljene bidrar strategisk med midler. Forskningsrådet har ansvar for bilaterale forskningssatsinger rettet mot enkelte prioriterte samarbeidsland som India, Kina og Sør-Afrika, noe som tydelig reflekteres i landenes deltakelse i forskningsrådsprosjekter. Norske forskere har mer samarbeid med forskere i Sør-Afrika enn skandinaviske naboland, både i andel og totalt. Det har også vært utstrakt samarbeid med Russland, men institusjonelt samarbeid er suspendert som følge av krigen i Ukraina fra 2022. Forskningsrådet medfinansierer utsendinger til Japan, Brasil og India sammen med IN. Det er fremdeles en vei å gå for å få til et tettere samspill mellom nasjonale og internasjonale virkemidler for å bidra til norske forsknings- og innovasjonspolitiske mål.</p>
<p>Forskningsrådets virkemidler for internasjonalisering bør i større grad gjøres kjent i forskningsmiljøene.</p>	<p>I kontinuerlig prosess: Gjennom årene er det igangsatt utstrakt systematisk mobiliseringsarbeid mot utlysninger i regi av</p>

	Forskningsrådet, men også når Forskningsrådet deltar i internasjonale fellesutlysninger, eksempelvis gjennom Partnerskap i regi av EU, Nordforsk, mv.
Forskningsrådet har satset sterkt på å støtte og stimulere norske forskere til å delta i EUs rammeprogrammer for forskning og øvrig europeisk forskingssamarbeid. <i>Det er behov for mer kunnskap om hva som skal til for at flere forskere skal bli interessert i å delta i slikt samarbeid.</i>	I kontinuerlig prosess: EU-mobiliseringen er satt i system både i en "tematisk" linje, overfor sektorer og mot regionalt nivå. Både workshops, søknadslesing, fasilitering av dialog med kommisjonen gjennom Forskningsrådets kontor i Brussel mv. Godt og tett samspill mellom Forskningsrådet, IN og EU-rådgivere ved institusjonene. Norsk retur fra EUs rammeprogram har økt, og økt mer enn estimert, særlig for instituttsektoren (jf. overforbruk for RES-EU). Flere norske regioner og bykommuner deltar i EU-prosjekter i H2020 og HEU.
Forbedringer knyttet til Forskningsrådets overordnede kontekst	
Fondet for forskning og nyskaping var en viktig mekanisme for å sikre strategiske ressurser til å skape endringer i det norske forsknings- og innovasjonssystemet. <i>Det er avgjørende at den finansieringsmekanismen som erstatter fondet kan sikre den langsiktige forskningen og behovet for strukturelle endringer i systemet.</i>	Delvis fulgt opp. Rammene for erstatningen for fondet, KDs sektorovergrepene midler – post 53, har endret karakter over tid. I dag er Forskningsrådets mandat til selv å disponere midlene betydelig svekket, da posten i hovedsak skal bidra til å realisere LTP og regjeringens ambisjoner for FoU. KDs poster er pt. under bearbeiding.
Forskningsrådet bør ha strategiske ressurser og handlingsrom til å utvikle og finansiere nye satsinger på eget initiativ og dermed være i forkant av samfunnets og politikernes behov og forventninger.	Fulgt opp og i kontinuerlig prosess. Forskningsrådet har utviklet forslag til flere nye satsinger med betydelig faglig bidrag fra forskningssektoren, brukere og, i noen grad, departementene. Det har imidlertid vært krevende å sikre finansiering av enkelte av disse satsingene, til tross for at de er godt begrunnet og møter samfunnsutfordringer på en 'timely manner'. Klimaforliket (2009) og koronapandemien (2020-2022) var i så måte unntakstilfeller det Forskningsrådet fikk tildelt betydelige midler for å frembringe ny kunnskap relativt raskt.
Fraværet av et overordnet forsknings- og innovasjonspolitisk råd gjør det vanskelig å koordinere forsknings- og innovasjonspolitikk på nasjonalt nivå. Vi ser problemene forbundet med å opprette et slikt råd innenfor det norske regjeringsapparatet. Men som et minimum anbefaler vi at regjeringen utreder konstitusjonelt akseptable måter å styrke den forskningspolitiske koordineringen på nivået over departementene.	Anbefalingen er ikke rettet mot Forskningsrådet, men overordnede myndigheter.
Det nye MRS-systemet har til hensikt å løfte styringen opp på et mer overordnet nivå, men i praksis handler styringsdialogen fortsatt mest om programmer og aktiviteter. Det er behov for at departementene samlet gjennomgår sine erfaringer med systemet i samråd med Forskningsrådet. På bakgrunn av dette bør man gå i retning av å styre etter mer overordnede mål,	Fulgt opp stor grad: Kunnskapsdepartementet iverksatte et større arbeid i 2013 med mål om et nytt helhetlig styringssystem for Forskningsrådet, herunder et nytt mål- og resultatstyringssystem (MRS) og mal for økt systematikk i styringsdialogen mellom departementene og Forskningsrådet. Det nye systemet skulle bidra til mindre grad av detaljerte føringer og større frihet for

<p>sette klarere krav til resultater og innføre et enklere og mer transparent rapporteringssystem.</p>	<p>Forskningsrådet med økt vekt på resultater og virkninger i rapporteringen. Det var bred involvering av Forskningsrådet og alle departementene i dette arbeidet. Fem mål for Forskningsrådet ble vedtatt av regjeringen i 2014 og gjelder fortsatt. Styringssystemet som helhet har vært under gradvis videreutvikling fram til i dag. Det er fortsatt noen utfordringer knyttet til tilstrekkelig vekt på resultater i rapporteringen og detaljerte føringer i noen sammenhenger. Samlet sett har departementenes styringssystem fra 2014 fungert relativt godt for Forskningsrådet.</p>
<p>Det nye MRS-systemet er ment å bidra til en bedre styring av Forskningsrådet ved å løfte styringen opp på et mer overordnet plan. Så langt har dette hatt begrenset effekt. <i>I samråd med KD og øvrige departementer bør Rådet jobbe for å løfte styringen fra aktiviteter til mål.</i></p>	<p>Fulgt opp. Se svar over, på forrige anbefaling. Det evalueringen her referer til er mål- og resultatstyringssystemet som ble innført i 2009 og som i evalueringen blir benevnt "nytt" – og sterkt kritisert. Technopolis' evaluering førte nettopp til at et NYTT system ble utviklet som i stor grad har imøtekommet anbefalingen om "å løfte styringen over på et mer overordnet plan", se over. Som nevnt pågår dette arbeidet fortsatt.</p>
<p>Måten departementene styrer Forskningsrådet på er et sentralt spørsmål for denne evalueringen. Generelt er forholdet mellom eiere, i dette tilfellet departementene, og underliggende organ, i dette tilfellet Forskningsrådet, forbundet med <i>betydelige styringsutfordringer.</i></p>	<p>I prosess. Forskningsrådets forhold til departementene er mangfoldig og grovt sett kan departementene deles inn i fire kategorier: 1) dept. med store FoU-bevilgninger til Forskningsrådet og 'systemeierskap' som KD og NFD (i noen grad KDD); 2) øvrige dept. med store FoU-bevilgninger gjennom Forskningsrådet (LMD, KLD, OED, AID, UD mv.); 3) dept. med store FoU-bevilgninger utenfor Forskningsrådet (HOD, FD); og 4) dept. med lav FoU-bevilgning (FIN, KUD, JD og BFD). Mangfoldet gjør at departementene har ulik 'FoU-modningsgrad' og trenger helt ulike bidrag fra både forskningen og Forskningsrådet. En del av styringsutfordringer er knyttet til departementenes sektorpolitiske mål som i noen tilfeller er veldig operative, bl.a. på justisfeltet der eksempelvis midler til forskning blir satt opp mot flere politi i gatene, politihelikoptre mv. Forskning blir således bare ett av mange mulige verktøy for politikken. Gjennom mange ulike prosesser har Forskningsrådet forsøkt å imøtekomme de enkelte departementers ønsker og behov (se over).</p>
<p>Det resultatbaserte finansieringssystemet for instituttene har allerede hatt positive effekter, og det på grunnlag av ganske små ressursallokeringer. <i>Systemet bør implementeres fullt ut innenfor nåværende rammer.</i> På dette stadium ser det ikke ut til å være noen åpenbar gevinst å hente ved å gjøre mer av basisfinansieringen konkurransutsatt. <i>Forskningsrådet bør følge opp sitt strategiske og</i></p>	<p>Fulgt opp og i prosess. Det resultatbaserte finansieringssystemet utgjør bare en liten del av instituttsektorens grunnfinansiering og andel grunnfinansiering varierer til dels betydelig mellom de ulike kategoriene av forskningsinstitutter. Systemet er både implementert og ytterligere forbedret i 2020 etter oppdrag fra KD mv.</p>

Oppsummering og vurdering

Forskningsrådets hovedstyre sluttet seg til vurderingene i evalueringen i 2012 og det ble iverksatt et omfattende endrings- og utviklingsarbeid for å følge opp anbefalingene, jf. tabellen over.

Til forskjell fra den forrige evalueringen (2002) fremgår det tydelig at både Forskningsrådet og det norske forskningssystemet fremstår som et modent FoU-system. Problemstillingene som løftes fram er på overordnet nivå felles med utfordringer som andre modne forskningsnasjoner står i. Det pekes på utfordringene med sektorvis finansiering av FoU og rammene det setter for Forskningsrådets evne til å utøve en helhetlig rolle for hele FoU-systemet.

Hovedkonklusjonen i evalueringen er at Forskningsrådet i 2012 fungerer godt, men at det er behov for å balansere departementenes sektorinteresser med kollektivets samlede behov og interesser. En slik balanse vil kreve en kontinuerlig avveining mellom sektorinteresser og strategiske ressurser. Utfordringer med balansering av sektorinteresser og koordinering på tvers, bl.a. for å sikre sektorovergrepene forskning, ble også påpekt i Riksrevisjonens undersøkelse av Kunnskapsdepartementets koordinering av forskningspolitikken i 2013.

Technopolis påpeker at Forskningsrådet har oppnådd gode resultater de siste ti årene siden forrige evaluering (A Singular Council, 2001/2002):

- Det er stor grad av tilfredshet blant brukerne, økende tilfredshet med Rådets forvaltning generelt, og også forskerne er mer fornøyde enn ved forrige evaluering
- Rådet har levert kunnskapsgrunnlag og forslag som basis for utvikling av forskningspolitikken og en rekke nasjonale FoU-strategier
- Rådet har bidratt til fornyelse, økt kvalitet og mindre fragmentering i FoU-systemet (bl.a. gjennom forskningssentre, Store programmer, og satsing på infrastruktur)
- Bidratt til å koordinere/innrette FoU-innsatsen mot nasjonale satsinger (ved bl.a. å slå sammen flere forskningsprogrammer rettet mot flere departementers behov.
- Bedre balanse i virkemidlene gjennom økning av andelen midler som ikke er tematisk styrt (jf. BIA, FRIPRO)
- Utviklet virkemidler som fremmer fornying (bl.a. Nærings-PhD og Yngre fremragende forskere - YFF)
- Økt internasjonal deltakelse og samarbeid
- Utviklet et nasjonalt system for resultatbasert finansiering for institutter
- God og effektiv søknadsbehandling, i tråd med god internasjonal praksis.

Et sentralt perspektiv i evalueringen er at Forskningsrådets rolle som pådriver for endring må styrkes, fordi utfordringene i forsknings- og innovasjonssystemet skaper behov for endringskraft og fornyelse. Behovet for et solid kunnskapsgrunnlag kombinert med omstilling og fornyelse betyr at systemet må fylle to roller: Som "aggregerings-maskin" som velger ut de beste prosjektene og reflekterer eksisterende samfunnsbehov, og som "endringsagent" ved å fremme endring og innovasjon. Forskningsrådet må arbeide systematisk og samtidig kunne bidra til fornyelse.

Overordnet vurderer Forskningsrådet (ref. tabellen over) at tiltak knyttet til å sikre at Forskningsrådet fungerer godt som en "aggregerings-maskin" og tjene sine brukere for å ivareta definerte behov er godt fulgt opp. Forskningsrådet har imidlertid i mer begrenset grad evnet å følge opp tiltak myntet på å styrke sin rolle som "endringsagent". Dette bunner både i interne og eksterne forhold. Å fylle denne rollen krever ifølge Technopolis evne, på rådgivningssiden, til diagnostiske og prospektive studier, framsynsstudier, mv. Og på investeringssiden; finansiering av små-skala utvikling av egne lovende initiativ, og å eksplisitt adressere høy-risiko og tverrfaglig forskning.

Forskningsrådets evne til å finansiere diagnostiske og prospektive studier har over tid blitt redusert gjennom nedbyggingen av Forskningsrådets virksomhetsbudsjett. Dette har fordret et internt fokus på å opprettholde et tilfredsstillende tilbud knyttet til Forskningsrådets kjernevirksomhet og eksisterende satsinger, og tilsvarende begrensninger i både budsjett og personalressurser som har

kunnet anvendes til nyutvikling. Parallelt har avviklingen av fondet for forskning og nyskaping, som var en viktig mekanisme for å sikre strategiske ressurser til å skape endringer i det norske forsknings- og innovasjonssystemet, hemmet Forskningsrådets evne til å agere som endringsaktør, herunder til små-skala utvikling av egne lovende initiativ. Erstatningen for fondet, KDs sektorovergrepene midler – post 53, har endret karakter over tid og Forskningsrådets mandat til selv å disponere midlene er betydelig svekket.

Ved et vendepunkt - Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi, NOU 2016:3 (Produktivitetskommisjonen)

Bakgrunn

Produktivitetskommisjonen ble opprettet ved kongelig resolusjon den 7. februar 2014 av Regjeringen Solberg. Kommisjonen hadde som mandat å vurdere produktivitsutviklingen i Norge og se nærmere på årsaker til at veksten har vært svakere de senere årene. Kommisjonen skulle også peke på områder der myndighetene bør iverksette tiltak eller justere politikken for å øke produktiviteten.

Hovedfunn

I sammendraget av andre rapport fra Produktivitetskommisjonen står det følgende om forskning:

Den viktigste forutsetningen for produktivitet er kunnskapsnivået i befolkningen og framtidens næringer vil i stadig økende grad være kunnskapsbaserte. Kunnskap gir grunnlag for innovasjon i bedrifter og virksomheter med bedre organisering, teknologi og produkter og tjenester. Innovasjon må utnytte internasjonal teknologiutvikling og krever kompetanse på internasjonalt nivå.

Kvaliteten i norsk forskning har økt de senere år, men vi er fortsatt ikke blant de beste. Både universitetene og Forskningsrådet har i økende grad vektlagt konkurransearenaer og publiseringskvalitet, og det har virket. Men vi har et forskningssystem med tung politisk styring i retning av brede samfunnsmessige mål. Samtidig evner vi i liten grad å flytte ressurser fra dårlige til gode forskningsmiljøer – det gjelder både innen og mellom institusjonene. Vi har ingen universiteter i verdensklasse. Det er sterkt behov for å øke kvalitetskravene i forskning. Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler må i større grad gi institusjonene insentiver til å produsere forskning av høy vitenskapelig kvalitet. Kommisjonens vurdering er at dette vanskelig lar seg gjøre med et formelbasert system for tildeling av midler. Et system som i vesentlig grad vektlegger kvalitet må baseres på bruk av fagfellevurdering.

Anbefalinger og oppfølging

Kommisjonens vurderinger og anbefalinger knyttet til Finansiering og organisering av norsk forskning	Fulgt opp?
Kommisjonens vurdering er at norsk forskningspolitikk i for stor grad vektlegger andre forhold enn vitenskapelig kvalitet, og at denne vektleggingen må endres. <i>Høy vitenskapelig kvalitet bør være et grunnleggende krav til all offentlig finansiert forskning.</i>	Fulgt opp. Kvalitetshensynet står sterkt i Forskningsrådets prosjekttildelinger. Dette gjelder både innenfor åpne arenaer for fagutvikling og satsinger rettet mot samfunns- og næringsutfordringer. Forskningsrådet jobber kontinuerlig med å styrke den vitenskapelige kvaliteten i forskningen som finansieres. Blant annet gjennom: tydeliggjøring og standardisering av kvalitetskriteriet i fagfellevurderinger, innføring av porteføljestyring, felles søknadsbehandling, felles informasjon til ekspertpaneler, omlegging av ekspertvurderinger mv.
Kommisjonens vurdering er at <i>regjeringen må sørge for en sterkere grad av koordinering</i> , fordi systemet slik det fungerer i dag ikke fremmer kvalitet og effektivitet.	Ikke vurdert , rettet mot politiske myndigheter og forvaltning. Forskningsrådet utfordres som rådgiver i en reell oppfølging av anbefalingen.

<p>Norges internasjonalt unike organisering av den nasjonale konkurransearenaen for forskning i ett forskningsråd med mange formål og oppgaver, fører etter kommisjonens syn til at hensynet til vitenskapelig kvalitet svekkes. Kommisjonen mener en velfungerende konkurransearena er avgjørende for å heve kvaliteten på norsk forskning. Kommisjonen viser til at de ledende forskningsnasjonene i Europa har beholdt en tradisjonell arbeidsdeling mellom forskningsråd som hovedsakelig styrer midler til forskning av høyeste kvalitet, og mer innovasjonsrettede råd som styrer midlene inn mot tematisk prioriterte områder. <i>Kommisjonen mener at en slik tydeliggjøring av ansvaret for vitenskapelig kvalitet bør vurderes, men har ikke gått inn i spørsmålet om hvordan offentlig finansiert anvendt forskning og oppdragsforskning organiseres.</i></p>	<p>Ikke vurdert, rettet mot politiske myndigheter/departementer.</p> <p>Utviklingstrenden de senere år går mot organiseringsformer som ligner Forskningsrådet, snarere enn mot organiseringsformer som produktivitetskommisjonen anbefaler, med samlingen av alle fagrådene for forskning i Storbritannia og innovat UK i en felles nasjonal forskningsfinansiering som fremste eksempel. Slovenia gjør i disse dager som UK og slår sammen til ett forskningsråd</p>
<p><i>Dersom Norge skal beholde den nåværende organiseringen er det etter kommisjonens vurdering nødvendig å dempe kreftene som setter vitenskapelig kvalitet under press. Dette vil bl.a. innebære å rydde i Forskningsrådets mange oppgaver, sørge for vekst i virkemidler som fremmer vitenskapelig kvalitet (som FRIPRO og SFF), og forsterke mekanismer som sikrer finansiering av fremragende forskning og forhindrer finansiering av svak forskning. Det gjelder også de tematiske områder hvor høy samfunnsnytte brukes som argument for å godta lav kvalitet. <i>Programmene bør være færre, større, bredere og mer langsiktige.</i> Kommisjonen foreslår at programstyrene ikke baseres på representativitet, men på faglig kompetanse, og at det strammes inn på kriteriene for tildeling av midler slik at kravet til vitenskapelig kvalitet blir dominerende.</i></p>	<p>Fulgt opp. Kvalitetshensynet står sterkt i Forskningsrådets prosjekttildelinger. Dette gjelder både innenfor åpne arenaer for fagutvikling og tematiske programsatsinger rettet mot samfunns- og nærings--utfordringer. Det er påvist at også brede tematiske satsinger har positiv effekt på utvikling av vitenskapelig kvalitet. Dette er dokumentert gjennom flere evalueringer. Kvalitetshensynet må imidlertid gå sammen med andre faglige og forskningspolitiske hensyn.</p> <p>Forskningsrådet etablerte Store programmer i 2003 og har arbeidet aktivt i retning av færre, bredere og mer langsiktige satsinger. Mange programmer ble gjort om til løpende programmer uten tidsavgrensning.</p> <p>Porteføljestyling ble innført for å se FoU-investeringene i større sammenheng og fremme kvalitet, samt for å sikre helhetlig forvaltning av FoU-investeringene, for å kunne møte samfunnsutfordringene, som krever samarbeid på tvers av sektorer.</p>
<p>Kommisjonen er også kritisk til at internasjonalisering av forskningen i så stor grad handler om å skaffe midler fra EUs forskningsprogram. EUs forskningsprogram har samme svakheter som den anvendte forskning innenlands med detaljerte føringer og kriterier som svekker hensynet til vitenskapelig kvalitet. Forskning av høyere kvalitet stimuleres av European Research Council. <i>Kommisjonen er derfor kritisk til at myndighetene ikke har fulgt opp Hægelandgruppens forslag om å øke insentivene knyttet til midler fra ERC.</i> Generelt er god tilknytning til den beste internasjonale forskning viktigst for kunnskapsproduksjonen.</p>	<p>Ikke vurdert, rettet mot myndigheter.</p> <p>Men det kan legges til at Forskningsrådet har økt sine incentiver for ERC deltagelse sammen med økt vekt på veiledning for å øke deltagelsen. I 2023 ble Norge igjen medlem av Human Frontier Science Program som er et ledende globalt program for Life Science og som stimulerer både transdisiplinaritet og "high risk high gain" forskning. Regnes som kvalitetsmessig helt i front.</p>

<p><i>Forskningsrådets dobbeltrolle som bevilgende og rådgivende er etter kommisjonens vurdering uheldig. Kommisjonen viser til at de ledende forskningsnasjonene har etablert uavhengige organer som gir regjeringen forskningspolitiske råd.</i></p>	<p>Ikke vurdert, rettet mot politiske myndigheter, primært KD.</p>
<p>Kommisjonen registrerer at norsk UH-sektor ikke har maktet å skape institusjoner i internasjonal toppklasse, selv om forskningen på en del områder er i toppklasse. Institusjonene har i for liten grad maktet å omstille ressurser fra områder med svak forskning til områder med forskning på internasjonalt nivå. Tilsynelatende er dette et resultat både av nasjonalt styringsopplegg som ikke setter krav og belønner kvalitet tydelig nok, og interne forhold i institusjonene, med sterkt forsvar for bevaring av gamle aktiviteter. De styringsmessige forholdene omfatter et <i>finansieringssystem som i liten grad gir insentiver til kvalitet, og at institusjonene har lite autonomi på viktige områder som økonomi og personalforvaltning på grunn av deres tilknytningsform til staten.</i></p>	<p>Ikke vurdert, rettet mot myndigheter, primært KD og institusjonene selv. Forskningsrådet utfordres som rådgiver.</p>
<p>Kommisjonen viser til at to offentlige utvalg har anbefalt fristilling av UH-institusjonene for bl.a. å fremme bedre ledelse internt i institusjonene, uten at dette er fulgt opp av myndighetene. <i>Kommisjonens vurdering er at UH-institusjonene har behov for økt autonomi spesielt når det gjelder rekruttering, fordi attraktive karriereveier og konkurransedyktige betingelser er helt nødvendig for å tiltrekke seg de største talentene nasjonalt og internasjonalt.</i> Kommisjonen støtter myndighetenes etablering av en innstegsstilling (tenure track), men er kritisk til at det har tatt mer enn 10 år å få denne på plass, og at det bare er en begrenset prøveordning. Kommisjonen støtter myndighetenes innstramning av opprykksordningen gjennom å gi institusjonene større autonomi når det gjelder å stille krav til ansattes kompetanse.</p>	<p>Ikke vurdert, primært rettet mot KD og institusjonene selv. Forskningsrådet har en rådgivningsrolle.</p>
<p><i>Når det gjelder finansieringssystemet etterlyser kommisjonen grep som i langt større grad flytter ressurser fra lav til høy kvalitet i UH-sektoren, altså mer konkurranse og sterkere seleksjon enn det dagens system legger opp til.</i> Det betyr at en større andel av statstilskuddet bør konkurranseutsettes, og at denne konkurransen må premiere kvalitet. Slik publiseringsindikatoren er utformet i dag, premieres et altfor stort spekter av publikasjoner, herunder publikasjoner med lav kvalitet. Etter kommisjonens syn vil et stadig større raffinement i det formelbaserte finansieringssystemet likevel ikke løse grunnleggende problemer med målforskyvning og at for lite av midlene fordeles etter kvalitet. Kommisjonen vil foreslå sterkere bruk av fagfelleevaluering av institusjonenes resultater, et system som er tatt i bruk i bl.a. Storbritannia. Fagfelleevaluering bør legges til grunn for omfordeling mellom institusjonene. Kommisjonen viser til at slik fagfelleevaluering allerede gjennomføres i Norge i regi av Forsknings-</p>	<p>Ikke vurdert, rettet mot politiske myndigheter. Utfordrer Forskningsrådet som rådgiver.</p>

rådet, men registrerer at disse evalueringene – i likhet med evalueringer på en rekke andre områder – ikke får konsekvenser. Kommisjonen viser også til et forslag fra NHO om å løfte ut deler av statstilskuddet til UH-sektoren til en konkurransearena for forskning forbeholdt universiteter og høyskoler.	
--	--

Oppsummering og vurdering

Forskningsrådets overordnede vurdering er at de elementer i rapporten som er godt underbygget av solide analyser er tilfredsstillende fulgt opp. Kommisjonens smale fokus på forskningskvalitet – fortrinnsvis forstått som forskning som oppnår høye siteringer – betyr imidlertid at en bokstavtro oppfølging av rapporten ville innebære at Forskningsrådet sviktet sitt brede mandat, som også inkluderer å legge til rette for forskningsbasert innovasjon og forskning som målrettet jobber mot å løse de store samfunnsutfordringene. I etterkant av Produktivitetskomisjonens arbeid ble det gjennomført en områdegjennomgang av Forskningsrådet som blant annet skulle gjøre en grundigere drøfting av hvordan Forskningsrådet i sterkere grad kan bidra til økt kvalitet i norsk forskning. Se under for vurdering av områdegjennomgangen og status for oppfølging.

I Forskningsrådets hørings svar til Produktivitetskomisjonens andre rapport ble følgende fremhevet:

Produktivitetskomisjonen har hatt et svært viktig oppdrag fordi norsk økonomi står overfor store utfordringer. Forskningsrådet mener at kommisjonens analyser og anbefalinger kan gi viktige bidrag til de omstillingene Norge må gjennom. Til tross for at analysene av forskningssystemet har flere viktige poenger, er Forskningsrådet på flere punkter uenige i de vurderingene og anbefalingene som blir gitt.

- *Kommisjonen har et for begrenset forskningspolitisk perspektiv*
- *Kommisjonen bedømmer ikke det norske forsknings- og innovasjonssystemet riktig*
- *Forskningsrådet er uenig i at kvalitetshensynet ikke står sterkt i Forskningsrådets prosjekttildelinger*
- *Forskningsrådet støtter at kvalitetshensyn kan forsterkes, blant annet gjennom en videre utvikling av programdriften*
- *Forskningsrådets støtter en utvidelse av eksterne nasjonale konkurransearenaer*
- *Forskningsrådet mener, i motsetning til kommisjonen, at sektorprinsippet har flere fordeler enn ulemper, men at det krever gode styringsformer*
- *Forskningsrådet mener at kompleksiteten og sammenhengene i forskningspolitikken gjør det hensiktsmessig med ett Forskningsråd*

Områdegjennomgangen av Forskningsrådet 2017

Bakgrunn

Ekspertgruppen for områdegjennomgang av Norges forskningsråd ble opprettet av Finansdepartementet og Kunnskapsdepartementet 22. juli 2016. Ekspertgruppen var ledet av styreleder Siri Hatlen med prorektor Kari Melby, NTNU, og styreleder Erik Arnold, Technopolisgruppen, som medlemmer. Sekretariatet var ledet av Kunnskapsdepartementet og hadde medlemmer fra Kunnskapsdepartementet, Finansdepartementet og Norges forskningsråd.

De to hovedproblemstillingene ekspertgruppen var bedt om å beskrive, vurdere og anbefale tiltak for var:

- Hvordan kan Forskningsrådet i sterkere grad bidra til økt kvalitet i norsk forskning?
- Hvilke tiltak kan bidra til reduserte administrasjonskostnader i Forskningsrådet (og i forskningsinstitusjonene)?

Hovedfunn

Klipp fra [pressemeldingen](#), regjeringen.no, om framleggelsen av rapporten:

– *Forskningsrådet har bidratt aktivt til at norsk forskning har utviklet seg positivt de siste årene, men vi mener det er et potensial for at Forskningsrådets bidrag kan styrkes ytterligere. En fellesnevner for våre anbefalinger er at vitenskapelig kvalitet må prioriteres høyere, samtidig som systemet for tildeling av forskningsmidler forenkles, sier Hatlen.*

Ekspertgruppen mener at flere departementer ivaretar sitt brede ansvar for forskning og kunnskapsutvikling på en lite tilfredsstillende måte. Derfor anbefaler den at departementenes ansvar for forskning av høy vitenskapelig kvalitet tydeliggjøres, at samordningen mellom departementene styrkes og at enkelte departementer må styrke sin forskningsinnsats.

Ekspertgruppen slår fast at kompleksiteten i Forskningsrådets portefølje av virkemidler er svært høy. Derfor foreslås en forenkling, ved at tematiske programmer bli bredere og mer åpne, og ved at vitenskapelig kvalitet prioriteres høyere. Gruppen anbefaler at dette kombineres med færre utlysninger og søknadstyper og en konsentrasjon om færre, tydeligere og mer overordnede vurderingskriterier.

Anbefalinger og oppfølging

Anbefaling	Fulgt opp?
Vitenskapelig kvalitet i forskningen, Forskningssystemet	
UH-institusjonene må ta et selvstendig ansvar for å utvikle fagmiljøer med høy vitenskapelig kvalitet. Kunnskapsdepartementet må aktivt følge opp dette ansvaret i sin styringsdialog med institusjonene.	Ikke vurdert , rettet mot UH-institusjoner og departementer.
Konkurransen om forskningsmidler bidrar normalt til økt vitenskapelig kvalitet. Det bør derfor vurderes økt åpen nasjonal konkurranse om midler til helseforskning.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Det bør legges til rette for at større deler av instituttene finansiering fordeles på bakgrunn av konkurranse. Dette gjelder både basisfinansieringen gjennom Forskningsrådet og den direkte finansieringen fra eierdepartementene.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Vitenskapelig kvalitet i forskningen, Sektorprinsippet	

Departementenes sektoransvar for forskning må tydeliggjøres ved at det eksplisitt også må innebære ansvar for forskning av høy vitenskapelig kvalitet.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Samordningsfunksjonen i forskningspolitikken bør styrkes for å bidra til færre krav og føringer til Forskningsrådet og for å ivareta hensynet til sektor-overgripende forskning.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Styringen av Forskningsrådet må forenkles. For mange særskilte oppdrag og detaljerte mål fra de ulike departementene fører til små programmer med begrenset konkurranse og svekker oppmerksomheten på Forskningsrådets kjerneoppgaver, herunder tilstrekkelig oppmerksomhet på krav til vitenskapelig kvalitet.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Departementene bør i større grad vurdere om kortsiktige kunnskapsbehov bør løses ved bruk av egne fagressurser og/eller gjennom kjøp av FoU-tjenester i oppdragsmarkedet.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Departementer med ansvar for sentrale samfunnsområder som i dag bevilger lite midler til forskning, må styrke sin forskningsinnsats slik at de de facto ivaretar det brede sektoransvaret.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Post 53 rendyrkes som finansieringsmekanisme for å ivareta endringsbehov, sektor-overgripende områder (som IKT, klima og grunnleggende teknologiforskning) og langsiktighet i forskningssystemet. Kunnskapsdepartementet bør stille tydeligere forventninger til Forskningsrådet om utvikling av høy vitenskapelig kvalitet i finansieringen av strategiske satsinger over departementets budsjett. Posten bør ikke brukes til å kompensere for manglende oppfølging av departementenes sektoransvar med mindre sektordepartementene også selv forplikter seg til å følge opp finansielt eller til kortsiktige forskningspolitiske prioriteringer.	Ikke vurdert , rettet mot departementer.
Vitenskapelig kvalitet i Forskningsrådet	
<i>Bredere og mer åpne tematiske programmer, der høy vitenskapelig kvalitet inngår som et hovedmål eller delmål.</i>	Fulgt opp. Programmer ble slått sammen for å etablere større og tematisk bredere programmer. Porteføljestyling ble innført for å se FoU-investeringene i større sammenheng og fremme kvalitet. Helhetlig forvaltning av FoU-investeringene, for å kunne møte samfunnsutfordringene, som krever samarbeid på tvers av sektorer.
<i>Vitenskapelig kvalitet brukes som vurderingskriterium for alle søknadstyper med unntak for noen typer innovasjonsprosjekter. Kriteriet inkluderes og gis vekt når det skal gis støtte til langsiktige og store prosjekter med innovasjon som mål eller delmål, for eksempel i senterordninger som SFI og FME.</i>	Fulgt opp. Omlegging og standardisering av søknadstyper og kriterier. Harmonisering med EUs finansieringsordninger. Kvalitet brukes som kriterium for alle søknadstyper. To-delt kvalitetskriterium for forskerprosjekter, hvorav et er knyttet til potensialet for fornyelse.

<p>Når vitenskapelig kvalitet inngår som kriterium i søknadsvurderingen, bør det settes en nedre grense (terskelverdi) for at søknaden skal oppnå støtte. <i>Terskelverdi for vitenskapelig kvalitet bør settes lik 6 dersom det brukes en karakterskala fra 1 til 7 (med 7 som best).</i></p>	<p>Fulgt opp. Forskningsrådet innførte fra 2019 en rekke endringer i investeringsprosessen, deriblant nye vurderingskriterier, nye og standardiserte søknadstyper, felles frister og felles søknadsbehandling for forskerprosjekt (FP). FRIPRO operer med terskelverdien 6. Kun søknader med karakter 6 eller 7 fra panelene på alle vurderingskriteriene, er kvalifisert.</p>
<p><i>Sterkere satsing på forskertalenter.</i> Søknadstypen unge forskertalenter bør tas i bruk innenfor flere finansieringsaktiviteter.</p>	<p>Fulgt opp. Søknadstypen unge forskertalenter er tatt i bruk innenfor mange aktiviteter (Energi, utdanning, havbruk, marin, kultur og romforskning), i tillegg til den åpne arenaen FRIPRO.</p>
<p><i>Støtte internasjonal rekruttering til fremragende miljøer</i> ved at det kan søkes om midler til «oppstartspakker» innenfor rammen av senterordningene og store forskerprosjekter.</p>	<p>Fulgt opp delvis. Anbefalingen er ikke særskilt fulgt opp, men evalueringen av SFF-ordningen viser at den i seg selv har åpnet dører og senket terskelen mellom norsk og internasjonal forskning. Komiteen fremhever at mobiliteten går begge veier og at dette styrker norsk forskning. Omfanget av miljøenes internasjonale samarbeid er økt etter at de fikk SFF-status.</p>
<p>Prioritering av midler til <i>flere, større og mer lang-siktige prosjekter, der topp internasjonal kvalitet er avgjørende</i>, med særlig fokus på prosjektleder. Denne typen støtte kan utformes som en parallell til ERCs Advanced Grants.</p>	<p>Fulgt opp. Forskningsrådet har fremmet forslag om styrket finansiering i budsjettforslag på dette punktet. Søknadstypen Stort, tverrfaglig forskerprosjekt er utviklet med et høyere budsjett per prosjekt enn ordinære forskerprosjekt. 42 prosjekter i FRIPRO ble finansiert gjennom fellesløftet i 2022 og prosjekttypen er også senere benyttet i flere tematiske satsinger.</p>
<p>Videreutvikle senterordninger rettet mot nasjonalt prioriterte områder innenfor regjeringens langtidsplan. Det må være reell konkurranse, der vitenskapelig kvalitet er et sentralt kriterium. Smale utlysninger må unngås.</p>	<p>Fulgt opp. Forskningsrådet har finansiering til 5 ulike kategorier av forskningssentre: Sentre for fremragende forskning, Sentre for forskningsdrevet innovasjon, Forskningssentre for klinisk behandling, Forskningssentre for miljøvennlig energi, Forskningssentre for petroleum</p>
<p>Vurdere å styrke dagens senterordninger (SFF, SFI og FME) gjennom økte bevilgninger.</p>	<p>Fulgt opp. Anbefaling rettet mot departementer. Forskningsrådet har fremmet forslag om styrket finansiering i budsjettforslag.</p>
<p><i>Vurdere om bevilgningen til et mindre utvalg sentre kan forlenges utover den opprinnelige perioden</i> dersom de opparbeider et robust fagmiljø og leverer forskning av svært høy vitenskapelig kvalitet på nasjonalt viktige områder. Dette forutsetter til-</p>	<p>Ikke fulgt opp. Senterordningene har en midtveiseevaluering i finansieringsperioden.</p>

fredsstillende internasjonale evalueringer med noen års mellomrom.	
<i>Mer systematiske evalueringer av Forskningsrådets virkemidler (programmer, satsinger og søknadstyper) med sikte på å identifisere mulige sammenhenger mellom virkemidlenes innretning og forskningens vitenskapelige kvalitet og samfunnsmessige effekter ex-post. Slik kunnskap må legges til grunn for å målrette virkemidler for økt vitenskapelig kvalitet i forskningen.</i>	Fulgt opp. Mer systematisk arbeid med evalueringer. Evalueringpolicy utarbeidet og tverrgående evalueringsgruppe etablert. Evalueringsarbeidet er som nevnt tidligere betydelig styrket de siste årene gjennom bl.a mer enhetlig utforming av evalueringsmandater og større vekt på effekter, kvalitet og kvalitetsutvikling i evalueringene.
Det bør legges opp til en aktiv praksis der søknader med høy vitenskapelig kvalitet (karakter 6 eller 7) innenfor åpne arenaer og med en tematisk innretning som passer for et tematisk program, flyttes til det tematiske programmet. Dersom det tematiske programmet har utlysning samtidig, <i>bør søknadene som flyttes fra åpne arenaer prioriteres foran søknader til det tematiske programmet som har lavere skår på vitenskapelig kvalitet – uavhengig av skår på andre kriterier.</i>	Stort sett fulgt opp. Porteføljestyling ble innført for å se FoU-investeringene i større sammenheng og fremme kvalitet. Med felles frister og felles søknadsbehandling for forskerprosjekter, var hensikten å oppnå bedre utnyttelse av tilgjengelige midler, og at samme søknad kunne konkurrere om finansiering i både åpen arena og relevante tematiske budsjettformål.
500 mill. kroner eller om lag 5 pst. av FoU-bevilgninger fra alle departementene til <i>Forskningsrådet bør hvert år settes på en «omprioriteringskonto» i Forskningsrådet.</i> Midlene brukes til å finansiere søknader med høy vitenskapelig kvalitet (karakter 6 eller 7) som ellers ikke ville blitt finansiert. Tildelingene fra prioriteringskontoen gjøres uavhengig av hvilke programmer og satsinger søknadene er kommet inn til.	Anbefaling rettet mot departementer. Forskningsrådet innførte felles søknadsbehandling, porteføljestyling og optimaliseringspotter for å finansiere særlig gode søknader på prioriterte områder. Optimaliseringspotter ble avskaffet fra og med 2022.
Administrasjonskostnader i Forskningsrådet Synliggjøring av administrasjonskostnader i statsbudsjettet	
Alle bevilgninger til Forskningsrådets virksomhet bør synliggjøres i statsbudsjettet.	Fulgt opp
Det bør være et tydelig skille i statsbudsjettet mellom bevilgninger til FoU via Forskningsrådet og bevilgninger til Forskningsrådets drift, forvaltning og egne aktiviteter.	Fulgt opp
Administrasjonskostnader i Forskningsrådet Fordeling av bevilgninger til administrasjonskostnader i statsbudsjettet	
<i>Alle bevilgninger til Forskningsrådets drift, forvaltning og egne aktiviteter bør budsjetteres på én post under Kunnskapsdepartementet.</i> Kunnskapsdepartementet får budsjett- og styringsansvar for denne posten.	Fulgt opp
Ved innføring av nytt system for bevilgning til Forskningsrådets egen virksomhet bør <i>midler fra sektordepartementene rammeoverføres til denne posten i Kunnskapsdepartementet.</i> Den relative fordelingen baseres på siste tilgjengelige administrasjonsregnskap for Forskningsrådet.	Fulgt opp
Administrasjonskostnader i Forskningsrådet Budsjettering og rapportering av administrasjonskostnader	

<p><i>Midler til FoU-bevilgninger og Forskningsrådets drift, forvaltning og egne aktiviteter bør føres separat i Forskningsrådets årsbudsjett og årsrapport.</i></p> <p>Forskningsrådets virksomhetsbudsjett bør omfatte alle Forskningsrådets kostnader til egen virksomhet. Det bør vurderes om det er hensiktsmessig å opprette to separate konti i Norges bank for bevilgninger til hhv. Forskningsrådets egen virksomhet og til FoU via Forskningsrådet.</p>	Fulgt opp
<p><i>Det bør rapporteres separat i årsrapporten for FoU-bevilgninger og for Forskningsrådets drift, forvaltning og egne aktiviteter, i tråd med forrige punkt.</i></p>	Fulgt opp
<p><i>Skillet mellom interne og eksterne administrasjonskostnader bør oppheves. Alle kostnader til Forskningsrådets drift, forvaltning og egne aktiviteter bør vises samlet, og Forskningsrådet bør i samråd med Kunnskapsdepartementet etablere en ny og hensiktsmessig inndeling for Forskningsrådets administrative virksomhet.</i></p>	Fulgt opp
<p>Administrasjonskostnader i Forskningsrådet Reduksjon i administrasjonskostnader</p>	
<p>Det gjennomføres kostnadsreduksjoner på 80 mill. kroner i tråd med forslaget til mulig innretning som ble behandlet av hovedstyret i Forskningsrådet i november 2016.</p>	Fulgt opp
<p>Det realiseres innsparinger med helårseffekt på 30 mill. kroner i statsbudsjettet for 2018 og 30 mill. kroner senest i statsbudsjettet for 2019. I tillegg kommer de 20 mill. kroner som ble «hentet ut» i statsbudsjettet for 2017. Utgangspunktet for reduksjonene er det samlede administrasjonsbudsjettet for 2017 korrigert for netto innsparing på 10 mill. kroner initiert av Forskningsrådet.</p>	Fulgt opp
<p>Kunnskapsdepartementet må følge opp at reduksjoner i administrasjonskostnadene hentes ut ved reduksjoner i drift, ikke i reduserte investeringer, samt at <i>de forventede gevinstene fra digitalisering realiseres som planlagt og med en forpliktende tidsplan.</i></p>	Fulgt opp
<p>Administrasjonskostnader i Forskningsrådet Videre effektivisering i Forskningsrådet</p>	
<p><i>Forenklinger i programstrukturen bør over tid realiseres i ytterligere reduksjoner i administrasjonskostnader.</i> Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet bør etablere en forpliktende plan for at slike gevinster hentes ut og følge dette opp over tid. Det bør tas sikte på at det hentes ut ytterligere minst 20 mill. kroner etter 2019.</p>	Fulgt opp. Forskningsrådet har hatt en realnedgang i virksomhetsbudsjettet tilsvarende 170 mill. kroner i perioden 2017-2022. I statsbudsjett for 2023 ble det gitt et nytt kutt i bevilgningen på 62,8 mill. kroner.
<p>Forskningsrådet bør fortsette arbeidet med standardisering og spesialisering av funksjoner og legge til rette for kontinuerlig læring på tvers av divisjoner og programmer for å realisere effektivisering.</p>	Fulgt opp. Forskningsrådet har gjennomført et betydelig utviklings-, effektiviserings- og omstillingsarbeid knyttet til store kutt i virksomhetsbudsjettet.
<p>Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet bør kartlegge beste praksis for administrasjonskostnader</p>	

som andel av FoU-bevilgningene internasjonalt og vurdere om det kan være rom for ytterligere effektivisering i Forskningsrådet.	
---	--

Oppsummering og vurdering

Forskningsrådets overordnede vurdering er at anbefalingene rettet mot Forskningsrådet i Områdegjennomgangen er tett fulgt opp gjennom et stort endrings- og utviklingsarbeid. Forskningsrådet har over tid forenklet programporteføljen i færre, bredere og mer åpne satsingsområder. En rekke tidsavgrensede programmer ble også gjort om til løpende programmer. Det ble lagt vekt på økt forskningskvalitet og mer grensesprengende forskning, parallelt med standardisering og forenkling av investeringsprosessene. Fra 2019 ble en rekke endringer innført i investeringsprosessen, deriblant nye vurderingskriterier, nye og standardiserte søknadstyper, felles frister og felles søknadsbehandling for forskerprosjekter. Hensikten var å oppnå bedre utnyttelse av tilgjengelige midler, mer enhetlig praksis og effektivisering av søknadsbehandlingen. Det er lagt vekt på harmonisering/ «alignment» mot EUs finansieringsordninger. Det ble også gjennomført tiltak for økt vektlegging av tverrfaglighet i forskningen og satsing på unge talenter. Tiltak er også innført for å redusere søknadsmengden og heve kvaliteten på søknadene.

Forskningsrådet utviklet en porteføljestyringsmodell for investeringsvirksomheten. Dette har gitt en mer helhetlig forvaltning av FoU-investeringene, for bl.a. å kunne møte samfunnsutfordringene, som krever samarbeid på tvers av sektorer. Gjennom porteføljeanalyser vurderes forvaltningen av målrettede midler i sammenheng med ulike finansieringskilder: Forskningsrådet, EU, SkatteFUNN, regionale forskningsfond, Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter og jordbruksavtalen (FFL/JA). Denne omleggingen innebar også en betydelig forenkling og effektivisering av styringsstrukturen ved en reduksjon til to styrenivåer og en stor reduksjon i antall styre- og styremedlemmer.

Forskningsrådet har gjennomført et betydelig utviklings-, effektiviserings- og omstillingsarbeid knyttet til store kutt i virksomhetsbudsjettet. Det ble innført en øremerket tildeling for virksomhetskostnader i Forskningsrådet, med tilhørende rapportering. Ekspertgruppen foreslo i 2017 kutt på 80 mill. i administrasjonskostnader i Forskningsrådet. Forskningsrådet har hatt en realnedgang i virksomhetsbudsjettet tilsvarende 170 mill. kroner i perioden 2017-2022. I statsbudsjett for 2023 ble det gitt et nytt kutt i bevilgningen på 62,8 mill. kroner med påfølgende prosess for nedbemanning.

OECDs Reviews of Innovation Policy Norway 2017

Bakgrunn

Kunnskapsdepartementet bestilte en landgjennomgang fra OECD som et kunnskapsbidrag til revideringen av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, gjelder langtidsplanen for perioden 2019-2028.

Hovedfunn

I rapporten pekes det på at FoU-systemet i Norge står overfor et 'triple transition imperative' – et nødvendig endringsbehov langs tre akser: Et forsknings- og innovasjonssystem som frembringer fremragende og relevant kunnskap; som bidrar til å utvikle en mer diversifisert og robust økonomi som ikke baserer seg på petroleumssektoren; som adresserer store samfunnsutfordringer.

I rapporten pekes det på fem spesifikke utfordringer for norsk forskning:

- Lite insentiv for endring, gitt de sjenerøse vilkårene som tilbys i FoU-systemet og det generelt høye nivået av tilfredshet med systemet
- Sterk avhengighet av tidligere resultater, begrenset evne til å investere i nye områder
- Svakt strategisk grunnlag for mange offentlige forskningsinstitutter, små institutter og lav basisfinansiering
- Manglende vilje til å gjennomføre strukturelle endringer
- Reduksjon av mangfold i systemet som følge av harmonisering av universiteter og høyskoler som kan påvirke det samlede resultatet negativt

Norge har over tid hatt utfordringer knyttet til manglende fremragende forskning og kvaliteten i høyere utdanning. Selv om Norge er blant landene med høyest vitenskapelig ytelse, faller vi under de beste landene i rangeringer og mangler forskningsgrupper i verdensklasse. Fragmentering og mangel på kritisk masse i de dominerende høyere utdanningsinstitusjonene, både i organisasjonene og i den samlede høyere utdanningssektoren, hindrer imidlertid fremveksten av fremragende akademiske miljøer. Vurderingen begrunnes bl.a. med svak uttelling i ERC og relativt få artikler i de fremste vitenskapelige publikasjonene.

Norsk industri og næringsliv profiterer på et velutviklet FoU-system, men dette synes å være bedre egnet til å støtte opp om eksisterende næringsliv snarere enn å bidra til utvikling av et nytt og mer diversifisert næringsliv for framtiden. OECD peker på at forskningsinstituttene avhengighet av industrikontrakter har en tendens til å begrense dem til kortsiktig forskning. Samarbeid med forskningsinstitutter synes altfor ofte å være en erstatning for, snarere enn et supplement til, bedrifters interne forskning. En rekke tiltak for økt kommersialisering er igangsatt, men systemet for å styrke kommersialisering av FoU oppfattes fremdeles som umodent og fragmentert.

Norge har tatt flere grep på nasjonalt nivå for å møte store samfunnsutfordringer med kunnskap, blant annet gjennom stortingsmeldinger, i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning og 21-strategier. Det pekes imidlertid på at vektleggingen av å utvikle forsknings- og innovasjonsprogrammer for å løse samfunnsproblemer uten tilsvarende oppmerksomhet om rammene for innovasjon og systemiske endringer, bl.a. regulatoriske barrierer, kan stå i veien for å få til ønskede endringer (ensidig vekt på utvikling av kunnskapsgrunnlag i stedet for implementering av tiltak). Rapporten understreker at en slik lineær tilnærming ikke er hensiktsmessig i møte med store samfunnsutfordringer.

Sentrale utfordringer for det norske innovasjonssystemet ligger i strategisk prioritering og horisontal koordinering på tvers av sektorområder. Det sterke sektorprinsippet oppfattes å svekke grunnlaget for økonomisk omstilling som forutsetter koordinering av strategier og tiltak på tvers av departementer og sektorområder.

Anbefalinger og oppfølging

Anbefaling	Fulgt opp?
Utvikling av fremragende akademiske miljøer	
Det anbefales å styrke andelen av store, banebrytende grunnleggende forskningsprosjekter i Forskningsrådets portefølje.	I prosess. Forskningsrådet har innført et selvstendig evalueringskriterium for banebrytende forskning på prosjektnivå som gir mulighet til å prioritere slike prosjekter særskilt i porteføljestyringen. Videre ble det i 2021 innenfor rammene av Fellesløftet utviklet en egen prosjekttype "Stort tverrfaglig forskerprosjekt" med formål å flytte forskningsfronten gjennom prosjekter med større bevilgninger enn normale forskerprosjekt som tilrettelegger for samarbeid på tvers av fag. Prosjekttypen er senere lyst ut flere ganger innenfor ulike tematiske satsinger. Det har siden 2021 vært en egen satsing innenfor de muliggjørende teknologiene IKT, bioteknologi og nanoteknologi på radikalt nyskapende prosjekter innen teknologikonvergens.
Fortsatt finansiering av SFF-ordningen som supplement til institusjonenes egen prioritering av kvalitet.	Følges opp. SFF-ordningen er videreført, selv om siste runde ble noe forsinket og fikk lavere volum grunnet Forskningsrådets likviditetssituasjon i 2022.
Det anbefales å legge bedre til rette for unge forskertalenter samt tiltrekke seg talenter fra andre land (tenure track etc.).	Fulgt opp og i prosess. Ordningen for unge forskertalenter ble gjennomgått i 2019 og viser at ordningen er populær og har bidratt til å styrke unge forskeres karrierer. Mottakere av midler fra ordningen utgjør en økende andel av de som får innvilget ERC Starting grant og Consolidator grant. Ordningen anvendes ikke bare innenfor FRIPRO, men også av strategiske satsinger. Det er videre utviklet en ordning for forskerprosjekt med internasjonal mobilitet som er rettet mot yngre forskere (snittalder for prosjektledere som fikk bevilgning i perioden er 32,9 år).
Styrket konkurransekraft og innovasjon	
Det anbefales å vektlegge økt målretting mot prioriterte områder og bedre koordinering av innovasjonsrettede tiltak på tvers av departementer og virkemiddelaktører.	Fulgt opp. Forskningsrådet har, gjennom samarbeid i det næringsrettede virkemiddelapparatet (VMA), utviklet målrettede innovasjonsrettede tiltak som Pilot-E, Pilot-T, Pilot-H og Grønn plattform. Disse tiltakene koordinerer innsatsen på tvers av virkemiddelaktørene.
Det anbefales å utvikle et helhetlig system for FoU i næringslivet rettet mot både etablerte bedrifter og oppstartsbedrifter.	I prosess. Forskningsrådet deltok og følger opp prosjektet VMA 2.0 for bedre samarbeid og koordinering mellom aktørene i det næringsrettede virkemiddelapparatet. Et viktig delprosjekt er den digitale portalen <i>En vei inn</i> som skal gjøre virkemiddelapparatet mer tilgjengelig for næringslivet. Det er tatt initiativ

	for å motivere og mobilisere oppstartsbedrifter til å søke midler fra Forskningsrådet, i tillegg til etablerte bedrifter. De siste årene har vi sett en utvikling der stadig flere virkemiddelaktører (Innovasjon Norge, Enova, Gassnova, Siva, Bionova) kan finansiere FoU i næringslivet. Det betyr at bedriftene trenger mer og mer veiledning om hvor de kan og bør henvende seg for å få finansiert sitt prosjekt.
Det anbefales å styrke samarbeidet mellom virkemiddelaktørene og departementene om nøkkelprioriteringer og mulighetsdrevet innovasjonspolitik.	I prosess. Følges opp av virkemiddelaktørene gjennom VMA 2.0. Det interdepartementale samarbeidet må følges opp av KD/departementene. Se egen bolk om det næringsrettede virkemiddelapparatet i dette notatet.
Det anbefales å styrke samarbeidet mellom forskningsinstituttene og UoH-sektor knyttet til doktorgradsutdanningen, bl.a. ved å ha samarbeid som kriterium for tildeling av midler fra programmer.	Fulgt opp. Det er avsatt øremerkede midler til doktorgradsutdanning i instituttsektoren i samarbeid med gradsgivende institusjoner (UoH).
Det anbefales å oppmuntre til kunnskapsoverføring fra forskningsinstituttene, bl.a. ved å etablere dedikerte finansieringsmekanismer, inkludert egne kommersialiseringsmidler.	Fulgt opp og i prosess. Forskningsrådet har utviklet søknadstypen Kompetanse- og samarbeidsprosjekt med mål om samarbeid og kunnskapsdeling. Instituttsektoren er gjennomgående en sentral partner i slike prosjekter. I tillegg finansierer Forskningsrådet kommersialiseringsprosjekter fra forskningsinstitusjonene.
Det anbefales å redusere den gjensidige avhengigheten mellom Forskningsrådet og instituttsektoren (bl.a. ved å styrke basisfinansieringen)	Anbefalingen må håndteres av KD/departementene. Forskningsrådet har et strategisk ansvar for instituttsektoren og rådgiver til myndighetene. Forskningsrådet har gjennom en rekke budsjettforslag og innspill til LTP anbefalt å styrke grunnbevilgningen, spesielt for de teknisk-industrielle instituttene.
Det anbefales mer diversifisert støtte til universitetenes 'tredje samfunnsoppdrag' samt styrke FORNY-budsjettet som bør inkludere større bredde i teknologioverføringsmekanismer enn bare kommersialisering.	Delvis fulgt opp og i prosess. Angående mer diversifisert støtte til universitetenes tredje samfunnsoppdrag, foreslås det i Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere vedtatt i mars 2023 å innføre et mobilitetsstipend til doktorstipendiater og postdoktorer for hospitering i næringsliv/offentlig sektor/frivillig sektor på inntil seks måneder, og å innføre stipend for entreprenørskap for ph.d. og postdoktorer med mål om å videreutvikle forskningen til en forretningsidé. FORNY retter seg mot nyskaping og tidligfase kommersialisering innenfor alle fag og disipliner. Under FORNY er det nylig innført en TTO-funksjonsordning for å støtte offentlige forskningsinstitusjoners tredje oppdrag, bl.a. IP og nyskaping. Under FORNY er det nå også løpende tildelinger og stegvis finansiering. Metoden og støtteformene kan og

	<p>bør benyttes av andre budsjettformål der nyskaping fra akademia er relevant.</p> <p>Forskningsrådet har over flere år fremmet forslag til vekst til FORNY-ordningen. NFD har bedt Forskningsrådet bidra til god sammenheng mellom FORNY og tilgrensende ordninger i andre deler av virkemiddelapparatet. Videre har Forskningsrådet en rekke virkemidler for å støtte opp under universitetenes formidling av forskning til samfunnet, bl.a.</p> <p>Forskningsdagene, Nysgjerriger og Vitensenterordningen. Forskningsrådet var også en drivkraft for å etablere forskning.no – en nettavis for norske og internasjonale forskningsnyheter.</p>
<p>Insentiver for sterkere samspill mellom akademia og næringsliv, helseforetak, offentlig sektor og sivilsamfunn.</p>	<p>Anbefalingen omfatter hele forsknings- og innovasjonssystemet - og dermed til et bredt myndighetsansvar. Med referanse til ovenstående punkt foreslår Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere flere tiltak som har økt samspill som siktemål. Ordningen FORREGION, særlig via ordningen Kapasitetsløft, skal bidra til å styrke FoU-institusjonenes samarbeid med det regionale næringslivet. Senterordninger som SFI, FME og FKB samt ulike typer innovasjons- og kompetansestøtteformer bringer aktører sammen og bidrar til samspill.</p>
<p>Møte store samfunnsutfordringer</p>	
<p>Det anbefales å utvikle brede, integrerte programmer som prioriterer samfunnsutfordringer som vektlegger inkluderende prosesser med deltakelse fra alle relevante aktører; lansere studier av regulatoriske rammeverk, lovgivning og retningslinjer som kan tilrettelegge for bred implementering av tiltak for å håndtere samfunnsutfordringer; fremme tverr- og flerfaglig forskning; anvende en rekke verktøy fra forsknings- og innovasjonsprosjekter til eksperimentering og innovative offentlige anskaffelser; inkludere framtidsstudier og utvikle strategier som går på tvers av sektorområder.</p>	<p>Fulgt opp og i prosess. Overgangen fra forsknings- og innovasjonsprogrammer til mer stormaskede porteføljer har bidratt til mer integrering av tverrfaglige og tverrsektorielle perspektiver. I sammensetningen av porteføljestyrene er det vektlagt bred representasjon fra alle relevante samfunnssektorer. Det er iverksatt forskningssatsinger på EØS-rettens påvirkning på norsk rett; det er lagt betydelig større vekt på tverr- og flerfaglig forskning, bl.a. gjennom målrettede utlysninger av store tverrfaglige forskerprosjekter; det er utviklet metodikk for eksperimentering bl.a. idélab mv. samt gjennomført utlysninger for innovative offentlige anskaffelser.</p> <p>Den delen av anbefalingen som vektlegger “inkluderende prosesser med deltagelse fra alle relevante aktører, lansere studier av regulatoriske rammeverk, lovgivning og retningslinjer som kan tilrettelegge for bred implementering av tiltak for å håndtere samfunnsutfordringer ...” er ikke fulgt opp, men delvis igjennom vedtaket om to målrettede</p>

	<p>samfunnsoppdrag (missions) i gjeldende langtidsplan der Forskningsrådet i sitt innspill nettopp understreket dette behovet.</p>
<p>Investere i translasjonsaktiviteter og etablere strukturer for eksperimentering, læring og skalering.</p> <p><i>(Ordlyd i rapporten: Invest in translational activities and establish structures for experimentation (including radical/ disruptive innovations), as well as for learning and upscaling solutions. This could take the form of policy labs, experimental regulation-free zones, and also assigning selected actors (agencies, ministries, commissions) the responsibility for broader implementation.)</i></p>	<p>Fulgt opp og i prosess. Forskningsrådet jobber i økende grad med nye konsepter for eksperimentering, læring og skalering. Grønn plattform skal gjennom nye konsortier, utprøving av nye idéer og konseptutvikling støtte næringslivets utvikling av mer klima- og miljøvennlige produkter og løsninger. Pilot E skal bidra til utvikling av helt nye produkter og tjenester innenfor miljøvennlig energiteknologi der nye idéer følger et "fast-track"-forløp fram til marked og omfatter hele løpet fra forskning til fullskala demonstrasjon. Tilsvarende aktiviteter er iverksatt for nye, smarte og miljøvennlige mobilitetsløsninger (Pilot T). Etableringen av Pilot Helse for helhetlige innovasjonsløp for en bærekraftig helsetjeneste bidrar til verdiskaping i både privat og offentlig sektor. Pandemien viste en evne til å bidra i etablerte og nye offentlig-private samarbeid. Forskningsrådets arbeid med samfunnsoppdrag er sentralt i denne sammenheng. Videre gjennom eksempelvis FORNY bidrar Forskningsrådet til nyskaping og økt kommersialisering fra offentlig finansierte forskningsorganisasjoner. FORNY støtter tidlig fase (idévurdering, teknologirisikoredusering i tidligfase) hvor det må forventes mange år med kapitalkrevende utvikling før det kan forventes kommersielle inntekter.</p> <p>Indirekte relevant i denne sammenheng er også følgende: Forskningsrådet er aktive internasjonalt både når det gjelder læring og eksperimentering, gjennom deltagelse særlig i OECD, Science Europe og Global Research Council. Her deltar en rekke av Forskningsrådsansatte i ulike arbeidsgrupper og etablerte forum. Også våre eksperter i EU - i mobiliseringsarbeidet / partnerskapsarbeidet deltar i arbeid der nytenking og eksperimentering er viktig. Siden Forskningsrådet kombinerer nasjonalt og internasjonalt arbeid i de samme ansatte spres læring ut i hele organisasjonen.</p>
<p>Styrke innsatsen på innovative offentlige anskaffelser med mål om å møte samfunnsutfordringer.</p>	<p>Fulgt opp. Det har siden 2019 vært årlige utlysninger av førkommersielle anskaffelser (FKA). Se også vurdering under IAB policy brief om offentlig sektor og evalueringen av IPO.</p>
<p>Forbedre styringen av det norske innovasjonssystemet</p>	
<p>Bruke LTP-prosessen og dens regelmessige revisjoner for gradvis å</p>	<p>Ikke fulgt opp – og ikke rettet mot Forskningsrådet. Det foreligger ikke</p>

forbedre nivået av flerårig økonomisk forpliktelse og prioriteringer	forpliktende måltall eller opptrappingsplaner i siste LTP. Må følges opp av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.
Bygge videre på LTP-prosessen og institusjonell infrastruktur for å forbedre strategisk og operativ interdepartemental koordinering	Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.
Forberede grunnen for langsiktige framtidsstudier	Delvis fulgt opp. Forskningsrådet har gjennomført foresightprosesser ifm. revidering av gjeldende LTP, men er ikke fulgt opp gjennom systematikk og kontinuerlig arbeid, først og fremst grunnet ressursmangel. Forskningsrådets IAB har utviklet en policy brief (2022) med konkrete anbefalinger for hvordan et nasjonalt program for langsiktige fremtidsanalyser kan etableres, tett knyttet til prosessen for utvikling av LTP og forankret på departementsnivå.
Gi Forskningsrådet et mer uavhengig budsjett for å drive tverrdepartementale strategiske programmer	Ikke rettet mot Forskningsrådet – og ikke fulgt opp. Må følges opp av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.
Forskningsrådet bør redusere antall programmer ytterligere	Fulgt opp og i prosess. Forskningsrådet har jobbet målrettet for å redusere antall programmer/budsjettformål. Først gjennom en samling og samordning av mindre programmer i større programmer, blant annet på helseområdet der 12 programmer ble samlet til tre nasjonale helseprogrammer. Senere har programmene gjennom innføring av porteføljestyling blitt samlet i først 16 porteføljer/porteføljestyre, og nå senest i 2023 redusert til 11 overordnede porteføljer under 11 porteføljestyre. KD har iverksatt et tverrdepartementalt arbeid for å redusere antall kapitler og poster i tildelinger til Forskningsrådet, samtidig som finansierings- og budsjettmodellen for Forskningsrådet er under revisjon.

Oppsummering og vurdering

Rapporten peker på enkelte tiltak som kan løses på forskningsrådsnivå, men først og fremst henvender rapporten seg til regjeringen og departementene. Tabellen viser at mange av OECDs anbefalinger til Kunnskapsdepartementet (KD) i langtidsplanarbeidet i 2017 ikke er fulgt opp, det kan ikke Forskningsrådet rimeligvis ta ansvar for. Oversikten viser imidlertid at Forskningsrådet har spilt en vesentlig rolle i de anbefalingene som er fulgt opp, naturlig nok, gjennom sitt mandat og sentrale rolle i forskningssystemet.

Noen av anbefalingene som ikke er fulgt opp verken i forrige eller i gjeldende langtidsplan anser Forskningsrådet som relevante også framover – det gjelder særlig anbefalingen knyttet til behovet for tilstrekkelig og mer uavhengig finansiering av satsinger på tvers av departementer. Det gjelder også den beslektede anbefalingen om "Bygge videre på LTP-prosessen og institusjonell infrastruktur for å forbedre strategisk og operativ interdepartemental koordinering". Adressaten for denne anbefalingen er KD som koordinerende departement i norsk forskning. Forskningsrådet anser begge

anbefalingene som interessante og ser dem gjerne begge som gjenstand for vurdering i meldingsarbeidet.

Forskningsrådet, fra sitt ståsted, søker imidlertid gjennom intern organisering, styrestruktur med porteføljestyrer, gjennom budsjett- og fagdialog med departementene og strategiarbeid i noen grad å imøtekomme langtidsplanens (LTPs) implisitte krav om koordinering på tvers av fag, sektorer og forskningsarter.

OECDs Towards a new stage in Norway's science, technology and innovation system. Improving the Norwegian Long-term plan for Research and Higher Education 2022

Bakgrunn

Rapporten er utarbeidet på bestilling av KD og gir en vurdering av Norges implementering av anbefalingene fra OECD Innovation Policy Review of Norway 2017 samt peker på forbedringspunkter for den nye Langtidsplanen 2023-2032. Dette er dermed ikke en selvstendig evaluering av den norske forskningspolitikken og virkemiddelapparatet. Rapporten er strukturert langs fire hovedakser: (1) Utvikling av forskningsmiljøer av fremragende kvalitet; (2) Styrking av konkurranseevnen og innovasjonskapasiteten; (3) Møte store samfunnsutfordringer; og (4) Forbedre styringen av forsknings- og innovasjonssystemet. Resultatene fra denne studien er benyttet til å identifisere nye muligheter og endringsbehov i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032. Rapporten setter søkelys på Norge, men gir også innspill om viktige problemstillinger som bl.a. bærekraftig omstilling av avanserte økonomier, som kan være nyttige utover en norsk kontekst.

Hovedfunn

OECD understreker at de fem årene mellom evalueringene i 2017 og 2022 er veldig kort tid, men at det for denne perioden likevel var mulig å gjøre en meningsfull evaluering. Dette skyldes særlig to viktige kontekstuelle endringer, herunder virkningene av koronapandemien som foranlediget nye initiativer på siden av vanlige rutiner og prosedyrer; og økt oppmerksomhet og mer press fra allmennheten om miljørelaterte spørsmål, spesielt klimautfordringene. De fleste anbefalingene i denne rapporten er rett mot overordnet forskningspolitisk nivå, men det er enkelte er relevante for Forskningsrådet.

Oppfølgingen av OECDs 2017-rapportens anbefalinger for å utvikle forskningsmiljøer av fremragende kvalitet oppfattes å være godt implementert. Dette gjelder spesielt for endringer i Forskningsrådets tildelinger til FoU. Det pekes på at fremover bør prioriteringene være knyttet til å opprettholde og videreutvikle innsatsen for høy vitenskapelig kvalitet med sikte på økt innovasjon samt økonomisk og samfunnsmessig utvikling. SFF-ordningen (sentre for fremragende forskning) løftes frem som et av de viktige instrumentene for å styrke kvalitet i forskning, og alle senterordningene anses som viktige instrumenter for samarbeid mellom forskere og - for SFI- og FME-ordningene - mellom forskere, samfunn, offentlig sektor og næringsliv.

OECD peker på at innovasjonskapasiteten som sådan, og incentiver for å styrke denne, er for svakt utviklet i Norge. I andre land har fleksibilitet og variasjon i universitetenes akademiske profiler bidratt til å styrke universitetenes bidrag til innovasjon. Den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom universiteter og forskningsinstitutter oppfattes å være utdatert, og det trengs incentiver for å styrke samarbeidet mellom sektorene. OECD peker på at basisfinansieringen til instituttsektoren må økes for å realisere sektorens fulle potensiale i møte med samfunnsutfordringer.

OECD er positiv til Norges arbeid med å iverksette nyskapende og ambisiøse strategier på tvers av virkemiddelapparatet (omtalt som 'agencies' i rapporten).

Langtidsplanen oppfattes som nyttig for arbeidet med å strukturere de årlige budsjettforhandlingene i regjeringen, men virkningene av finansieringen er begrenset – spesielt utenfor Forskningsrådet. Videre er LTPs rolle som verktøy for å koordinere departementene redusert. Det foreslås at det utformes tydeligere prioriteringer for forsknings- og innovasjonspolitikken og en helhetlig koordinering i den reviderte LTP.

Anbefalinger og oppfølging

Anbefalinger	Fulgt opp?
Utvikling av forskningsmiljøer av fremragende kvalitet	
Det anbefales å revidere evalueringskriteriene for SFF'ene for å øke sentrenes bidrag til innovasjon. Det er behov for å etablere en bedre balanse og kobling mellom vitenskapelig kvalitet og relevans for å styrke økonomiske og samfunnsmessige effekter og virkninger fra fremragende forskning. I stedet for å rendyrke et todelt system med hhv. fremragende forskningsmiljøer og innovasjonsmiljøer bør det stimuleres til hybride varianter som bidrar med høykvalitetsforskning på områder med høy relevans.	Delvis fulgt opp. Det er tildelt midler til 19 nye SFF'er siden 2017-rapporten. Vurderingskriteriene for SFF er lagt tett opp til kriteriene som anvendes av Det europeiske forskningsrådet (ERC). Det er blant annet lagt stor vekt på at forskningen skal kunne lede til banebrytende resultater. Det er imidlertid ikke lagt vekt på SFF-søknadens relevans ved tildeling, men evaluering av ordningen i 2020 viser at sentrene likevel har betydelig samfunnsmessig betydning gjennom patenter, "spin offs", translasjonsforskning mm. I tillegg er det etablert en ordning for Forskningscentre for klinisk behandling, FKB, der både kvalitet og relevans vektlegges i vurderingskriteriene. Dette gjelder også for FME'ene.
Det anbefales å etablere samarbeidsplattformer for ulike typer forskningssentre og FoU-orienterte klynger.	Delvis fulgt opp. FoU-orienterte klynger i Klyngeprogrammet har er i til INTPART, FORREGION med mer for å etablere samarbeid mellom norske (inkl regionale) og internasjonale forskningsmiljøer/sentre
Det bør fremdeles gjøres utprøving og eksperimentering av forskningsfinansieringsordninger for å sikre utvikling og forbedring av finansieringsprosessene.	I prosess. Det er igangsatt arbeid med omlegging til løpende søknadsmottak. Hele søknadsprosessen inkl. søknadsevaluering er i større grad standardisert og lagt nærmere opp til EUs søknadsbehandling. Det er vektlagt bedre informasjon til søkere, bl.a. søkerwebinar, og til fageksperter som skal vurdere søknadene. Bruken av KI i søknadsbehandlingen har forenklet enkelte deler av prosessen vesentlig. Det er gjennomført flere piloter for å tilrettelegge bedre for utvelgelse av den særlig grensesprengende forskningen, herunder på energifeltet og knyttet til muliggjørende teknologier. Store kutt i virksomhetsbudsjettet over flere år samt nedbemanning vanskeliggjør imidlertid eksperimentering, da dette er ressurskrevende aktiviteter.
Styrke konkurranseevnen og innovasjonskapasiteten	
Det anbefales å forbedre og styrke pågående initiativ til støtte for universitetenes eget strategiske utviklingsarbeid.	KDs ansvarsområde. Universitets- og høgskolesektoren ligger under Kunnskapsdepartementets ansvarsområde, det er derfor opp til KD å vurdere evt. oppfølging av anbefalingen, Forskningsrådets bidrar gjerne i dette arbeidet.
Fleksibiliteten i ordninger for karriereutvikling må økes for å få større bredde i institusjonenes faglige profiler.	KDs/institusjonenes ansvar.

<p>Insentivstrukturen for universitetene bør justeres for å skape bedre balanse mellom innovasjon og vitenskapelig kvalitet, i tråd med institusjonenes spesifikke profiler/strategier.</p>	<p>Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.</p>
<p>Langtidsplanen bør formulere tydelige forventinger til universitets- og instituttsektorenes bidrag til de tematiske prioriteringene og samfunnsoppdragene.</p>	<p>Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.</p>
<p>Norge kan gjennomføre systematiske evalueringer av ordninger som fremmer samarbeid mellom UoH-sektor, instituttsektor og næringsliv. Det anbefales å eksperimentere med økosystembaserte initiativer for samarbeid mellom ulike aktører på prioriterte områder.</p>	<p>I prosess. En økosystembasert tilnærming til samarbeid er sentralt for utviklingsarbeidet under VMA 2.0. Forskningsrådet har en rekke enkeltordninger som fremmer samspill mellom sektorene. Det er de siste årene også utviklet noen virkemidler (f.eks. Pilot-E og Grønn plattform) som kobler virkemidler langs en lengre utviklingskjeden fra forskning til marked. De nye målrettede samfunnsoppdragene og EUs missions er også nye arbeidsformer som skal fremme samarbeid på tvers av sektorer. Det er ikke gjennomført noen systematiske evalueringer av det sektorovergripende samarbeidet i ordningene.</p>
<p>Det kan vurderes å øke basisfinansieringen av forskningsinstituttene.</p>	<p>Forskningsrådet beslutter ikke rammene for basis, men vi fordeler innenfor rammene i tråd med de vilkårene som er satt av regjeringen. Må vurderes av KD/KLD/LMD/NFD. Forskningsrådet har en rådgiver- og forvaltningsrolle for ordningen. Retningslinjene for statlig grunnbevilgning til forskningsinstitutter og forskningskonsern ble oppdatert i januar 2022.</p>
<p>Det anbefales å revidere kriteriene for SFI-ordningen for å styrke innovasjonstiltakene i sentrene.</p>	<p>Fulgt opp. Evalueringen av SFI-ordningen i 2018 hadde noen kritiske funn knyttet til ordningens bidrag til innovasjon, kommersialisering og internasjonalisering (SFI-generasjoner I-III). Relevante anbefalinger fra evalueringen ble innarbeidet i utlysningen av SFI-IV i 2019. Sentrene i SFI-IV-generasjonen har allerede fra starten av hatt mer søkelys på innovasjon og tatt organisatoriske grep for å styrke innovasjon i sentrene. Vil bli fulgt opp videre i fremtidige utlysninger.</p>
<p>Møte store samfunnsutfordringer</p>	
<p>Det anbefales å utvikle brede og transformativt nasjonale samfunnsoppdrag som er basert på tverrdepartementalt samarbeid. Samfunnsoppdragene må sikres forankring på toppnivå og god finansiering.</p>	<p>Fulgt opp og i prosess. Forskningsrådet har spilt inn forslag til samfunnsoppdrag til den siste LTP-perioden og leder sekretariatene for designfasen for de to samfunnsoppdragene som er besluttet av regjeringen, på hhv. Inkludering av barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsnivå samt Bærekraftig før.</p>
<p>Det bør vurderes ulike måter å sikre institusjonell forankring av samfunnsoppdragene på.</p>	<p>Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle</p>

Samfunnsoppdragene må sikres stabil og effektiv finansiering med integrerte budsjetter, snarere enn ulike finansieringsstrømmer.	Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.
Norge bør gjøre en grundig vurdering av innretningen på samfunnsoppdrag(ene).	Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle. Det må sikres at FoU prioriteres i samfunnsoppdragene.
De nasjonale samfunnsoppdragene bør kobles til EUs 'missions'.	Må vurderes av KD/departementene. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.
Arbeidet med utfordringsdrevne prosesser, eksempelvis Pilot-T, Pilot-E mv., som er driftet på tvers av virkemiddelapparatet anbefales videreført og videreutviklet.	Fulgt opp. Pilotene er videreført og videreutviklet, utvidet med Pilot-Helse.
Forbedre styringen av forsknings- og innovasjonssystemet	
Det anbefales å inkludere tydeligere og skarpere prioriteringer i LTP.	KDs/departementenes ansvar å vurdere evt. oppfølging av anbefalingen. Forskningsrådet har en rådgiverrolle.
Revisjonen av LTP gir anledning til en felles samtale om, og tilslutning til, reformer i forsknings- og innovasjonssystemet.	KDs/departementenes ansvar å vurdere evt. oppfølging av anbefalingen. Men Forskningsrådet, i egenskap av rådgiver til myndighetene, kan initiere og fasilitere en slik samtale og bidra med kunnskapsbaserte innspill.
Det bør være en åpen debatt om prosessen for koordinering av implementeringen av LTP.	KD som koordinerende departement er riktig organ for å følge opp en slik debatt. Forskningsrådet, i egenskap av rådgiver og med en "underliggende koordinatorrolle" i forskningspolitikken, vil være en sentral aktør i denne sammenheng.
Det bør gjennomføres en forenklet analyse av innsatsen for å iverksette LTP, resultater og virkninger, samt av gap/mangler.	Det er KDs ansvar å vurdere evt. oppfølging av anbefalingen, men Forskningsrådet som en sentral iverksetter av langtidsplanen, er også relevant som initiativtager til en slik ekstern analyse, slik vi gjorde i 20/21 i forbindelse med Forskningsrådets innspill til ny LTP.

Oppsummering og vurdering

Rapporten henvender seg i overveiende grad til myndighetene, men med noen tydelige anbefalinger til Forskningsrådet, særlig knyttet til å tilrettelegge for forskningens bidrag til å møte samfunnsutfordringer samt bidra til økt innovasjon i næringslivet. OECD peker på at innføringen av LTP har løftet den strategiske innsatsen for forskning på samfunnsutfordringer, men at det er behov for å styrke det tverrdepartementale samarbeidet. Det pekes videre på at det må løses opp i det todelte systemet for hhv. høykvalitetsforskning og strategisk rettet forskning (forskning med relevans for bestemte utfordringer, tema mv.). Særlig SFF'ene blir fremholdt som en ordning med stort potensiale framover for å bidra til både å løse samfunnsproblemer og styrke samfunnets innovasjonsevne.

OECD-rapporten viser at Forskningsrådet langt på vei har fulgt opp anbefalingene fra 2017, men at det er anbefalinger knyttet til de overordnede rammevilkårene som ikke er fulgt opp av KD og regjeringen. Dette har i noen grad begrenset Forskningsrådets muligheter til å følge opp enkelte av anbefalingene. Store kutt i virksomhetsbudsjettet over flere år samt nedbemanning vanskeliggjør

også oppfølging av enkelte anbefalinger, herunder anbefalingen om økt eksperimentering med forskningsfinansieringsordninger for å sikre utvikling og forbedring av finansieringsprosessene, samt eksperimentering med økosystembaserte initiativer for samarbeid mellom ulike aktører på prioriterte områder. Enkelte av anbefalingene var allerede under oppfølging forut for rapporten. Blant annet er det tatt grep for å styrke SFI'enes innovasjonsytelse, da dette punktet ble påpekt i DAMVADs evaluering av SFI-ordningen i 2018.

2017-anbefalingen om å gi Forskningsrådet et mer uavhengig budsjett for å etablere tverrdepartementale strategiske programmer/budsjettformål er ikke fulgt opp av politiske myndigheter. Et budsjett som Forskningsrådet raskt og fleksibelt kan anvende til å gripe muligheter og adressere tverrsektorielle utfordringer har vært en gjennomgående anbefaling i nærmest alle gjennomgåtte rapporter (Evalueringen av Forskningsrådet 2011-2012, områdegjennomgangen av Forskningsrådet 2017, OECDs Reviews of Innovation Policy Norway 2017 og OECDs 2022 review). Behovet aktualiseres ytterligere av de store samfunnsutfordringenes sammensatte og omskiftelige natur, samt funnene i flere av rapportene om at satsingen på den grensesprengende og radikale forskningen ikke er god nok.

Behovet understrekes ved at en annen anbefaling som gjennomgående har blitt fremmet i alle rapporter siden evalueringen av Forskningsrådet, har heller ikke blitt fulgt opp; strukturer for bedre koordinering av departementenes forskningsinnsats. Det er nå verken gode mekanismer for koordinering "from above *eller* from below" i det norske forskningssystemet. Forskningsrådets anbefaling er at meldingsarbeidet må adressere denne sentrale utfordringen eksplisitt. Vår vurdering er at det må gis gode argumenter for hvorfor den eventuelt ikke skal løses i tråd med de råd som unisont er gitt i alle vurderinger av det norske forsknings- og innovasjonssystemet gjennom de siste ti år.

Langsiktig foresight-arbeid for å informere LTP'er er ikke etablert på et systematisk nivå. Forskningsrådet har imidlertid gjennomført foresight-prosesser på utvalgte områder, blant annet som del av kunnskapsgrunnlagsarbeidet opp mot revisjoner av LTP. Forskningsrådets IAB har dessuten gitt konkrete anbefalinger til hvordan et nasjonalt system for foresight kan etableres i tilknytning til prosess for revisjon av LTP, forankret på departementsnivå.

Anbefalinger fra fire IAB Policy Briefs 2019-2022

Bakgrunn

International Advisory Board (IAB) ble oppnevnt av Forskningsrådet i 2017, med første møte i mars 2018. Utvalget består av 9 medlemmer fra ulike europeiske land, valgt på bakgrunn av bred forsknings- og innovasjonspolitisk erfaring og kompetanse. Utvalgets arbeid har resultert i seks policy briefs (rådgivningsnotat). Temaene har blitt valgt ut basert på diskusjon i IAB og i hovedledelsen i Forskningsrådet.

Hvert tema har som hovedregel blitt behandlet i to omganger; en kortere forberedende diskusjon på første møte med innhenting av innspill til videre arbeid med problemstillingen, og en hoved-diskusjon i det påfølgende møtet med henblikk på å fastsette hvilke konkrete anbefalinger IAB ønsker å gi på temaet. Anbefalingene har blitt oppsummert i form av en policy brief på temaet, ført i pennen av Forskningsrådsansatte. For å legge til rette for bred diskusjon av anbefalingene er det blitt organisert møter med berørte aktører ved lansering av hver policy brief, flere av dem i form av rundebord-konferanser.

Totalt har det blitt gitt i underkant av 80 råd i seks policy briefs, både rettet mot Forskningsrådet, myndighetene, samt andre aktører, som UH-sektoren, og offentlig/privat-sektor. Denne gjennomgangen vil konsentrere seg om de fire første policy briefene, og de rådene som er gitt til Forskningsrådet og oppfølgingen av disse.

Anbefalinger og oppfølging

Anbefaling	Fulgt opp?
Policy Brief 1 - januar 2019 <u>Interdisciplinary research: constructing a level playing field</u> Tverrfaglig forskning er viktig for å løse store samfunnsutfordringer og legge til rette for forskningsgjennombrudd, men det er mange barrierer for å drive slik forskning. IAB anbefaler at disse må møtes gjennom målrettede tiltak på tre sentrale områder: Vurdering og finansiering, utdanning og karriere og ledelse og kulturer. Det bør være like konkurransevilkår for fremragende forskning, det være seg disiplinær eller tverrfaglig. <i>Generell oppfølging:</i> Briefen var gjenstand for flere medieoppslag, herunder i Morgenbladet, og ble diskutert i et rundebordsmøte med relevante aktører fra departement og UH-sektor. Et konkret resultat av rundebordet var gjennomføring av et Fellesløft for tverrfaglig forskning med et budsjett på en milliard kroner.	
Videreutvikle monitorering av fagfelleverderingsprosessene for tildeling av forskningsmidler med sikte på å dempe bekymringer om skjevhet mot tverrfaglige søknader.	Fulgt opp. Følges opp gjennom analyser som en del av en pågående offentlig ph.d. (Kristin Oxley). Resultater av en tidligere analyse av FRIPRO viste at tverrfaglighet ikke diskrimineres ved at det totalt sett ikke er noen systematisk forskjell i andel tverrfaglige prosjekter for mottatte og innvilgede søknader. Det kan imidlertid være vanskeligere for radikalt tverrfaglige prosjekter å oppnå bevilgning da panelene normalt er moderat tverrfaglig sammensatt. Det er pr.nå ikke etablert noe systematisk opplegg for monitorering.
Videreutvikle tilnærminger til samskaping av tverrfaglige prioriteringer av forskningsfinansiering i nært samarbeid med interessenter fra relevante fagområder og brukermiljøer, og ta høyde for at tverrfaglig	Fulgt opp. Prosjekttypen Stort tverrfaglig forskerprosjekt er utviklet og benyttet i Fellesløftet 2021, samt i flere tematiske utlysninger. Fellesløftet er et samarbeid mellom forskningsinstitusjonene og Forskningsrådet for

<p>forskning kan ta mer tid og kreve mer ressurser enn monodisiplinær forskning.</p>	<p>å styrke tverrfaglig forskning med 1 milliard kroner over seks år. Prosjekttypen har som formål å flytte forskningsfronten gjennom større bevilgninger til prosjekter som innebærer samarbeid mellom ulike fagområder. Dette har bidratt til ytterligere oppmerksomhet om måten tverrfaglighet vurderes på. Foreløpige analyser av utviklingen de siste årene, tyder på at antallet tverrfaglige prosjekter øker i Forskningsrådets prosjektportefølje.</p>
<p>Paneler: Bygge på sin nåværende tilnærming for å rekruttere eksperter til paneler, og sikre at tverrfaglige paneler er fylt med et mangfold av kompetanse, inkludert forskere med tverrfaglig erfaring. Gi opplæring til fageksperter i god tverrfaglig forskningsvurderingspraksis og legge inn god praksis i vurderingsprosessen.</p>	<p>Fulgt opp. Det er gjennomført et prosjekt som har utviklet retningslinjer og veiledning for hvordan vi bruker tverr- og transfglig i utlysningstekster og strategidokumenter, og bedre prosesser for å sikre tverrfaglighet i søknadsbehandlingen og oppfølging av tverrfaglige prosjekter. Prosjektet bidro også til tilpasning av forskerprosjekt-utlysningen i 2022.</p>
<p>Gjennomgå finansieringsordningene for å finne ut om disse gir hensiktsmessige incentiver for tverrfaglige forskerkarrierer - både i tidlig og senere karrierefase.</p>	<p>Fulgt opp. Tverrfaglighets-prosjektet har kommet med råd om videre virkemiddelutvikling (under arbeid). De tematiske utlysningene har ofte en tverrfaglig innretning.</p>
<p>Policy Brief 2 – oktober 2019</p> <p><u>Radical Innovation: Accelerating the transition</u></p> <p>Norge står for tiden overfor det OECD i sin landgjennomgang kalte et "trippelt overgangsimperativ". Det er behov for et skifte i retning mot en mer diversifisert og robust økonomi; bevege seg mot et mer konkurransedyktig og effektivt og innovasjonssystem; og oppnå disse strukturelle transformasjonene samtidig som de støtter forskning og innovasjon som kan møte en rekke samfunnsutfordringer og mulighetene for den digitale økonomien. For å oppnå dette må Norge styrke sin evne til å fremme radikal innovasjon.</p> <p>Policy-briefen består av tre hovedseksjoner med klare anbefalinger tilknyttet hver av de tre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan stimulere til fremvekst av flere radikale ideer • Hvordan velge ut og følge opp radikale prosjekter • Hvordan legge til rette for diversifisering av økonomien gjennom effektiv støtte til urelaterte kunnskapskombinasjoner <p><i>Generell oppfølging:</i> Briefen var gjenstand for en større artikkel i Dagens Næringsliv, og det ble avholdt en rundebordskonferanse med sentrale interessenter i etterkant av publiseringen for å diskutere anbefalingene. Interessentene var positive til at Forskningsrådet iverksatte tiltak på området, og understreket spesielt behovet for å understøtte unge talenter.</p> <p>For å følge opp strategien og IABs anbefalinger må radikal innovasjon omtales i porteføljeplanene, og følges opp med tiltak. Porteføljestyrene for industri og tjenestenæringer og for muliggjørende teknologier har ønsket å løfte frem radikal innovasjon i utlysningstekster og vektlegge disse i portefølje- og relevansvurderinger. Radikal innovasjon bør følges opp mer aktivt og av flere styrer.</p>	
<p>Påvirke bedrifter til å utvide sin kunnskapsbase ved å tilby enkle aktiveringsinstrumenter for FoU-basert innovasjon som for eksempel innovasjonskuponger hvor selskap kan få</p>	<p>Delvis fulgt opp. Ivaretas av FORREGION (Forprosjekter for å mobilisere bedrifter til forskning, er mindre FoU-prosjekter i bedrifter</p>

tilskudd til samarbeid med universitet eller forskningsinstitutt.	med liten eller ingen FoU-erfaring) som er overført til fylkeskommunene.
Forbedre universitetsansattes insentiver for bedriftssamarbeid ved å utvide porteføljen av virkemidler: Vurdere å supplere FORNY2020-programmet med en finansieringsordning som tar sikte på å støtte unge forskere i å utvikle en applikasjon eller tjeneste basert på deres forskningsresultater; og vurdere å supplere nærings-ph.d.-ordningen med en sektormobilitetsordning rettet mot personer som har fullført doktorgraden.	Fulgt opp. FORNY/kommersialisering har gjort en del, mht insentiver, men det er ikke igangsatt noen nye virkemidler for ferdige ph.d-er. I Forskningsrådets plan for rekruttering til forskning og tidlig karriere vedtatt i mars 2023 foreslås det å innføre et mobilitetsstipend til doktorstipendiater og postdoktorer for hospitering i næringsliv/offentlig sektor/frivillig sektor på inntil seks måneder, og å innføre stipend for entreprenørskap for ph.d. og postdok med mål om å videreutvikle forskningen til en forretningsidé.
Etablere en dedikert finansieringsstrøm for radikal innovasjon som har en utvelgelsesprosedyre som fokuserer på den transformative naturen til ideene som foreslås.	Fulgt opp. Det er gjennomført utlysninger for radikal innovasjon for teknologikonvergens (Muliggjørende teknologier, ulike søknadstyper) fra 2021, samt radikalt nyskapende Forskerprosjekt på energifeltet i 2020.
Vurdere behovet for ytterligere tiltak for å styrke innovasjonsorganisasjoners og enkeltpersoners kunnskapsnivå om nye, muliggjørende teknologier som IKT. Ikke-relaterte kunnskapskombinasjoner antas å øke med tilgjengeligheten og forbedret tilgjengelighet til slike generelle teknologier.	Delvis fulgt opp. Utlysninger for radikal teknologiutvikling (Muliggjørende teknologier, ulike søknadstyper). Utlysningene er møtt med stor interesse og til første utlysning i 2021 ble det totalt søkt om 2,2 milliarder kroner til et utlyst beløp på 195 millioner kroner.
Midler til et nasjonalt diversifiseringsprogram bestående av to finansieringsstrømmer: Midler som skal bygge velfungerende innovasjonsøkosystemer rundt lovende måter for å diversifisere økonomien. Utlysningstemaer kan velges basert på porteføljeanalyse av eksisterende bottom-up-finansieringsordninger. Finansieringen bør rettes mot manglende ledd i relevante økosystemer gjennom et bredt og fleksibelt sett av virkemidler. Bottom-up-utlysninger er åpne for alle temaer, men begrenset til prosjekter som tar sikte på å kombinere ikke-relatert kunnskap / teknologi.	Delvis fulgt opp. Grønn plattform og samfunnsoppdrag har potensial til å bidra til diversifisering. Teknokonvergens-utlysningen, som kun mottok søknader som kombinerte kunnskap/teknologi, men ikke åpen for alle tema. Fellesløftet 2021 som bevilget en milliard til tverrfaglig forskerprosjekt.
Bevilge midler til et samfunnsoppdrag som dedikerer ressurser til et begrenset antall oppdrag med sikte på å omstille økonomien - pålagt ovenfra og ned, men valgt gjennom bred konsultasjon.	Fulgt opp. To samfunnsoppdrag i gjeldene langtidsplan (LTP).
<p>Policy 3 – mars 2020</p> <p><u>Innovation for a resilient, people-oriented public sector</u></p> <p>Offentlig sektor må være dynamisk og robust for å kunne møte komplekse samfunnsutfordringer og innbyggernes og næringslivets skiftende behov. Det må ha en velutviklet intern kapasitet til å</p>	

<p>innovere og være en effektiv muliggjørere for innovasjon i privat og kommunal sektor. For å lykkes trengs en mer ambisiøs, mer inkluderende og mer systemisk tilnærming til innovasjon i offentlig sektor.</p> <p><i>Generell oppfølging:</i> Policy briefen ble lagt til grunn for rådgivning og dialog med Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) i forbindelse med stortingsmeldingen om innovasjon i offentlig sektor, både i selve meldingsarbeidet og oppfølgingen av meldingen.</p> <p>Notatet har hatt størst betydning for Forskningsrådets interne arbeid med innovasjon i offentlig sektor. Siden øremerkede midler til støtte til innovasjon i offentlig sektor har blitt redusert snarere enn økt, har dette i størst grad handlet om hvordan vi inkluderer offentlig sektor i porteføljeplaner, og som aktør i tverrsektorielt samarbeid. I tillegg har det hatt betydning for arbeidet med åpen forskning og innovasjon, folkeforskning og brukerinvolvering.</p>	
<p>Styrke sin rolle som pådriver og tilrettelegger for økt og forbedret innovasjon i offentlig sektor.</p>	<p>Delvis fulgt opp. Mange hindringer, primært forårsaket av redusert ressursituasjon og prioritering av investeringsoppgaver.</p> <p>Jobber med å gi ny giv til innsatsen for offentlig sektor (OS): forsterke samarbeidet i FoUI-økosystemet, samarbeidet med KS, LUP-samarbeidet, Innovasjonsnettverket med statlige aktører osv.</p>
<p>Støtte forskning på og for innovasjon i offentlig sektor.</p>	<p>Fulgt opp. Det har siden 2019 vært årlige utlysninger for virkemidler rettet mot offentlig sektor; innovasjonsprosjekter i offentlig sektor (IPO) og Førkommersielle anskaffelser (FKA). I tillegg blir det årlig lyst ut midler til offentlig sektor-ph.d (OFFPHD), og midler gjennom kompetanse- og samarbeidprosjekter (KSP).</p> <p>Det er gjennomført en evaluering av virkemidlene IPO og OFFPHD: https://www.menon.no/wp-content/uploads/2022-106-Evaluering-av-IPO-og-OFFPHD.pdf</p>
<p>Styrke støtten til innovasjonsprosjekter i offentlig sektor.</p>	<p>Følges opp. Det er mange hindringer for fullgod oppfølging som har sammenheng med nær historikk: nedbemanning, uavklart budsjettsituasjon og manglende tildelinger. Intern koordinering følges opp. Det er behov for fylleprosess mellom ulike aktuelle temaer for å rigge event. utlysninger rettet mot sektoren.</p>
<p>Bidra til etablering av kunnskapshuber som deler og distribuerer kunnskap fra innovasjonsarbeid i offentlig sektor.</p>	<p>Delvis fulgt opp: Har blant annet etablert INVOLVE-HUB for etisk forsvarlig brukermedvirkning og bidrar i Cancer Mission HUB.</p>
<p>Oppmuntre til eksperimentering, testing og demonstrasjon i større grad på tvers av prosjektporteføljen.</p>	<p>Følges opp: Dette vil innlemmes i IPO-utlysningen i 2023, og i tilknytning til KDDs annonsering av Forsøk som målrettes opp mot sektoren. Regjeringen inviterer kommuner og fylkeskommuner til å søke om å bli forsøkskommuner. Forsøkskommuner vil få mulighet til å teste ut nye måter å løse oppgaver på gjennom fritak fra regelverk. Lenke: Forsøkskommune - regjeringen.no</p>

Oppmuntre til brukermedvirkning i utforming og planlegging av forskningsprosjekter som skal stimulere til innovasjon i offentlig sektor.	Gjennomføres som en etablert og viktig praksis. FR anbefaler i noen av utlysningene å ta høyde for anbefalingene i EU_PRO-Ethics rammeverket for etisk forsvarlig brukerinvolvering og medvirkning.
Øke offentlig engasjement i prioritering og utforming av forskningsprogrammer og investeringer rettet mot offentlig sektor.	Følges opp: Dialog med Kommunenes sentralforbund (KS), med samarbeid om Leverandørutviklingsprogrammet (LUP).
Bidra til utvikling av hensiktsmessige metoder for offentlig engasjement i forskning og innovasjon i offentlig sektor, og bedre kunnskap om implikasjonene av slik involvering; etiske implikasjoner, implikasjoner for vitenskapelig kvalitet, for forskeres rolle og integritet osv.	Gjennomføres som en etablert og viktig praksis. Forskningsrådet har bidratt til utviklingen av EU_PRO-Ethics rammeverket for etisk forsvarlig brukerinvolvering og medvirkning med direkte referanse til forskningskvalitet, mer åpen forskning, og forskningsintegritet.
Dedikere en økt andel av midlene til samarbeidsprosjekter mellom offentlig sektor, forsknings- og UH-sektoren, privat sektor og det offentlige.	Følges opp i alle aktuelle porteføljer. Fra evalueringen: Økt samspill mellom offentlig sektor og academia er blant de viktigste resultatene fra prosjektene. Med størst effekter for IPO-prosjektene.
Dedikere en økt andel av finansieringen til støtte for innovative og pre-kommersielle anskaffelser.	Følges opp i aktuelle utlysninger (IPO/FKA), men det er mange barrierer her, bl.a. manglende og uavklart budsjettssituasjon.
<p>Policy 4 – mai 2020</p> <p><u>Addressing global challenges through mission-oriented policy</u></p> <p>Økt bevissthet om behovet for å engasjere forskning og innovasjon i søken etter å løse globale utfordringer har satt store tverrgående oppdragsorienterte programmer tilbake på dagsorden. Norge må ta neste skritt utover dagens tematiske og utfordringsorienterte tilnærming til forsknings- og innovasjonspolitikken og ta i bruk oppdrag (missions) som en del av en transformativ politisk agenda – en transformasjon som er nødvendig i kjølvannet av Covid-19 og i lys av presserende utfordringer som klimakrisen.</p>	
Tilby strategiske råd om oppdragsorientert politikk i forkant av neste revisjon av langtidspanen for forskning og høyere utdanning, inkludert råd om hvordan en oppdragsorientert politikk kan øke effektiviteten og effekten av planen.	Fulgt opp. Forskningsrådet har hatt egne prosjekter om bruk av samfunnsoppdrag, deltatt aktivt i OECDs arbeid med missons, samt spilt inn forslag til samfunnsoppdrag til den siste LTP-perioden og leder nå sekretariatene for designfasen for de to samfunnsoppdragene som er besluttet av regjeringen, på hhv. <i>Inkludering av barn og unge i utdanning og arbeids- og samfunnsniv samt Bærekraftig før.</i>

Oppsummering og vurdering

IABs policybriefs har vært nyttige verktøy for intern og ekstern debatt om viktige forskningspolitiske tema og også vært utløsende for en rekke større satsinger. Det gjelder eksempelvis Fellesløftet for tverrfaglig forskning med en direkte budsjettmessig effekt på en milliard. Anbefalingene til justeringer og endringer i Forskningsrådets virksomhet har i stor grad blitt fulgt opp, mens effekten på eksterne aktører har vi lite kunnskap om og har sannsynligvis vært mer beskjeden.

IABs anbefalinger til andre deler av forsknings- og innovasjonssystemet kan imidlertid være nyttige for både Forskningsrådet og andre som jobber med eller på andre måter er berørt av forsknings- og innovasjonspolitikken. Ikke minst i arbeidet med den kommende stortingsmeldingen er flere av policy briefene høyst relevante. Policy briefene omhandler på tvers alle de sentrale dimensjonene i forsknings- og innovasjonspolitikken som virkemiddelutvikling, kvalitet, innovasjon, systemutfordringer, med mer. De 6 policy briefene formidler kompetente og relativt ferske (2019-2022) eksterne blikk på status, barrierer og muligheter i norsk forsknings- og innovasjonspolitik.

Følgeevalueringen av innføring av porteføljestyring i Forskningsrådet 2021-2023

Bakgrunn

Innføring av porteføljestyring. Forskningsrådet la i 2019 om sin virksomhet fra organisering i programmer til helhetlig porteføljestyring. Ved å se alle oppdragene fra departementene under ett ønsket Forskningsrådet å øke verdien av investeringene for hvert oppdrag og samlet. Porteføljestyring imøtekommer også konklusjonene fra Produktivitetskommisjonen (NOU 2016:3) og Områdegjennomgangen av Forskningsrådet fra 2017, om å sikre at de beste og mest relevante prosjektene får finansiering. Innføring av porteføljestyring var også motivert av betydelige kutt i Forskningsrådets virksomhetsbudsjett.

Oppsummert ble porteføljestyring i Forskningsrådet innført for å bidra til følgende:

- Sikre at Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (LTP), departementenes sektorpolitiske prioriteringer og strategiens mål og prioriteringer blir ivarettatt samlet.
- Sikre årlige, jevne og forutsigbare utlysninger i lys av overordnede mål og departementenes sektorpolitiske prioriteringer.
- Sikre at de faglig beste og mest relevante prosjektene på tvers av satsinger gis støtte så langt rammene rekker.
- Legge til rette for og synliggjøre at ett og samme prosjekt kan innfri mange formål og oppdrag, altså bidra til måloppnåelse i flere sammenhenger.

Porteføljestyring er ikke et mål i seg selv, men en metode for å nå visse målsettinger på best mulig måte.

Innføring av porteføljestyring krevde en rekke endringer:

- Endring i styresystemet og færre styrenivåer
 - bortfall av divisjonsstyrer og programstyrer, innføring av porteføljestyrer
- Betydelige endringer i investeringsfunksjonen,
 - gjennomgang av og reduksjon i søknadstyper,
 - gjennomgang og reduksjon i kriterier i søknadsbehandlingen,
 - sammenhengende utlysning- og vurderingsarenaer
 - felles søknadsbehandling (av forskerprosjekter)
- Omorganisering i organisasjonen

Følgeevalueringen. Følgeevalueringen har sett på implementeringen, faktiske prosesser og overordnede resultater av porteføljestyringen. Selve formålet med oppdraget var å:

- gi Forskningsrådet svar på hvordan porteføljestyring bidrar til Forskningsrådets måloppnåelse, på overordnet nivå, ved implementeringen av porteføljestyring og i daglig drift.
- gi Forskningsrådet et grunnlag for videreutvikling av porteføljestyring gjennom å analysere arbeidsprosesser og organisering og komme med forslag til forbedringer.

Hovedfunn

Ansatte i Forskningsrådet er i stor grad positive til hva porteføljestyring foreløpig har medført. Det pekes på at det har bidratt til en større bevissthet rundt hvordan Forskningsrådets midler skal innrettes, og at en klarer å se budsjettformål og investeringer mer i sammenheng, og med et strategisk blikk.

Evalueringen peker på at det har tatt tid å bygge opp både forståelse og prosesser. Det gjenstår arbeid med systemstøtte og tilrettelegging for strategisk styring på tvers. Det er noen porteføljer som fortsatt fungerer mer som aggregerte budsjettformål. Det er variasjon i modenheten i styringen av de ulike porteføljene, og det styres i liten grad på tvers av porteføljer. Det er derfor fortsatt en vei å gå til porteføljestyring er fullt implementert.

I sluttrapporten fra juni 2023 skriver Menon videre at "Vi finner at Forskningsrådet er bevisst områder med behov for utvikling, og vi kommer derfor ikke med nye anbefalinger på disse områdene. Dette gjelder særlig innen følgende tematikk:

- IKT-området
- Samarbeid på tvers av porteføljer og porteføljestyrer
- Indikatorer og merking av prosjekter
- Vurderinger av måloppnåelse og effekt
- Dialog om rammene for tildelingene fra departementet

Anbefalinger og oppfølging

Delrapport 1: Status for implementering av porteføljestyring – nullpunktsmålning.	
Hovedfunn	
<p>Innføring av porteføljestyring ble gjennomført som en toppstyrt prosess med lite involvering og forankring av styringsmodell med organisasjonen. Støtten til og forståelsen for porteføljestyring har økt markant i etterkant av implementeringen. Blant de viktigste grunnene til at Forskningsrådet ikke er kommet lenger med porteføljestyring, er en ikke omforent forståelse, manglende beskrivelser for operasjonalisering og IKT-systemer og systemer for administrasjon og styring som ikke er tilpasset en helt annerledes styringsform.</p>	
Anbefaling	Fulgt opp
<p>Utarbeide en definisjon og en omforent «one-pager» som forklarer porteføljestyring i Forskningsrådet på et nivå som er tilgjengelig for alle, og som kan brukes i intern og ekstern kommunikasjon. I tillegg bør Forskningsrådet vurdere å forenkle språket knyttet til porteføljestyring både internt og eksternt.</p>	<p>Følges opp og fulgt opp. Lenke til “One pager”: Microsoft Word - 05 22-08 vedl/ Porteføljestyring - oppsummerende notat (forskningsradet.no)</p> <p>Forskningsrådet jobber med å forenkle språket. Nettsidene er justert og oppdatert.</p>
<p>Forskningsrådet bør legge til rette for dialog og diskusjon på tvers i organisasjonen. Dette er særlig viktig for de som jobber tett med porteføljestyring.</p>	<p>Fulgt opp. Det er igangsatt flere tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Det er opprettet et Porteføljeforum med representanter for det interne arbeidet mot hvert av porteføljestyrene. Forumet møtes en gang i måneden for informasjon og erfaringsutveksling. -I tillegg er Teams siden <i>Porteføljestyrer</i> aktivt brukt for informasjons- og erfaringsutveksling. -Det har blitt gjennomført workshops om fagutvikling i porteføljestyrene, og årlige workshops om porteføljeanalyser- for å lære og jobbe mer likt. -Internasjonal koordinerings gruppe er gjeninnført for å koordinere det internasjonale arbeidet på tvers av porteføljer og områder. -Det er gjennomført modulbasert kompetanseutviklingstiltak (2021) knyttet til: <ol style="list-style-type: none"> 1. Forskningspolitisk rådgivning 2. Porteføljestyring 3. Internasjonalt arbeid

	4.Utlysning, søknadsbehandling og porteføljeleksjon.
Bli mer omforent internt om hvordan departementenes rammebetingelser påvirker porteføljestyring	Fulgt opp , det er tett dialog med departementene og opprettelsen av et internt departementsforum. Hensikten med forumet er oppnå felles praksis og læring både for styringsdialogen og fagdialogen med departementene. Det jobbes med felles retningslinjer for porteføljestyrene, rapportering fra porteføljestyrene til Styret og ny budsjettmodell.
Delrapport 2: Porteføljestyring i praksis i praksis, avgrenset til hvordan investeringsprosessen har blitt påvirket av porteføljestyring.	
Hovedfunn Samlet oppgir porteføljene at porteføljestyring i liten grad har påvirket investeringsprosessen i Forskningsrådet, men at den innvirkningen det har hatt i hovedsak har vært positiv for alle delprosesser. Porteføljestyring har bidratt til et økt strategisk fokus, særlig knyttet til de nye styringsverktøyene, som kobler operativ drift tettere til Forskningsrådets strategi. Det overordnede inntrykket er at porteføljestyringen har lagt til rette for strategisk tenking, men at Forskningsrådet ikke ennå har kommet til det punktet hvor de driver fullt ut med strategisk styring. Det er fordi de ikke har tilstrekkelig oversikt på tvers av porteføljer til å kunne gjennomføre styringen fullt ut.	
Anbefaling	Fulgt opp
Tydeliggjøre prosessen for å vurdere porteføljens måloppnåelse. Informasjon fra porteføljeanalysen bør benyttes til å se eventuelle gap mellom målsetningene innenfor de enkelte porteføljene og nåværende portefølje, og justere styringen av porteføljen deretter. Prosessen bør også utvides til å tydeligere inkludere tilgrensende/overlappende porteføljer.	Følges opp , det arbeides med fortløpende. En intern redaksjonskomite gjennomgikk alle porteføljeplanene for å sikre felles struktur og målbilde. Det er utviklet ny mal for porteføljeanalysen. Det jobbes kontinuerlig med bedring av datagrunnlag for porteføljestyrene. Samhandling på tvers av porteføljer er en utfordring som har blitt løftet i arbeidet med nye porteføljestyrer.
Forskningsrådet bør, med jevne mellomrom, ta opp og diskutere om den innretningen man har på porteføljestyringen er den beste for å legge til rette for høyest mulig måloppnåelse. Rammebetingelser kan endre seg, man kan finne ut at enkelte prosesser ikke fungerer like godt som planlagt. Det er derfor viktig å hele tiden vurdere om den nåværende innretningen er den beste.	Følges opp , det har vært et større og inkluderende arbeid med å gjennomgå dagens porteføljestyrestruktur og utvikle ny styrestruktur fra 2024, revidere mandat samt vurdere relasjonen mellom Forskningsrådets styre og porteføljestyrene mht oppgaver og ansvar. Forskningsrådet inviterte våren 23 til en bred prosess med ønske om å lytte til innspill fra UH- og instituttsektor, helseforetak, nærings arbeidsliv og offentlig sektor om hvilke endringer i styresystemet som kan gjøre oss best mulig i stand til å møte de utfordringene vi skal løse i tiden

	<p>framover. I tillegg har det vært dialog med porteføljestyrene og departementene om ny struktur.</p> <p>Endringer i porteføljeinndelingen og porteføljestyrene er nylig vedtatt</p>
<p>Forskningsrådet bør etablere et prosjekt som skal se på merkesystemet, kartlegge utfordringer og skissere løsninger som skal støtte oppunder porteføljestyringen, og bidra til å utvikle analysegrunnlag som er avgjørende for å få til porteføljestyring</p>	<p>Følges opp, det pågår et indikatorprosjekt som nå tas videre for å utvikle gode indikatorer for å kunne vurdere måloppnåelse for ordninger og porteføljer.</p>
<p>Delrapport 3: Hvordan bidrar porteføljestyring til Forskningsrådets overordnede måloppnåelse? Herunder: I hvilken grad er overordnede mål og føringer tatt inn i porteføljeplanene, i hvilken grad er porteføljestyring tatt inn i rapportering til departementene og i hvilken grad benyttes porteføljestyring til å synliggjøre overordnet måloppnåelse.</p>	
<p>Hovedfunn</p> <p>Porteføljeplanene henviser og kobles tydelig til strategien. Planene er mer indirekte koblet til Langtidsplanen (LTP), og sjeldent knyttet direkte til målene i LTP. Det er ingen direkte henvisninger til mål- og resultatstyring (MRS) i porteføljeplanene. Forskningsrådet opererer i et komplekst landskap av rammebetingelser, bestående både av en rekke eksterne føringer og interne styringsdokumenter. To viktige dokumenter er Langtidsplanen og Forskningsrådets strategi. Det er utfordringer knyttet til i hvilken grad de to dokumentene samsvarer med hverandre. Det er kun delvis overlapp mellom formuleringene i både hovedmål og strategiske områder/langsiktige prioriteringer. Det er i liten grad spor av porteføljestyring i rapporteringen til departementene. Hverken i årsrapporten eller i departementsrapporteringen. Årsaken til dette er at departementenes føringer avgjør hvordan Forskningsrådet skal rapportere på måloppnåelse, og disse er i liten grad koblet til porteføljestyring. Porteføljeinndelingen samsvarer heller ikke alltid direkte med departementenes områder og tildeling. Dette resulterer i at informasjon om porteføljene og/eller porteføljestyring i liten grad er noe departementene etterspør, uavhengig av kobling til MRS.</p>	
Anbefaling	Fulgt opp
<p>Forskningsrådet bør sørge for at strategien i større grad samsvarer med den til enhver tid gjeldende langtidsplan.</p>	<p>Følges opp, det arbeides med ny strategi hvor det planlegges å forene målene i LTP, MRS og virksomhetsstrategien.</p>
<p>Forskningsrådet bør sørge for at strategi og porteføljeplaner samsvarer med Mål- og resultatstyring (MRS)</p>	<p>Følges opp, arbeides med i forbindelse med strategiprosess. Dette vil også følges opp i arbeidet med etablering av nye porteføljestyrer i 2024. Det vil da bli en gjennomgang av porteføljeplanene.</p>
<p>Porteføljeinndelingen bør gjennomgås for å sørge for bedre samsvar med overordnede styringsdokumenter</p>	<p>Fulgt opp, vedtatt endringer i porteføljeinndelingen og porteføljestyrene.</p> <p>Departementenes 5 mål for Forskningsrådet, Langtidsplanens mål og prioriteringer samt departementenes føringer ligger til grunn for styringen av Forskningsrådet - operasjonaliseres i Forskningsrådets strategi og nedfelles</p>

	videre i porteføljestyrenes porteføljeplaner og investeringsplaner.
Forskningsrådet må jobbe opp mot Kunnskapsdepartementet for å få oppdatert styringssystemet, herunder mål- og resultatstyringen (MRS) slik at det er i tråd med gjeldende langtidsplan	Følges opp , det arbeides med dette i forlengelse av dialogen med departementene
Forskningsrådet bør se arbeidet med indikatorer og systemstøtte i sammenheng med de øvrige anbefalingene i denne rapporten.	Følges opp , det jobbes med indikatorer for å gjennomføre oppfølging og kontroll av måloppnåelse med tilskuddsordningene. Dette dreier seg om en oppfølging på et aggregert nivå utover det enkelte tilskudd. Det er etablert et internt prosjekt fra august 2023 om Enhetlig styrings- og rapporteringssløyfe med formål om å utvikle Forskningsrådets faglige og økonomiske styring slik at strategien, slik den er avledet fra LTP og MRS, blir iverksatt gjennom konsistent portefølje- og økonomistyring og tilpasset Forskningsrådets samlede kapasitet.
Forskningsrådet må synliggjøre gjennom tett dialog med departementene hvordan porteføljestyring kan bidra til et godt kunnskapsgrunnlag om måloppnåelse.	Fulgt opp , tydelig tilbakemelding om at dette står sentralt i dialogen med departementene.
Sluttrapport: Oppfølging av nullpunktsmålning, oppsummering og anbefalinger for videre arbeid med porteføljestyring. Rapporten ble levert i juni 2023	
Hovedfunn Innføringen av porteføljestyring i Forskningsrådet startet med lav grad av forståelse og forankring i organisasjonen. Gjennom oppfølgingen av nullpunktsmålningen ser vi en tydelig bedring i forståelsen, forankringen og operasjonaliseringen av porteføljestyring, som igjen legger til rette for i større grad å hente ut gevinstene av porteføljestyring. I dag er porteføljestyring i større grad institusjonalisert. Forskningsrådet har gjennomført en rekke tiltak for å sørge for intern og ekstern forståelse, og gode og mer effektive prosesser. Resultatene av dette ser vi gjennom at nesten samtlige indikatorer har beveget seg i positiv retning siden nullpunktet.	
Anbefaling	Fulgt opp
Forskningsrådet bør fortsette arbeidet med forenkling av porteføljestyring	Følges opp , Forskningsrådet jobber kontinuerlig med forenkling av porteføljestyring og har blant annet, som nevnt over, redusert antall porteføljestyrer, justert maler, forenklet språket etc
Forskningsrådet bør skifte hovedfokus fra metoden til målet med porteføljestyring	Følges opp , det har vært flere år med etablering av prosesser og metode knyttet til porteføljestyring. Porteføljestyring skal bidra til mer strategisk styring av Forskningsrådets investeringer, og dette vektlegges i arbeidet med ny strategi og nye porteføljestyrer.

<p>Forskningsrådet bør sikre en god intern forankring for ny porteføljestruktur</p> <p>Menon skriver i evalueringen: «...de ansatte i Forskningsrådet gått gjennom mange endringer siden innføringen av porteføljestyring. Når man nå gjør endringer på porteføljestrukturen er det viktig å sikre tilstrekkelig forankring hos de ansatte».</p>	<p>Følges opp, det har vært en bred intern forankring av ny porteføljestruktur, med arbeidsgruppe bestående av fem avdelingsdirektører, flere runder i ledermøtene, nyhetssaker internt, Fag-til-lunsj seminar, orienteringssak i porteføljestyrene og fellesmøte mellom Forskningsrådets styre og dagens porteføljestyreledere. I tillegg har porteføljeforum blitt brukt aktivt for innspill og diskusjon ila prosessen.</p>
--	---

Oppsummering og vurdering

Porteføljestyring var et relativt radikalt og omfattende grep ved innføringen i 2019/2020, primært motivert dels av eksterne krav om å sikre at de beste prosjektene ble finansiert og dels av betydelige kutt i Forskningsrådets virksomhetsbudsjettet (ref. områdegjennomgang av Forskningsrådet, ekspertutvalg, 2017). Høy vitenskapelig kvalitet og mer effektiv drift skulle sikres. Omfattende restrukturerende tiltak ble foretatt både i organisasjonen og i våre aktiviteter. Ikke å undre seg over at det har tatt tid å få på plass både innsikt, forståelse samt relevante støttende systemer for å ta ut de positive effektene av porteføljestyring. Evalueringen viser at Forskningsrådet er på riktig vei i denne sammenheng.

Samtlige anbefalinger i de tre delrapportene fra evalueringen er fulgt opp eller er under oppfølging. Evalueringen av innføring av porteføljestyring er en følgeevaluering hvor en del av målet var å lære og videreutvikle porteføljestyringen. Følgeevalueringen har gitt Forskningsrådet mulighet til å justere måten porteføljestyring blir drevet på underveis i evalueringen.

Sluttrapporten ble levert i juni 2023 og vil bli behandlet i høst, men rådene i sluttevalueringen jobbes det kontinuerlig med. Det har blant annet vært et større og inkluderende arbeid med å gjennomgå dagens porteføljestyrestruktur og utvikle ny styrestruktur fra 2024, revidere mandat samt vurdere relasjonen mellom Forskningsrådets styre og porteføljestyrene mht. oppgaver og ansvar.

Endringer i porteføljeinndelingen og porteføljestyrene er nylig vedtatt.

Forskningsrådet vurderer anbefalingene i evalueringen som nyttige. Et annet viktig kunnskapsgrunnlag for endringsarbeidet med porteføljestyring er spørreundersøkelsen til alle medlemmene av porteføljestyrene i 2022, særlig utslagsgivende for endringene i mandat og ny styreinndeling samt for hvordan relasjonen mellom styrene og styret og Porteføljestyrene kan fungere best mulig.

Tre-fire år med porteføljestyring har gitt nyttig erfaring og læring. Kontinuerlig justering anses som nødvendig også framover for å sikre at porteføljestyring som metode kan utnyttes best mulig i organisering og styring av Forskningsrådets aktiviteter.

Områdegjennomgangen av det næringsrettede virkemiddelapparatet 2019

Bakgrunn

Områdegjennomgangen omfattet en lang rekke virkemiddelaktører, herunder Forskningsrådet, på nasjonalt og regionalt nivå som har næringslivet som målgruppe. Deloitte sammen med Menon Economics og Oxford Research gjennomførte prosjektet på oppdrag av Finansdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Formålet med oppdraget var å etablere et kunnskapsgrunnlag for hvordan virkemiddelapparatet kunne legge til rette for mest mulig verdiskaping og lønnsomme arbeidsplasser innenfor en bærekraftig ramme. Mange av anbefalingene ligger utenfor Forskningsrådets domene og er ikke omtalt her.

Denne beskrivelsen redegjør for anbefalingene som berørte Forskningsrådet og de prosessene som ble utløst av rapporten. Konsulentselskapet Deloitte som gjennomførte rapporten hadde ikke mandat til å gjenta arbeidet fra områdegjennomgangen i 2017 og ga derfor bare begrensede anbefalinger for Forskningsrådet.

Hovedfunn

Fra rapporten: *Vår [konsulentenes] anbefaling knyttet til Forskningsrådet er begrenset. Det har vært gjennomført en egen områdegjennomgang som har tatt for seg Forskningsrådet, og våre anbefalinger knytter seg derfor kun til de innovasjonsrettede virkemidlene. Vår overordnede anbefaling er at Forskningsrådet bør ha ansvaret for forskningsdrevet og -støttet innovasjon, med programmer og søknadstyper som dekker alle faser fra kunnskapsutvikling til kommersialisering.*

Anbefalinger og oppfølging

Anbefaling	Fulgt opp
Større grad av åpne programmer (vi forstår dette som større og åpnere konkurransearenaer)	Følges opp. Forskningsrådet har de siste årene jobbet med å følge opp denne anbefalingen der utlysninger rettes mot søkergrupper er samlet (f.eks. en frist for forskere, en frist for bedrifter, mv) der ulike temaer og utfordringer presenteres samlet
Slå sammen senterordningene SFI, FME, FKB og Petrosenter	Ikke fulgt opp. Det er innført like rammer og malverk for alle senterordninger slik at den administrative belastningen ved rettede senterordninger er minimal, samtidig som de er tilpasset ulike tematiske og budsjettmessige behov.
Rette SkatteFUNN mot SMB <ul style="list-style-type: none">- Redusere maksimalt fradrag fra 50 til 25 mill kroner	Fulgt opp. Det er gjort justeringer etter evalueringen av SkatteFUNN som forenkler (likt fradrag uansett bedriftsstørrelse) og har senket taket til 25 mill kroner. SkatteFUNN treffer SMB-segmentet i stor grad, og for bedrifter som ikke er i skatteposisjon fungerer SkatteFUNN som en etterskuddsvis tilskuddsordning.
Overføre STUD-ENT (entreprenørskapsordning for nyutdannede master-studenter) til Innovasjon Norge	Fulgt opp. STUD-ENT er overført til Innovasjon Norge. Entreprenørskapsordning for ph.d og postdoc er etterspurt fra

	institusjonene og er tatt inn Forskningsrådets rekrutteringspolicy
Hele FORNY tildeles gjennom TTO-ene	Ikke fulgt opp. Det er gjennomført en omfattende gjennomgang og revisjon av feltet kommersialisering av forskning, inkludert TTO-enes rolle, i tett dialog med KD og NFD. Institusjonene, snarere enn TTO-ene er målgruppe for systemtiltak for nyskaping fra forskning
Endringer i IPN (innovasjonsprosjekter) <ul style="list-style-type: none"> - Øke antall utlysninger per år - Vurdere å redusere krav til partnere og publisering av resultater 	Fulgt opp. Under pandemien ble det innført løpende søknadsfrist med 2-3 beslutningspunkter per år. Pga reduserte virksomhetsbudsjetter er det i 2023 en utlysning. Målet er å komme tilbake til to årlige utlysninger. Det er ikke formelle krav til antall eller type partnere, men at prosjektene omfatter samarbeid mellom flere angitte aktører. Det er krav om at kunnskap skal spres utover prosjektpartnerne. Dette skjer gjennom publisering, patentering eller deling av kunnskap i verdikjeder o.l.
Økt regionalisering av virkemidler der nærhet til brukere og regional koordinering er viktig Nasjonalt ansvar der det er behov for enhetlig kriteriebruk, muligheter for stordriftsfordeler, behov for nasjonale konkurransearenaer eller store nasjonale satsinger.	Fulgt opp. Den regionale innsatsen for å mobilisere flere bedrifter til å investere og dra nytte av FoU (FORREGION-mobilisering) er overført til fylkeskommunene gjennom en egen forskrift der Forskningsrådet får ansvar for å legge legger til rette for læring og erfaringsutveksling på tvers av regionene. Forskningsrådet gjennomfører en nasjonal konkurranse om regionale kapasitetsløft. Driftsmodellen for RFF er uendret

Oppsummering og vurdering

Arbeidet med områdegjennomgangen førte til flere justeringer i det næringsrettede virkemiddelapparatet, særlig knyttet til eksportstøtte og fylkeskommunenes ansvar for regional næringsutvikling samt studententreprenørskap.

For Forskningsrådet fikk gjennomgangen bare mindre betydning for våre ansvarsområder, men den førte til en nyttig diskusjon og avklaring om roller og ansvarsdeling mellom Forskningsrådet (forskningsbasert innovasjon) og Innovasjon Norge (forretningsmessig innovasjon). I hovedsak er rollene avklart og praktisert i tråd med anbefalingen fra rapporten. Videre utvikling har i økende grad lagt vekt på samarbeid og koordinering blant annet gjennom felles oppdrag (Grønn plattform) og likelydende oppdragstekster i tildelingsbrev til flere virkemiddelaktører (lavutslippsretning).

Samarbeidet kommer til uttrykk gjennom felles utlysninger gjennom f.eks Grønn plattform og noen Pilot-X og arbeidet med en felles inngang til virkemiddelapparatet for bedrifter (En vei inn). De nasjonale samfunnsoppdragene er også eksempler å nye arbeidsformer som bygger på et bredt samspill mellom offentlige aktører.

Senere har sittende regjering gjort en ny gjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet (VMA 2.0) der organisasjonene jobber tett sammen om kundeforenkling (generelt, kundereise, En

vei inn), felles grønn rapportering og om en samhandlingsmodell der AD-nivå, toppledergruppene og en rekke medarbeidere er involvert. VMA 2.0 arbeidet ble formelt avsluttet ved utgangen av 2022, men det jobbes videre med noen temaer som En vei inn, grønn prosjektrapportering og modell for tettere samspill i virkemiddelapparatet.

Proessen rundt områdegjennomgangen viste at det er ønskelig med klarere roller og ansvar, og at det alltid vil finnes gråsoner mellom sektorer og aktører som må håndteres på en pragmatisk måte. For Forskningsrådet er forskningsbasert innovasjon en slik gråsoner. Utviklingen i etterkant har vist at det er økende behov for samspill på tvers av aktørene og sektorer og at de store samfunnsutfordringene må løses gjennom helhetlige satsinger, som krever/vil kreve systemtilpassing og i noen tilfeller systemendringer, også på departementsnivå. Mange muligheter for næringsutvikling krever innsats på tvers av FoU-, nærings- og departementssektorer for å lykkes. Virkemiddelapparatet må ha rammebetingelser og oppdrag for å samhandle seg imellom og med andre offentlige og private aktører.

Forskningssystemet må derfor ha sterke fagmiljøer som kan bidra med ny kunnskap, evne å ha interaksjon med nærings- og samfunnsliv, og være fleksibelt nok til å bidra til å løse de store samfunnsutfordringene. Det må også kunne ha god interaksjon med andre sektorer.

En annen viktig lærdom er at slike gjennomganger er svært ressurskrevende for alle parter. Mye kan løses gjennom løpende dialog mellom aktørene i systemet uten å gjennomføre store utredninger. Samtidig bør alle aktørene i systemet være åpne for uavhengig forskning som kan se systemet og aktørene fra et utenfra-inn perspektiv.

Del 2: Rapportene på tvers

2.1 Sammendrag del 2

Del 1 i denne rapporten oppsummerte anbefalinger til Forskningsrådet i eksterne evalueringer og gjennomganger og Forskningsrådets oppfølging av anbefalingene. Del 2 omhandler *effektene* av tiltakene, dels som følge av Forskningsrådets oppfølging av anbefalingene, dels av egne initiativ, uavhengig av anbefalinger, i perioden 2012 - 2024.

Effektene i vid forstand knyttes til Forskningsrådets fem overordnede mål som uttrykker essensen i Forskningsrådets samfunnsoppdrag, vedtatt av regjeringen i 2014 og uendret siden. Forskningsrådet skal bidra til:

- Mål 1: Økt vitenskapelig kvalitet,
- Mål 2: Økt verdiskaping
- Mål 3: Møte samfunnsutfordringene
- Mål 4: Velfungerende forskningssystem
- Mål 5: God rådgivning.

Effekter av tiltak og aktiviteter over en 10-12 års periode i lys av Forskningsrådets mål kan dermed knyttes til et sentralt spørsmål om Forskningsrådets funksjon og rolle: **I hvilken grad har Forskningsrådets aktiviteter i perioden bidratt til å oppfylle overordnede politiske mål for Forskningsrådet?** Del 2 gir svar på dette spørsmålet.

Kunnskapsgrunnlaget for dokumentasjon av effektene er blant annet årsrapporter, evalueringer med vekt på effekter og andre analyser.

Effekter knyttet til Forskningsrådets fem mål

Effektene som svar på anbefalinger og tiltak i perioden 2012-2024 kan oppsummeres slik:

Forskningsrådet har over tid bidratt til økt kvalitet og styrket kvalitetsutvikling (ref. mål 1 Økt vitenskapelig kvalitet)

- Evalueringer og andre analyser viser at kvalitetshensynet står sterkt i alle prosjekttildelinger fra Forskningsrådet, både i åpne arenaer for fagutvikling, åpne arenaer for næringsliv og offentlig sektor og satsinger rettet mot samfunns- og næringsutfordringer.
- Evalueringer av kvalitetsfremmende ordninger som senterordningene, FRIPRO og infrastrukturetsatsingen viser positive effekter av Forskningsrådets langsiktige innsats for økt vitenskapelig kvalitet.
- Forskningsrådet har utviklet ordninger og rammer for utlysninger av midler til grensesprengende forskning.
- Over flere år har Forskningsrådet bidratt til svært god vitenskapelig kvalitet innenfor den utfordringsdrevne forskningen.
- Forskningsrådet identifiserer og løfter forskningsområder der kvaliteten ikke er tilstrekkelig høy. Kvalitetsarbeidet nasjonalt gjenspeiles også i økt deltagelse (økt retur) i EUs rammeprogram fra en stor bredde av aktører og fag- og temaområder.

Forskningsrådet er en sentral aktør i forskningsbasert verdiskaping og omstilling (ref. mål 2 Økt verdiskaping)

- Evalueringer og analyser av Forskningsrådets næringsrettede virkemidler viser kvalitet og bredde i søknader og innvilgede prosjekter og god effekt hos støttemottakerne.
- Det vises videre til at Forskningsrådet bidrar positivt gjennom sine virkemidler til økt samspill mellom aktører i ulike sektorer og som sekundær effekt; i arbeidet med å frambringe relevant forskning, skape og utvikle næringer, tjenester og kunnskapsbasert politikk. Noen eksempler:

- Norske bedrifter har solid gjennomslag i EUs rammeprogram.
- Samarbeidet med regionale utviklingsaktører blir stadig mer effektivt.
- Forskningsrådets virkemidler treffer i økende grad unge bedrifter innenfor en rekke nye områder som KI og andre digitale teknologier og tjenestenæringer.
- Grønn omstilling er et tydelig utviklingstrekk i søknader både fra ungt og etablert næringsliv.
- Prosess- og vareproduserende industri og IKT-, helse- og transportområdene vinner i større grad frem i Forskningsrådets tildelinger, men de tradisjonelt ressursbaserte næringene energi, fiskeri og havbruk og landbruk, i tett samspill med forskningsinstitusjoner, er fortsatt store.
- Forskningsrådet har mobilisert til økt FoU-aktivitet i næringslivet sammen med det næringsrettede virkemiddelapparatet, forskningsinstituttene, universitetene, høyskolene, næringsaktører og fylkeskommunene. En sentral prioritering har vært å forenkle og brukerorientere tilbudet til næringslivet.

Forskningsrådet har over tid styrket den utfordringsdrevne forskningen (ref. mål 3 Møte samfunnsutfordringene)

- Over flere år har den vitenskapelige kvaliteten innenfor målområdet "Møte store samfunnsutfordringer" vært svært god, med høykvalitetsprosjekter både på nasjonale og internasjonale arenaer (utdypet i evalueringer, analyser og årlig rapportering).
- Forskningsrådets satsinger har stor relevans for samfunnsutfordringene og potensial for næringsmessig og økonomisk omstilling. Noen eksempler:
 - Området *hav*, med noen av Norges viktigste næringer, kan skille med tiår med forskningsbasert teknologisk innovasjon og god uttelling med hensyn til verdiskaping og bredere samfunnsrelevans.
 - *Offentlig sektors* bruk av forskning i fornyingsarbeid og som grunnlag for innkjøp, bidrar til økt innovasjonsgrad og verdiskaping i næringslivet.
 - *Klima-, miljø- og miljøvennlig* energiforskning holder særdeles høy vitenskapelig kvalitet.
 - *Helseforskningen* i Forskningsrådets portefølje holder meget høy kvalitet og feltet vokser stadig i omfang og i tema- og aktørbredde.
- Forskningsrådet har bidratt til å se FoU-investeringene i større sammenheng, fremmet kvalitet og bidratt til å kompensere for de koordineringsproblemene sektorprinsippet skaper i møtet med tverrsektorielle forskningsatsinger.

Forskningsrådet bidrar til system- og strukturendringer i kraft av sin funksjon og rolle (ref. mål 4 Velfungerende forskningssystem)

- Forskningsrådet utvikler fra sitt ståsted det nasjonale forsknings- og innovasjonssystemet. Det skjer bl.a. ved at Rådet stimulerer til endringer som gjør forsknings- og innovasjonsaktørene i hele landet bedre i stand til å svare på forventningene i politikken og utnytte mulighetene for kunnskapsbasert verdiskaping.
- Forskningsrådets innsats for internasjonalisering har utvetydig bidratt til den store økningen i norsk deltagelse i EUs rammeprogram.
- De ulike senterordningene har vist seg som viktige strukturerende virkemidler. Sentrene for fremragende forskning (SFF) fremmer vitenskapelig kvalitet i internasjonal toppklasse og har bidratt til konsentrasjon og slagkraft i det norske forskningssystemet. De andre senterordningene for forskningsdrevet innovasjon (SFI), miljøvennlig energi (FME) og klinisk behandling (FKB) bidrar til økt forskningskvalitet, innovasjonsevne og samspill på tvers av tradisjonelle fagområder, aktører og samfunnssektorer.
- Den nasjonale ordningen for forskningsinfrastruktur har gitt opphav til viktige fremskritt innenfor en rekke fagområder, og styrket samarbeid mellom aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet. Gjennom internasjonalt samarbeid får norske forskere og næringsliv også tilgang til forskningsinfrastrukturer Norge alene ikke kan finansiere.
- Forskningsrådet er en viktig drivkraft bak den svært positive utviklingen i åpen publisering i Norge. Andelen åpne publikasjoner er større i Forskningsrådets prosjekter enn i forskning ellers.

- Forskningsrådet arbeider aktivt for å oppnå bedre kjønnsbalanse og mangfold innenfor alle deler av forskningssektoren, med gode resultater.

Forskningsrådet har over tid styrket kunnskapsgrunnet for forskningspolitisk rådgivning (ref. mål 5 God rådgivning)

- Forskningsrådet skal gi myndighetene råd om helhet og prioriteringer i norsk forskning og forskningssystem, som eksempelvis i arbeidet med de tre langtidspanene, stortingsmeldinger, 21- prosesser med mer.
- Forskningsrådet driver utstrakt rådgivning til sektordepartementene, både knyttet til Forskningsrådets egne tildelinger og til regjeringens arbeid innenfor de ulike sektorene.
- Forskningsrådets rådgivning har de siste årene fått økt kvalitet, relevans og legitimitet gjennom en betydelig styrking av arbeidet med kunnskapsgrunnet for vår rådgivning.
- Forskningsrådet har også styrket sin endringsrolle i systemet, blant annet i rådgivningen knyttet til norske samfunnsoppdrag (missions), offentlig-privat samfinansiering (blended finance) og i arbeidet for å øke næringslivets andel av FoU-innsatsen til 2 prosent av BNP.
- Koronapandemien viste at Forskningsrådet gjennom sin rådgivning har evnet å respondere raskt i kriser, både gjennom løpende dialog med aktørene, iverksettelse av tiltak og monitorering.

Forutsetninger for god effekt

Forskningsrådets virke har effekter på alle de fem målområdene. Når vi ser disse i sammenheng er det noen fellestrekk som preger områdene med betydelige effekter:

- **Langsiktig innsats.** *Langsiktighet og forutsigbarhet* gir både forskningsinstitusjonene og næringslivet mulighet og trygghet til å bygge fagmiljøer og gjøre investeringer med positive effekter. Slike investeringer er nødvendige for å skape langsiktige konkurransefortrinn og sterke kunnskapsmiljøer. Vi ser mange eksempler på dette:
 - *Kvalitetsutvikling.* Forskningsrådet har arbeidet med kvalitetsutvikling i hele sin historie og nær alle evalueringer/gjennomganger av Forskningsrådet har gitt råd og anbefalinger knyttet til kvalitetsutvikling. Resultatene vises bl.a. gjennom stadig bedre internasjonal synlighet og deltakelse for norsk forskning og etter hvert et svært godt gjennomslag i EUs rammeprogrammer og ERC.
 - *Energisatsingen.* I forbindelse med klimaforliket i 2008 ble det vedtatt en solid satsing på miljøvennlig energi. Denne satsingen førte til lanseringen av senter for miljøvennlig energi (FME) og en langsiktig vekst i rammene for forskning på bærekraftig energi. En effektstudie utført etter ti år viser at denne langsiktige satsingen har gitt målbare resultater både i form av kunnskapsutvikling, økonomisk verdiskaping og miljøgevinster.
 - *FoU i næringslivet.* Forskningsrådet har jobbet systematisk med mobilisering til FoU i bredden av næringslivet. Dette har skjedd i nært samarbeid med fylkeskommunene og øvrig virkemiddelapparat. Samtidig har vi arbeidet over tid med å gjøre våre virkemidler tilgjengelige og brukervennlige. SkatteFUNN har vært et viktig virkemiddel for dette. Vi ser nå at det kommer stadig nye bedrifter som brukere av FoU-virkemidler og at næringslivet i stadig større grad satser på FoU. Også innsats rettet mot enkelt næringer, slik som bygg og anlegg, har gitt resultater i form av økt aktivitet og økt bruk av virkemidler.
 - *Økning i suksessrater i EUs rammeprogrammer* og en rekke andre områder. Forskningsrådet har lenge hatt ansvaret for mobilisering til EUs rammeprogrammer og har samarbeidet tett med norske forskningsinstitusjoner og innovasjonsaktører for å øke norsk deltakelse. Særlig har man siden starten av Horisont 2020 i 2013 hatt fokus på å styrke norsk deltakelse. Fra andre halvdel av Horisont 2020 og nå inn i Horisont Europa har resultatene kommet, og norske aktører er blant de beste i den harde konkurransen.

Oppsummerende: Langsiktig, systematisk innsats gir resultater. Mange av de mest vellykkede områdene er preget av systematisk arbeid i ti år eller mer.

- **Styrket kunnskapsgrunnlagsarbeid, evaluering og læring underveis.** Forskningsrådet har kontinuerlig endret arbeidsformer, virkemidler og metoder for å tilpasse aktivitet til omgivelsene og rammebetingelser. Det framkommer av gjennomgangen av evalueringene det siste tiåret at Forskningsrådet er åpne for råd og anbefalinger som kan føre til resultatforbedringer. Endringene har ikke skjedd av seg selv – betydelig kunnskapsgrunnlagsarbeid ligger til grunn for endringene. Eksempler er bl.a.:
 - Utviklingen i evalueringskriteriene og etter hvert harmonisering med EUs kriterier for prosjektvurdering
 - Utviklingen av store nye kvalitetsfremmende ordninger som sentre og infrastruktur
 - Utvikling og læring i forbindelse med innføring av porteføljestyling

Oppsummerende: Evalueringer og følgeforskning har vært verdifulle verktøy for utvikling og tilpasning til endrede omstendigheter.

- **God dialog med omgivelsene.** Departementer, forskningsinstitusjonene, næringsliv og offentlig sektor er avgjørende for å innrette tiltakene på en god måte. Forskningsrådet har en rolle i å skape møteplasser mellom aktører i forskningssystemet og mellom forskningssystemet og samfunnet for øvrig.
 - Forskningsrådet har eksempelvis arrangert en rekke møteplasser der forskere og brukere utveksler kunnskap og behov. Disse spenner fra store konferanser til webinarer.

De siste årene er imidlertid denne aktiviteten noe redusert.

- **Samhandling med andre virkemiddelaktører.** Den siste tiden har samhandling med andre virkemiddelaktører og direktorater blitt stadig viktigere for å løse de store omstillingsbehovene vi står i. Denne utviklingen er pågående, men med stort potensial for mer samspill på en effektiv måte. Noen eksempler:
 - Lanseringen av to målrettede samfunnsoppdrag. Her legges det opp til samarbeid på tvers av sektorer og utstrakt involvering for å skape nye og bedre løsninger på vanskelige utfordringer.
 - Pilot-E og Grønn plattform gjennomføres som felles utlysninger med Innovasjon Norge, Siva og i samarbeid med Enova. Dette gir næringslivet en raskere vei fra forskning til marked.
 - Pilot-H er et samarbeid mellom Forskningsrådet, KS (kommunenes organisasjon) og helseforetakene om å bringe lovende helseteknologi til markedet raskere og bygge en norsk helsenæring.

Har Forskningsrådet nådd overordnede mål?

I lys av gjennomgangen av effekter knyttet til Forskningsrådets fem mål, kan vi konstatere at Forskningsrådet ikke bare har fulgt opp anbefalinger i stor grad – men også supplert dem med egne initiativ og transformert tiltakene til positive effekter for forskning, forskningssystem og det øvrige samfunn. Merverdi er identifisert i bred skala knyttet til alle de fem overordnede målene for Forskningsrådet.

Det betyr ikke at Forskningsrådet er i mål, eller at Forskningsrådet alene kan nå målene. Utviklingsbehov må kontinuerlig identifiseres og drøftes; på noen områder må aktiviteten styrkes, på andre må helt nye grep vurderes, på atter andre områder kan endringstakten muligens nedjusteres. Spørsmålet er hva som kreves av et framtidens forskningssystem? Hvilke utfordringer skal systemet svare ut? Og hvordan kan Forskningsrådet best ivareta den systembyggende rollen Rådet har hatt inntil nå. Dette er tema for del 3, som vi kommer tilbake senere.

2.2 Effekter i lys av Forskningsrådets fem mål

Analytisk ramme

Dette punktet omhandler det samlede bildet av effektene av tiltakene, dels som følge av anbefalingene i evalueringer/gjennomganger (se Del 1), dels av egne initiativ, uavhengig av eksterne anbefalinger.

Effekter er et komplekst begrep, hvilke effekter dreier det seg om? Hva skal effektene måles mot? I denne sammenheng forstås effekter bredt som både førstehåndresultater av Forskningsrådets aktiviteter (for eksempel publikasjoner, patenter), bredere virkninger på forskning og forskningssystem (f.eks. kvalitetsutvikling, økt samarbeid) eller mer langsiktige samfunnsmessige effekter der en rekke aktører og aktiviteter virker sammen (f.eks. bidrag i omstilling i næringslivet). I sum kan dette mangfoldet av effekter - gitt at de vurderes som positive - også omtales som Forskningsrådets merverdi.

*Hva skal så effektene måles mot? Forskningsrådets hovedformål er å oppfylle overordnede politiske mål. Det gjelder to målsett: 1. de fem målene i styringssystemet for Forskningsrådet (mål og resultatstyring, MRS), vedtatt av regjeringen i 2014 og 2. de tre målene i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Vi forholder oss her til de fem mål- og resultatstyringsmålene, både fordi de har vært stabile siden 2014 og er *resultatmål*, der LTPs mål primært er *innsatsmål*.*

Effekter og merverdi av Forskningsrådets tiltak i perioden 2012-2024 knyttes dermed til det avgjørende spørsmålet: I hvilken grad har Forskningsrådets aktiviteter i perioden bidratt til å oppfylle de overordnede mål for Forskningsrådet?

De fem målene er: 1. Økt vitenskapelig kvalitet, 2. Økt verdiskaping, 3. Møte samfunnsutfordringene, 4. Velfungerende forskningssystem og 5. God rådgivning.

Gjennomgangen under er strukturert på følgende måte per mål:

1. Om målet (tekst fra Veilederen for myndighetenes styring av Forskningsrådet, 2023)
2. De mest relevante anbefalingene (fra evalueringer/gjennomganger av Forskningsrådet, ref. Del 1)
3. Oppsummering av relevante tiltak (fra Del 1, men nå knyttet til hvert av de fem målene)
4. Vurdering av samlet effekt av tiltakene per mål.

Kunnskapsgrunnlaget for dokumentasjon av effektene er blant annet årsrapporter, evalueringer med vekt på effekter og andre analyser.

Mål 1: Økt vitenskapelig kvalitet

Om målet

Forskningsrådet skal tildele etter konkurranse, identifisere og støtte forskning av høy vitenskapelig kvalitet. Forskningsrådet skal også bidra til å forbedre den vitenskapelige kvaliteten i det enkelte forskningsmiljø eller på det enkelte forskningsområde. Forskningsrådet skal mobilisere talentene, bidra til kvalitetsutvikling og legge til rette for at potensialet i de fremste miljøene virkelig gjøres. Forskningsrådet skal sikre god vitenskapelig kvalitet i alle sine tildelinger. Forskningsrådet skal også bidra til fornyelse ved å identifisere potensial for kvalitet og stimulere kvalitetsutvikling i forskningen.

Anbefalingene som er mest relevant for målet

- Prioritere økt forskningskvalitet og mer grensesprengende forskning (Technopolis 2012)
- Økt vitenskapelig kvalitet i Forskningsrådet (Områdegjennomgangen 2017)
- Utvikling av fremragende akademiske miljøer (OECD-rapport 2017)
- Interdisciplinary research: constructing a level playing field (IAB-policy brief 1)

Oppsummering av relevante tiltak for økt vitenskapelig kvalitet

Kontinuerlig innsats. Del 1 i denne rapporten viser at Forskningsrådet har hatt en kontinuerlig innsats for å styrke vitenskapelig kvalitet i bredden av prosjektporteføljen og stimulere til mer grensesprengende forskning. Dette er gjort med bakgrunn i anbefalinger fra evalueringer/gjennomganger, men også basert på egne initiativ i dialog med de utøvende nivåene i forsknings- og innovasjonssystemet, organisasjoner og innspill fra brukerundersøkelser.

Strategier, policyer og handlingsplaner med mål om å styrke kvaliteten i norsk forskning, blant annet Forskningsrådets handlingsplan for internasjonalisering, Forskningsrådets policyer for hhv. åpen forskning og åpen tilgang til forskningsdata, Forskningsrådets policy for grunnleggende forskning, Forskningsrådets nasjonale strategi for forskningsinfrastruktur, Forskningsrådets policy for kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning samt Forskningsrådets handlingsplan for rekruttering til forskning og tidlig karriere. Det er også mange av de mer utfordringsrettede strategi- og policydokumentene som har tiltakspunkter for å styrke den vitenskapelige kvaliteten i forskningen.

Betydelige endringer i investeringsprosessen med økt vitenskapelig kvalitet som hovedmål, deriblant nye og felles vurderingskriterier, nye og standardiserte søknadstyper, felles frister og felles søknadsbehandling for forskerprosjekt (FP). Forskningsrådet har lagt vekt på å systematisere, standardisere og profesjonalisere arbeidet i fagpanelene samt at det er vektlagt bedre veiledning av søkere i forkant av søknadsfrister. I tillegg var innføringen av porteføljestyling motivert av å sikre at de beste søknadene mottar støtte, samt at en større andel av de beste søknadene skal få tildelt midler. Hensikten var å oppnå bedre utnyttelse av tilgjengelige midler, mer enhetlig praksis i Forskningsrådet og effektivisering av søknadsbehandlingen. For å motivere forskere til å utforme søknader for eksplorative satsinger («high-risk research») har Forskningsrådet bl.a. innført en todelt kvalitetskarakter, hvorav én er knyttet til potensialet for fornyelse.

Internasjonalisering for økt vitenskapelig kvalitet. Forskningsrådet har lagt stor vekt på å stimulere til internasjonalt samarbeid på forskernivå (gjennom prosjektsamarbeid) og på institusjonsnivå (gjennom INTPART-ordningen). Internasjonalt forskningssamarbeid er motivert av å øke den vitenskapelige kvaliteten og kapasiteten i norsk forskning, sikre Norge tilgang til den internasjonale kunnskapsproduksjonen, samt fremme Norge som ledende forsknings- og innovasjonsnasjon på utvalgte områder. Mobiliseringsarbeidet til EU sine rammeprogrammer er en del av tiltaket for å øke internasjonalt samarbeid også generelt, ikke bare deltagelsen i EUs rammeprogrammer. Forskningsrådets handlingsplan for internasjonalisering har bl.a. som mål at Forskningsrådet skal jobbe for et tettere samspill mellom nasjonale og internasjonale virkemidler for å bidra til norske forskningspolitiske mål. Her er det imidlertid et stykke igjen før dette er helt på plass. Det er også jobbet systematisk gjennom rådgiving og økonomiske incentiver for å mobilisere norske forskere til å søke midler fra det europeiske forskningsrådet ERC. I tillegg til EUs rammeprogram er Forskningsrådet gitt en sentral rolle i å følge opp Panoramastrategien for forskningssamarbeid med prioriterte land utenfor Europa, bl.a. gjennom bilaterale samarbeidsavtaler med India, Sør-Afrika mv., samt med nordiske land gjennom NordForsk.

Store investeringer i forskningsinfrastruktur - avgjørende for forskning av høy internasjonal kvalitet. Nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur skal styrke kvalitet og effektivitet i norsk forskning og bygge opp under forskningen i de nasjonale prioriteringene. Finansieringsordningen skal bidra til økt samhandling, arbeidsdeling og konsentrasjon i forskningen der Norge har sterke forskningsmiljøer. Finansieringsordningen bidrar også til Norges deltakelse i internasjonale forskningsinfrastrukturer inkl. infrastrukturer i ESFRI Roadmap, mv. Nasjonal forskningsinfrastruktur av høy kvalitet fungerer som viktige arenaer for internasjonalt forskningssamarbeid

Tiltak for grensesprengende forskning og forskningsmiljøer i verdensklasse.

- SFF-ordningen (sentre for fremragende forskning) ble opprettet som et strukturerende virkemiddel for å lage slagkraftige forskningsmiljøer i internasjonal toppklasse og for å heve vitenskapelig kvaliteten på norsk forskning. Etableringen av ordningen har vært et særlig viktig grep for å sikre god og tilstrekkelig finansiering av de fremste forskningsmiljøene. Det er gjennomført fem runder av SFF-tildelinger, hvorav den siste tildelingen var i 2022 med totalt 1,4 mrd. kroner fordelt på ni nye sentre. Til sammen er det tildelt 5,2 mrd. kroner til 53 SFF'er siden starten i 2002. Sentrene bidrar til at norske forskningsinstitusjoner tiltrekker seg fremragende internasjonale forskere.

- For å mobilisere til tverrfaglige, grensesprengende søknader er det gjort flere tiltak: 1) Forskningsrådet har undersøkt om tverrfaglige søknader kommer dårligere ut av fagfelle vurderinger (en gjennomgang av søknader til FRIPRO gjorde ingen signifikante funn om forskjellsbehandling), 2) det vektlegges tverrfaglig kompetanse blant fagfeller i paneler, 3) det er gjennomført en stor utlysning av store tverrfaglige prosjekter i 2021 (samfinansiering med institusjonene) og en mindre i 2023.
- Evalueringer av SFF, FRIPRO (fri arena for forskerprosjekter) og FORINFRA (forskningsinfrastruktur-ordningen) viser at ordningene har hatt stor og positiv betydning for den vitenskapelige kvaliteten i norsk forskning. Gjennom årlige budsjettforslag og løpende dialog med Kunnskapsdepartementet (KD) har Forskningsrådet jobbet for å styrke budsjettene til virkemidlene som har som formål å stimulere til fremragende og grensesprengende forskning. Videre er det i samarbeid med forskningsinstitusjonene etablert flere runder med fellesløft, som er samfinansiering av ulike ordninger under FRIPRO.
- Både eksterne evalueringer og Forskningsrådets egne analyser har pekt på ulike tiltak for å øke FRIPROs måloppnåelse for vitenskapelig kvalitet: Felles søknadsbehandling og samfinansiering med forskningsinstitusjonene av ulike ordninger under FRIPRO til forskerprosjekter, unge forskertalenter, Toppforsk-prosjekter og store tverrfaglige prosjekter. Det er i 2023 tatt flere grep for å øke innvilgsesgraden i FRIPRO, bl.a. løpende utlysninger, karenstid og karantene for svake søknader.

Proaktiv rådgiving til departementene for å sikre at politikktutforming under støttes av forskning av god kvalitet, bl.a. gjennom sektoranalyser for nær alle departementer (2013-2015), egne sektoranalyser for departementer med lav FoU-innsats (2017) og utvikling av metoder for å identifisere forskningssvake områder (samfunnsområder som ikke understøttes av sterke fagmiljøer). Videre kan framsynsstudier som grunnlag for rådgivning knyttet til revidering av LTP trekkes fram, samt Forskningsrådets rolle som kunnskapsbasert rådgiver i 21-prosesser. Initiativ for å styrke tilliten til forskning gjennom "folkets klimaforskning" og "behovsidentifisert forskning om CFS/ME", kan også nevnes.

Vurdering av samlet effekt av tiltakene

Hovedfunn: Positiv effekt av tiltakene for økt vitenskapelig kvalitet. Forskningsrådet tildeler om lag en fjerdedel av de samlede offentlige midlene til FoU. Tiltakene som er iverksatt for å styrke vitenskapelig kvalitet har vist seg å ha vesentlig påvirkning på norsk forskning utover de spesifikke prosjektene Forskningsrådet har tildelt ved at norske forskningsinstitusjoner har fulgt opp på sin side med å løfte kvaliteten på egen forskning. Dette gjenspeiles bl.a. i den økte deltagelsen og dermed økte returraten fra EUs rammeprogram og i omfanget av internasjonalt FoU-samarbeid som norske forskere deltar i.

Stor økning i vitenskapelig publisering og tildelinger fra EU

- *Det har vært en økning på 35 prosent i vitenskapelige publikasjoner fra Forskningsrådsfinansierte prosjekter i perioden 2017-2021 (Cristin-data). Dette gjenspeiler en økning i Forskningsrådets tildelinger på 31 prosent i perioden.*
- *Vitenskapelige artikler med norske forfattere og medforfattere er synlige i det internasjonale forskningssamarbeidet og brukes i stor grad som underlag for andres vitenskapelige arbeid (vist gjennom at de siteres av andre forskere). En undersøkelse fra 2023, [The Impact of Research Grants on Publications and Patents Across Disciplines](#) (Adda et al.) viser at finansiering fra Forskningsrådet har betydelig positiv effekt på antall publikasjoner på tvers av alle fagområder, med noen variasjoner mellom fag, forskernes alder og utlysningstype, mens det for antall patenter kun ses en vesentlig positiv effekt innenfor teknologisk forskning.*
- *Resultatene fra ERC-utlysningene i 2021, som var det første året av Horisont Europa, viser at 30 forskere ved norske institusjoner har fått finansiering. Dette er fem flere enn forrige*

topp i 2018, og er fordelt på 12 Starting, 11 Consolidator og syv Advanced grant. 19 av tildelingene er innen humaniora og samfunnsvitenskap, seks innen naturvitenskap og teknologi og fem innen livsvitenskap. Dette viser at tendensen med tydelige forskjeller i tildelinger mellom fagområdene fra de siste årene, har holdt seg. Det ble sendt inn 194 søknader fra norske institusjoner til ERC i 2021. Til sammenligning ble det sendt inn 202 norske søknader i 2020 og 200 i 2022, så antallet søkere er relativt stabilt.

- *Utfordringsdrevne prosjekter med høy vitenskapelig kvalitet.* Over flere år har Forskningsrådet rapportert om svært god vitenskapelig kvalitet på aktiviteten innenfor målområdet Møte store samfunnsutfordringer. Over flere år er det rapportert om en portefølje for den utfordringsdrevne forskningen preget av høykvalitetsprosjekter, både på nasjonale og internasjonale konkurransearenaer.

Positive evalueringer med fokus på effekter av virkemidler for økt kvalitet

- Evalueringen av SFF-ordningen fra 2020 viser tydelig at den har bidratt til økt vitenskapelig kvalitet og mer grensesprengende forskning ved norske forskningsinstitusjoner. Ikke minst har SFF'ene bidratt til betydelig økt internasjonalisering av norsk forskning. I tillegg har senteratsingen bidratt til å løfte forskernes oppmerksomhet om, og interesse for, fremragende forskning. Evalueringen av FORINFRA fra 2021 viser at satsingen på forskningsinfrastruktur har gitt norsk forskning nye eller oppgraderte forskningsinfrastrukturer av høy internasjonal standard. Dette har hatt en strukturerende virkning på forskningssystemet og stor betydning både for kvaliteten på forskningen hos institusjonene samt for internasjonalt forskningssamarbeid. Det er gjennomført eksterne evalueringer av både felles søknadsbehandling og porteføljestyring. Det er foreløpig for tidlig å identifisere i hvilken grad disse grepene har hatt positiv virkning på forskningens vitenskapelige kvalitet.
- Forskningsrådets virkemidler for å bidra til økt vitenskapelig kvalitet, herunder SFF, FRIPRO og FORINFRA, har vært viktige plattformer for det vitenskapelige virket til May-Britt Moser og Edvard Moser som mottok Nobelprisen i fysiologi/medisin i 2014, sammen med britiske John O'Keefe.
- I tillegg har Forskningsrådet fulgt opp anbefalinger fra *fagevalueringer* av teknologi (2015), humaniora (2017), samfunnsvitenskap (2018) og rettsvitenskap (2022), m.fl.

Mål 2: Økt verdiskaping i næringslivet

Om målet

Forskningsrådet skal utløse forskningsbasert innovasjon som gir økt konkurransevne i nytt og eksisterende næringsliv, og som på kort og/eller lang sikt, øker den samlede verdiskapingen i norsk økonomi. Forskningsrådet skal arbeide for økt kvalitet i prosjektene - identifisere, bygge opp kunnskap og legge til rette for utvikling av forskningsmiljøer på områder som er viktige for omstilling i økonomien. Forskningsrådet skal fremme samspill og kunnskapsoverføring mellom offentlig finansierte forskningsinstitusjoner og næringsliv som fører til økt verdiskaping i norsk økonomi. Forskningsrådets virksomhet skal gi økt næringsrelevant kompetanse i FoU-institusjonene og økt FoU-kompetanse i næringslivet. Forskningsrådet skal også bidra til at forskning ved offentlig finansierte institusjoner kommer til bedre utnyttelse i næringslivet, blant annet gjennom kommersialisering av forskningsresultater.

Anbefalingene som er mest relevant for målet

- Utvikle virkemidler og prosesser for å styrke næringslivets FoU (Technopolis 2012)
- Styrke konkurransekraft og innovasjon (OECD-rapport 2017)
- Radical Innovation: Accelerating the transition (IAB-policy brief 2)

Oppsummering av relevante tiltak

Forskningsrådet har kontinuerlig videreutviklet arbeidet for å fremme økt verdiskaping i næringslivet. Dette er gjort med bakgrunn i anbefalinger fra evalueringer, men også basert på tett dialog med bedrifter og næringslivets organisasjoner og innspill fra brukerundersøkelser.

Betydelig innsats for å forenkle og brukerorientere Forskningsrådets tilbud til næringslivet.

Innovasjonsprosjekter i næringslivet er Forskningsrådets viktigste virkemiddel for å stimulere bedrifter til å investere i FoU som kan bidra til bærekraftige innovasjoner og verdiskaping. Innovasjonsprosjekter lyses i dag ut i en felles utlysning på tvers av bransjer og temaområder, mot tidligere programvise utlysninger. Det er innført to søknadsfrister i året (i 2023 er det kun en frist pga Forskningsrådets ressursituasjon). Forskningsrådet har styrket rådgivningstjenestene rettet mot bedrifter gjennom blant annet gjennom kurs i prosjektutvikling, webinarer og bedre digitale løsninger.

Det er gjort et systematisk arbeid over en årrekke for å mobilisere bredt i næringslivet til økt FoU-aktivitet, til Forskningsrådets virkemidler, SkatteFUNN og EU-finansiering. Dette er gjort i tett samspill med det næringsrettede virkemiddelapparatet, forskningsinstituttene, næringsaktører og fylkeskommunene. FoU-basert utvikling basert på regionale fortrinn og samarbeid støttes av strategisk innsats fra Forskningsrådet.

Løfte FoU-innsatsen på fremvoksende områder: Forskningsrådet har innenfor rammen av budsjettformålet BIA (Brukerstyrt innovasjonsarena) jobbet strategisk for å utvikle og løfte områder med begrenset forskningserfaring og -innsats. Det er gjort målrettet arbeid rettet mot områder som tjenestenæringer, helsenæring, bygg- og anleggsnæringen og knytte til privat-offentlig samarbeid. Flere sektordepartementer har de senere årene også åpnet for næringsrelevant og næringsrettet innsats på sine sektorområder, bl.a. knyttet til utfordringer og muligheter innenfor felt som transport, helse, klima og digitalisering.

Tettere samarbeid med det næringsrettede virkemiddelapparatet. Det er utviklet målrettede og utfordringsdrevne satsinger som Grønn plattform, Pilot-E og Pilot-T. Grønn plattform gir bedrifter og forskningsinstitutter økonomisk støtte til forsknings- og innovasjonsdrevet grønn vekst og omstilling. Hensikten er å utløse muligheter for grønn verdiskaping gjennom større prosjekter. Disse bør omfatte hele verdikjeden fra forskning og kunnskapsproduksjon til testing, kommersialisering og industrialisering av bærekraftige, grønne produkter og tjenester. Forskningsrådet, Innovasjon Norge, og Siva forvalter midlene mellom ulike søknadstyper og virkemidler slik at søkere skal oppleve prosessen som enkel.

Forskningsrådets innsats for kommersialisering bidrar til at forskning ved offentlig finansierte institusjoner kommer samfunnet til nytte ved at det finnes strukturer for dette ved institusjonene og ved forskningsresultater og ideer fanges opp, verifiseres og risikoavklares for et mulig videre kommersialiseringsløp, gjerne gjennom støtte til de nest stegene fra EU eller virkemiddelapparatet. Innsatsen er utviklet over tid for at økt antall ideer som vurderes i forhold til kommersielt potensial. Tett kobling og god veksling til øvrige nasjonale virkemidler, EU og ulike kapital- og næringsaktører er viktig for å maksimalisere effekten.

Bedre samspill mellom næringslivet og offentlig sektor er vektlagt i Forskningsrådets innsats på fornyelse og innovasjon i offentlig sektor. For næringslivet utgjør offentlig sektor et viktig hjemmemarked og det er utviklet flere gode verktøy for å styrke samspill og verdiskaping, bl.a. Pilot Helse og Innovasjonsprosjekter i offentlig sektor (IPO).

Vurdering av samlet effekt av tiltakene

Mobilisering og kvalitetsarbeid gir effekt - nasjonalt, regionalt. Forskningsrådets samlede innsats i og for næringslivet har vært på et jevnt økende nivå de siste årene. Innsatsen for å mobilisere næringslivet til FoU og samspill med virkemiddelapparatet, forskningsinstituttene, næringsaktører og fylkeskommunene, fungerer bra og er viktig for at bedriftene skal oppnå støtte gjennom nasjonale ordninger og fra EU. Kvalitet og bredden på søknadene som kommer inn tyder på at innsatsen gir resultater.

Norske bedrifter med solid gjennomslag i Horisont 2020 og Horisont Europa. EU-suksessen er i stor grad knyttet til samarbeidsprosjekter for samfunnsutfordringsutlysninger og til arenaer for kunnskapsbaserte unge teknologibedrifter i samspill med solide fagmiljø ved universiteter og forskningsinstitutt. Internasjonalt FoU-samarbeid gir nettverk og partnere som er viktige for å få posisjon i internasjonale verdikjeder og for eksport.

FoU-basert utvikling basert på regionale fortrinn og samarbeid støttes av strategisk innsats fra Forskningsrådet. Samarbeidet med regionale utviklingsaktører blir stadig mer effektivt og videreutvikles i lys av regionreformen. Forskningsrådets arbeid med regionale kunnskapsgrunnlag er etterspurt og bidrar til å innrette både Forskningsrådets egen og andre aktørers innsats, slik at det utvikles sterke regionale innovasjonssystemer med gode koblinger nasjonalt og internasjonalt. Forskningsrådets tilrettelegger for UoH-sektorens innovasjonsoppdrag bl.a. gjennom utlysning av kompetanse- og samarbeidsprosjekter, det regionale Kapasitetsløftet samt, i samarbeid med andre virkemiddelaktører, førkommersielle anskaffelser og støtte til forsknings- og innovasjonsklynger.

Nye bedrifter søker Forskningsrådet, fornyelse av kundebasen. Forskningsrådet opplever en økning i antall søknader fra nye bedrifter og ser dette som et tegn på at Forskningsrådets tilbud er attraktive og relevante. Forskningsrådet når ut til bedrifter i hele landet og får søknader fra bedrifter i alle fylker. Kundebasen økes og fornyes ved at vi når ut til flere entreprenørmiljøer, oppstartsbedrifter og SMB-er. Den grønne digitale omstillingen, ofte omtalt som "tvillingtransisjonen", er i økende grad gjennomgående i søknader fra ungt og etablert næringsliv.

Effekter på bærekraftig omstilling. Forskningsrådet identifiserer kunnskapsbehov, bygger opp kunnskap og legger til rette for utvikling av kvalitet og kapasitet i forskningsmiljøer på områder som er viktige for omstilling i økonomien. Forskningsrådets virkemidler, inklusive SkatteFUNN, bidrar til kunnskap og kompetanse som er relevant for en bærekraftig omstilling. De største næringsområdene i Forskningsrådets portefølje er under endring, men de tradisjonelt sterke ressursbaserte næringene, med dedikerte satsinger og strategier og med tett samspill mellom næringsliv og forskningsinstitusjoner, er fortsatt størst. Det er svært positivt at prosess- og vareproduserende industri og IKT-, helse- og transportområdene stadig vinner frem. Imidlertid peker flere evalueringer på at IKT- og digitaliseringsforskningen i Norge er underfinansiert gjennom mange år. Dette er en beskrankning for forskningsdrevet omstilling i næringslivet.

Forskningsrådets innsats under pandemien med særlig effekt på helsenæringen. Under pandemien videreførte Forskningsrådet det langsiktige arbeidet med å styrke omstillingsevnen samtidig som det er arbeidet med utfordringer og muligheter knyttet til pandemien. Det ble rettet en særlig innsats mot helsenæringen for å bidra til å løse pandemirelaterte utfordringer i både helseforetak og kommuner. Offentlig-privat samarbeid er en viktig forutsetning for videre utvikling av en sterkt norsk helsenæring, og for økt konkurransekraft internasjonalt.

Evalueringer som viser at Forskningsrådets tildelinger utløser private FoU-investeringer:

- Samfunnsøkonomisk analyse AS (SØA) og Møreforskning analyserer resultater fra prosjekter som har fått støtte fra Forskningsrådet: <https://www.samfunnsokonomisk-analyse.no/rapporter/2022/9/9/r22-2022-resultatanalyse-2022>
- SSB har analysert resultater av Forskningsrådets næringsrettede virksomhet: https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/forskning-og-innovasjon-i-naeringslivet/artikler/resultater-av-forskningsradets-naeringsrettede-virksomhet-i-perioden-2006-2021/_attachment/inline/bf592e09-1d68-42c9-98b2-45ced89b8989:0bb56ae23b6744f037d87331335c3e902fbab51a/NOT2023-14.pdf
- På oppdrag av NFD har SSB i 2016 gjennomført en evaluering av innovasjons- og verdiskapningseffekter av utvalgte næringspolitiske virkemidler: https://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/artikler-og-publikasjoner/_attachment/262261?ts=153f4d17cb8
- Ordningen Brukerstyrt innovasjonsarena er evaluert av et bredt sammensatt panel med deltakelse fra næringsliv, bransjeorganer og det svenske forvaltningsorganet for innovasjon, Vinnova: [1254028961476.pdf \(forskningsradet.no\)](https://www.forskningsradet.no/1254028961476.pdf)
- Menon Economics AS har gjennomført en evaluering av Forskningsrådets virkemidler rettet mot offentlig sektor: [2022-106-Evaluering-av-IPO-og-OFFPHD.pdf \(menon.no\)](https://www.menon.no/2022-106-Evaluering-av-IPO-og-OFFPHD.pdf)

- Samfunnsøkonomisk analyse AS (SØA) har i rapporten "Barometer for grønn maritim forskning" gjort en analyse av Forskningsrådets innsats på grønn maritim forskning for perioden 2018-2022: [Report \(squarespace.com\)](#)

Mål 3: Møte store samfunnsutfordringer

Om målet

Et sentralt mål for forskningspolitikken er kunnskap som gjør oss best mulig i stand til å møte de store utfordringene samfunnet står overfor. Forskningsrådet skal finansiere forskning som er nyttig for samfunnet, og for å møte de store samfunnsutfordringene. Forskningsrådet påvirker hvilke områder/problemstillinger det forskes på og hvor mye, kvaliteten på forskningen og kompetansen i miljøene, og koblingene i og mellom forskningssystemet og i ulike deler av samfunnet.

Utviklingen i målområdet: Siden 2016 har de strategiske områdene for dette målet variert noe, og etter hvert med en viss grad av overlapp mot de tematiske prioriteringene i LTP. Fra 2016 var det ett strategisk område: Fornyelse i offentlig sektor og bedre og mer effektive velferds-, helse- og omsorgstjenester. Gjennom årene har flere områder blitt lagt til: Hav; Klima, miljø og miljøvennlig energi; Samfunnssikkerhet og samhörighet i en globalisert verden. Fra 2023 er de strategiske områdene identiske med de tematiske prioriteringene i LTP 2023-2032: Hav og kyst; Helse; Klima, miljø og energi; Muliggjørende og industrielle teknologier; Samfunnssikkerhet og beredskap; Tillit og fellesskap.

Anbefalingene som er mest relevant for målet

- Møte store samfunnsutfordringer, inkludert bruk av samfunnsoppdrag (OECD-rapport 2017)
- Addressing global challenges through mission-oriented policy (IAB-policy 4): Tilby strategiske råd om oppdragsorientert politikk i forkant av neste revisjon av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, inkludert råd om hvordan en oppdragsorientert politikk kan øke effektiviteten og effekten av planen.
- Satse på økt kvalitet også for utfordringsdrevne forskningsområder (NOU 2016: 3)
- Målrette og prioritere internasjonalt samarbeid - samspill og synergi mellom nasjonal satsing og deltagelse i EU sine rammeprogrammer (A Good Council 2011-2012).
- God tilknytning til den beste internasjonale forskningen og øke insentivene knyttet til midlene fra ERC (NOU 2016: 3).

Oppsummering av relevante tiltak

Koordineringstiltak gjennom flere dimensjoner. Kjernen i den utfordringsdrevne forskningen i Forskningsrådets regi relaterer seg til større tverrfaglige og tverrsektorielle satsinger forankret i bredden av forsknings- og innovasjonssystemet – og med finansiering fra flere departementer. De siste årene har disse satsingene vært en direkte oppfølging av de tre langtidsplanene (LTP) hittil, og før det; i de fire-årige stortingsmeldingene om forskning. Koordineringsbehovet både mht. finansieringskilder/departementer, temaer, forskningsarter og aktører i og utenfor forsknings- og innovasjonssystemet er særdeles stort innenfor denne forskningen. Koordineringstiltak på ulike nivåer og deler av forsknings- og innovasjonssystemet blir dermed særdeles viktig innenfor disse store tverrgående satsingsområdene. Koordineringsinitiativ og tiltak skjer på flere måter:

- *gjennom dialog og rådgiving*, både utover mot forskningsinstitusjonene og mot politiske myndigheter i første rekke relevante departementer, fortrinnsvis gjennom budsjettforslaget
- *gjennom mobilisering* for tverrsektoriell forskning og kobling av aktører, nasjonalt og mot EU
- *gjennom vår investeringsvirksomhet* – i utlysninger og tildelinger og ikke minst gjennom valg av søknadstype, der eksempelvis søknadstypen kompetanse- og samarbeidsprosjekter (KSP) er særlig utviklet for sektorovergripende forskning og styrke tverrsektorielt FoU samarbeid.

Tiltak for kvalitet og kvalitetsutvikling. Høy kvalitet står sterkt i Forskningsrådets prosjekttildelinger på utfordringsdrevne forskningsområder som i andre tildelinger. Dette gjelder både innenfor åpne arenaer for fagutvikling og utfordringsdrevne satsinger rettet mot samfunns- og næringsutfordringer. Arbeidet med kvalitet og kvalitetsutvikling er grunnleggende det samme innenfor de ulike konkurransearenaene, selvsagt tilpasset de ulike arenaenes særpreg. Det er påvist

at også brede utfordringsdrevne satsinger har positiv effekt på utvikling av vitenskapelig kvalitet. Dette er dokumentert gjennom flere evalueringer (utdypet under). Kvalitetshensynet må imidlertid gå sammen med andre faglige og forskningspolitiske hensyn.

Grep for helhetlig forvaltning av FoU investeringene. Forskningsrådet har arbeidet aktivt i retning av færre, bredere og mer langsiktige satsinger. Med innføring av porteføljestyring ble programmene omdefinert som egne styringsenheter, organisert i større tverrgående delporteføljer, under en helhetlig portefølje. Sentrale mål med porteføljestyringen som metode var muligheten den ga for å se FoU-investeringene i større sammenheng og fremme kvalitet. Helhetlig forvaltning av FoU-investeringene, for å kunne møte samfunnsutfordringene, krever samarbeid på tvers av sektorer.

Rådgivning og deltakelse i samfunnsoppdrag. Forskningsrådet har spilt inn forslag til samfunnsoppdrag (missions) til den siste LTP-perioden og spiller nå en sentral rolle i utforming og oppfølging av de to samfunnsoppdragene som er besluttet av regjeringen, på hhv. Inkludering av barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv samt Bærekraftig før. Forskningsrådet leder sekretariatene for designfasen for de to samfunnsoppdragene.

Forskningsrådet har også vært pådriver i samarbeidet med OECD om å videreutvikle en forsknings- og innovasjonspolitik med vekt på globale fellesgoder og finansiell innovasjon for å mobilisere privat kapital til investeringer i prosjekter med betydning for bærekraftsmålene.

21-strategiene. Norge, med Forskningsrådet som sentral aktør, har lang erfaring med de såkalte nasjonale 21-strategier for ulike bransjer og temaer, bl.a. HelseOmsorg21 for forskning, innovasjon og kommersialisering innenfor helse og omsorg, Prosess 21 for utslippsreduksjon og bærekraftig vekst i prosessindustrien samt Energi21 for forskning, utvikling, demonstrasjon og kommersialisering av ny klimavennlig energiteknologi. Strategiene er utviklet og fulgt opp av bredt sammensatte grupper fra politikk, næringsliv, brukere, arbeidsliv, forskning og forvaltning.

Vurdering av samlet effekt av tiltakene

Overordnede funn på tvers av satsinger. Årsrapporter, evalueringer, andre analyser, herunder publiseringsanalyser, relevante for dette målområdet, viser til positive effekter og merverdi, langs flere dimensjoner:

- **Styrking av vitenskapelig kvalitet:** Over flere år har Forskningsrådet rapportert om svært god vitenskapelig kvalitet på aktiviteten på målområdet Møte store samfunnsutfordringer, det gjelder de fleste satsingene som sorterer under dette målområdet. Og det er over flere år rapportert om en portefølje preget av høykvalitetsprosjekter, både på nasjonale og internasjonale konkurransearenaer. En imponerende økning i deltagelsen på EUs arenaer og høy retur på enkelte områder under dette målet, særlig i overgangen fra Horisont 2020 til Horisont Europa, bekrefter dette. Veksten har vært særlig markert innenfor områdene helse, miljø og samfunn. I tillegg til at forskningen som finansieres generelt har høy vitenskapelig kvalitet, vurderes det også at den har stor relevans for samfunnsutfordringene.

Økt samhandling på tvers av sektorer og næringer. Et gjennomgående trekk ved Forskningsrådets innsats på målområdet er at den forankres på tvers av fag, sektorer, næringer og aktørgrupper - og at de skjer i økende grad. Et viktig verktøy i forsknings- og innovasjonspolitikken håndtering av store utfordringer, nasjonalt og internasjonalt, er dermed samskaping. Det handler om økt grad av samarbeid og involvering av ulike samfunnsaktører, også i noen grad utover forskningssystemets aktører (ref. to samfunnsoppdrag). Nye og styrkede samarbeid, med forskning som sentral komponent, gir retning og bidrar til høy grad av relevans og innovasjon (se dokumentasjon under), både innenfor klima, miljø, verdiskaping og øvrig samfunnsutvikling.

Disse generelle funnene (over) konkretiseres kort i kulepunktene under, knyttet til de ulike satsingene på dette målområdet. Det dreier seg om høyst ulike strategiske satsingsområder, av ulik størrelse og innretning – og med ulike effekter på forskning, forskningssystem og samfunnet for øvrig.

- **Området hav**, med Norges viktigste næringer, kan skilte med mange tiår med forskningsbasert teknologisk innovasjon, men også god kompetansebygging om forvaltning. I tillegg til å vise til høy stabil kvalitet og relevans, gir havforskning positive virkninger og samfunnseffekter. En gjennomgang gjennomført av Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) og Møreforskning (MF), viser at forskningen på området har god effekt, også utenfor forsknings- og innovasjonssystemet.
- **Fornylse i offentlig sektor og velferds-, helse- og omsorgstjenester** er et område i vekst. Spesielt øker offentlig sektors bruk av forskning i innovasjon og innkjøp, noe som direkte og indirekte bidrar til økt innovasjonsgrad og verdiskaping i næringslivet. NIFUs evaluering Lange spor i velferds- og arbeidslivsforskningen fra 2019 undersøkte effekter av Forskningsrådets satsing på velferds- og arbeidslivsforskning i årene 2000 til 2014. Ifølge evalueringen har velferdsforskningen betydning for velferdssamfunnet og forskningen brukes, men mye av påvirkningen skjer over tid og gjennom indirekte bruk av kunnskapen. Evalueringen finner en indikasjon på at velferdsforskningen holder et høyere faglig nivå enn det som har vært framsatt i en del tidligere evalueringer.
- **Klima, miljø og miljøvennlig energi (KMME-området)** rapporterer om særdeles god vitenskapelig kvalitet i porteføljen, noe som understøttes av evalueringer, publiseringsanalyser. KMME-området har også gitt svært viktige bidrag fra norske forskere til FNs klima- og naturpanel (IPCC og IPBES). Norge deltar også i flere relevante europeiske partnerskap og missions, og i internasjonale forskningssamarbeid utenfor EU. Her lykkes også mange prosjekter med norsk deltakelse. En bibliometrianalyse viser at artikler fra klimaprojekter finansiert av Forskningsrådet for perioden 2014-2021 siteres mye.. En effektstudie av norsk energiforskning i perioden 2008-2017 ([Impello 2018](#)) viser at effektene av en målrettet og langsiktig satsing på FoU gir store økonomiske gevinster og betydelige andre effekter som reduserte klimagassutslipp.
- **Forskning og innovasjon på området samfunnsikkerhet og samhörighet** dreier seg i hovedsak om samfunnsforskning, på ulike områder, som kommer til nytte i politikk, forvaltning og samfunnsliv. Området er sammensatt og betydelige deler av forskningen er preget av høy kapasitet og vitenskapelig kvalitet, og vekst i innsatsen over flere år. Det er foreløpig ikke vært igangsatt en evaluering av dette området samlet.
- **Samhörighet og globalisering:** På oppdrag for Forskningsrådet har Menon Economics evaluert måloppnåelse og eksternt og internt samspill for den delen av Samhörighet og globalisering, som er overlappende med området samfunnsikkerhet og samhörighet. Relevante funn fra evalueringer er at forskningen innenfor det strategiske området vurderes som både nyttig og relevant av brukere, men det er utfordrende å vurdere i hvilken grad dette er et resultat av Forskningsrådets aktiviteter.
- **Samfunnsoppdragene:** Det er for tidlig å vurdere effekter av Forskningsrådets rolle i de to samfunnsoppdragene som pt. er i designfasen. Vi vil følge dette opp i forslaget vårt til KD om å rapportere på effekten av Forskningsrådets rolle i samfunnsoppdragene i årsrapporten for 2024.

Mål 4: Velfungerende forskningssystem

Om målet

Forskningsrådet skal legge til rette for at forskningsressurser og - resultater utnyttes best mulig. Forskningsrådet skal bidra til å utvikle det nasjonale forskningssystemet, til styrket helhet og samspill, og til god interaksjon med internasjonale forskningsarenaer. Forskningsrådet skal bidra til å mobilisere til økt deltakelse i rammeprogrammet og til at søknadene i større grad kvalifiserer til støtte. Forskningsrådet skal stimulere til endringer som gjør forskningssystemet bedre i stand til å svare på forventningene i forskningspolitikken og møte de komplekse samfunnsutfordringene vi står overfor nasjonalt og globalt.

Anbefalingene som er mest relevant for målet

- Målrette og prioritere internasjonalt samarbeid (Technopolis 2012)
- Andelen prosjekter ledet av kvinner bør økes (Technopolis 2012)
- Bidra til fornyelse, økt kvalitet og redusert fragmentering i forskningssystemet gjennom senterordninger (Technopolis 2012)
- Videreutvikle senterordninger rettet mot nasjonalt prioriterte områder innenfor regjeringens langtidspan (Områdegjennomgangen 2017)
- Vurdere om andelen av grunnbevilgningen som omfordeles innenfor det statlige basisfinansieringssystemet på grunnlag av resultater bør økes (Områdegjennomgangen 2017)
- Vurdere å øke konkurransen også ved institutter som i hovedsak mottar finansiering fra sektordepartementene (Områdegjennomgangen 2017)
- Øke basisfinansieringen til instituttsektoren for å realisere sektorens fulle potensiale i møte med samfunnsutfordringer (OECD 2022)
- Kartlegge behovet for nye investeringer og oppgraderinger for de neste 15 årene, identifisere områder med særlige infrastrukturbehov og følge den internasjonale utviklingen og trender innen forskningsinfrastruktur (Evaluation of the INFRASTRUKTUR initiative as a funding instrument 2021)

Oppsummering av relevante tiltak

Overordnet; fire tiltaksområder. Forskningsrådet har kontinuerlig videreutviklet arbeidet for å bidra til et velfungerende forskningssystem. Tiltakene kan katalogiseres under 4 tiltaksområder: 1. Internasjonalisering (som går på tvers av de andre dimensjonene), 2. Særlige systemstrukturerende virkemidler (som senterordningene, infrastruktur og Forskningsrådets særlige ansvar for instituttsektoren) 3. åpenhet og kunnskapsdeling 4. kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver og 6. forskerrekuttering og karriereutvikling.

- **Internasjonalisering:** Fra 2010 til 2020 var Forskningsrådets mål for internasjonalisering å bidra til å møte globale utfordringer, til økt kvalitet og kapasitet, sikre Norge tilgang til internasjonal kunnskapsproduksjon, styrke næringslivets konkurransevne og fremme Norge som ledende forsknings- og innovasjonsnasjon på utvalgte områder. I takt med økt betydning av EUs rammeprogrammer, ble det fra 2021 lagt et enda større fokus på EUs rammeprogrammer, sammen med de partnerskap og tiltak som Europakommisjonen har initiert der vi som land inviteres til å bidra med forskningsmidler eller in-kind bidrag. Forskningsrådets gjeldende policy for internasjonalisering reflekterer dette. EUs rammeprogrammer og partnerskap er også hovedtiltaket for samarbeid med land utenom Europa. Dette er i tråd med Regjeringens Strategi for norsk deltakelse i Horisont Europa og Det europeiske forskningsområdet, samt Regjeringens Panoramastrategi for de ni prioriterte land utenom Europa. Fortsatt finnes noen få målrettede bilaterale utlysninger og det satses på et samarbeid i Norden der det gir merverdi. INTPART som stimulerer forskningsinstitusjonene til å utvikle relasjoner med institusjoner i de ni prioriterte landene brukes også aktivt.
- **Forskningsinstituttene:** Fra og med 2014 har Forskningsrådet årlig gjennomgått institutter som er innenfor basisfinansieringsordningen, for å vurdere om de fortsatt tilfredsstillende kravene for statlig basisfinansiering. I perioden 2014 til 2018 gjennomførte Forskningsrådet evalueringer av alle de fire arenaene med institutter som mottar basisbevilgning: miljøinstituttene, de teknisk- industrielle instituttene, de samfunnsvitenskapelige instituttene og primærnæringsinstituttene. I 2018 utformet Forskningsrådets administrasjon en synteserapport om instituttsektoren (En målrettet og effektiv instituttpolitikk) som innspeilte til regjeringens instituttpolitikk. Som en oppfølging av regjeringens Strategi for helhetlig instituttpolitikk har Forskningsrådet gått gjennom systemet for statlig grunnbevilgning til forskningsinstitutter og blant annet foreslått å samle alle instituttene på *én felles* konkurransearena. Instituttene skårer på indikatorer i den felles konkurransearenaen avgjør hvor stor andel av resultatbasert grunnbevilgning på vedkommende fordelingsarena hvert institutt skal tildeles. Dette forslaget ble tatt til følge av Kunnskapsdepartementet (KD). KD har gitt Forskningsrådet i oppdrag å etablere en felles oppfølgingsarena for de 12 statlige

instituttene utenfor grunnfinansieringssystemet, på vegne av de ni eierdepartementene. Dette ble satt i system fra 2021, og omfatter årlig innhenting av nøkkeltall fra (også disse) instituttene, en årlig møteplass, samt oppfølging av vitenskapelig kvalitet (primært gjennom deltagelse i Forskningsrådets fagevalueringer).

- **Senterordninger:** I 2002 ble de første 13 *sentrene for fremragende forskning (SFF)* utpekt. I 2005 ble åtte nye sentre tildelt SFF-status, det har vært flere utlysninger (fem) i perioden fram til 2022. Senter for fremragende forskning (SFF) gir finansiell og strukturell mulighet til de fremste vitenskapelige miljøene i Norge. SFF-ene har banet veien for samarbeid på tvers av institutt- og fakultetsgrenser på universitetene og også på tvers av andre organisatoriske grenser og har virket strukturerende på forskningssystemet. Neste utlysning av SFF er planlagt i 2025.

SFI-ordningen, ble første gang utlyst i juni 2005. 14 sentre kom i drift våren 2007 og avsluttet i 2015 (SFI-I). Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) skal styrke innovasjonsevnen i næringslivet gjennom satsing på langsiktig forskning i et nært samarbeid mellom forskningsaktive bedrifter og framstående forskningsmiljøer. Ordningen skal fremme utvikling av fremragende næringsrettede forskningsmiljøer som inngår i sterke internasjonale nettverk og bidra til internasjonalisering av norsk næringsliv. I tillegg skal den stimulere og bidra til forskerutdanning, kunnskaps- og teknologioverføring på områder med store muligheter for framtidig verdiskaping. Forskningsrådet økte i 2020 rammen for bevilgninger til SFI, og det ble vedtatt å finansiere 22 nye sentre.

Forskningssentre for miljøvennlig energi (FME) ble etablert i 2009. Sentrene arbeider med langsiktig forskning rettet mot fornybar energi, energieffektivisering, CO₂-håndtering og samfunnsvitenskapelige problemstillinger i dette - og skal ha potensial for innovasjon og verdiskaping. Forskningen skjer i et tett samarbeid mellom forskningsmiljøer, næringsliv og forvaltning.

Forskningssentre for klinisk behandling (FKB) ble etablert i 2018 med mål om bl.a å bidra til bedre klinisk behandling av høy kvalitet, og til sterkere internasjonalisering i forskningen.

Forskningssentre for petroleum (PETROSENTRER) ble etablert i 2013. Sentrene arbeider for å løse definerte og avgrensede utfordringer for utnyttelse av petroleumsressursene og reduksjon av klimautslipp.

- **Forskningsinfrastruktur:** Forskningsrådets nasjonale satsing på forskningsinfrastruktur ble etablert i 2009, og skulle støtte etablering eller oppgradering av alle typer forskningsinfrastruktur av nasjonal viktighet. Forskningsinfrastruktur er en forutsetning for kvalitet i forskningen og for et forskningssystem som evner å utvikle kunnskapsutviklingen innenfor alle forskningsområder. Siden etableringen har Forskningsrådet investert drøyt 6 milliarder kroner i rundt 100 infrastrukturer. Kunnskapsdepartementet har gitt Forskningsrådet ansvaret for å utarbeide et norsk veikart for investeringer i forskningsinfrastruktur. Veikartet nasjonal forskningsinfrastruktur blir oppdatert i forkant av hver utlysning gjennom INFRASTRUKTUR-ordningen, og skal blant annet synliggjøre behovet for forskningsinfrastrukturer fremover og infrastrukturer som har mottatt støtte fra Forskningsrådet. Veikartet synliggjør både nasjonale infrastrukturer og internasjonale forskningsinfrastrukturer med norsk deltakelse.
- **Kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver:** Forskningsrådet vedtok i 2013 en Policy for kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning og innovasjon, med mål om minst 40 prosent kvinneandel blant prosjektledere i nye prosjekter innen utgangen av 2017. Policyen ble revidert i 2019. Forskningsrådet skal også arbeide proaktivt for å oppnå bedre kjønnsbalanse innenfor alle deler av forskningssektoren: universiteter og høyskoler, instituttsektor, helseforetak og næringsliv. Kjønnsbalanse i faglige toppstillinger og forskningsledelse (BALANSE) var et program (2012-2022) for å bedre kjønnsbalansen i norsk forskning. BALANSE er videreført som BALANSE+, som har et bredere nedslagsfelt. Satsingen inkluderer også mangfold. Kunnskapsdepartementet Kilden (opprettet 1998) jobber for å fremme kjønnsforskning, kjønnsperspektiver og kjønnsbalanse i forskning er også en del av Forskningsrådets virksomhet.

- **Åpenhet og kunnskapsdeling** er en forutsetning for forskningen og for et velfungerende forskningssystem. Forskningsrådet er pådriver for å gjøre forskning så åpen som mulig. Siden 2014 har Forskningsrådet stilt krav om sikker lagring og tilgjengeliggjøring av forskningsdata fra våre prosjekter. Fra 2018 stilles det krav om at prosjekter lager en datahåndteringsplan i revidert søknad. Forskningsrådet spilte en sentral rolle da Plan S ble lansert høsten 2018 av en koalisjon av forskningsfinansierer – cOAlition S, hvor målet er å sikre umiddelbar åpen tilgang for vitenskapelige publikasjoner. Fra 2021 ble det et krav om at artikler fra nye prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet skulle gjøres tilgjengelige umiddelbart. Forskningsrådets policy for åpen forskning fra 2020 omfatter åpne forskningsprosesser, åpen innovasjon og involvering og folkeforskning. Forskningsrådet har innarbeidet åpen forskning som en del av vårt ekspertkriterium for virkninger og effekter i utlysninger fra og med 2023.
- **Forskningsintegritet og -etikk** er en forutsetning for forskning og innovasjon og avgjørende for at samfunnet skal ha tillitt til forskere og forskningsinstitusjoner. Det er altså en sentral del i et velfungerende forsknings- og innovasjonssystem. Forskningsrådet jobber med å tydeliggjøre forventinger til forskningsetisk standard i prosjektene som finansieres, blant annet ved at etikk er del av vurderingskriteriene for søknader. Forskningsrådet har også i lang tid hatt en satsing på *ansvarlig forskning og innovasjon (RRI)*. Fra 2022 er arbeidet med Forskningsrådets rolle i å fremme god forskningsetikk og -integritet forsterket, blant annet i dialog med De nasjonale forskningsetiske komiteene.

Vurdering av samlet effekt av tiltakene

Dokumentasjon av effekter av tiltakene vist til over, finnes bl.a. i årsrapporter, evalueringer og andre analyser (se henvisninger til relevante evalueringer og analyser som også gjelder for dette målområdet, under mål 1 Økt vitenskapelig kvalitet og i andre analyser (de nevnes derfor ikke eksplisitt her).

Med hensyn til effekten og merverdien av tiltakene på de ulike områdene over, kan følgende trekkes fram:

- **Vellykket internasjonaliseringsarbeid** må konstateres gitt den store økningen i deltagelse og retur Norge har hatt i Horisont 2020 og Horisont Europa. Videre har medlemskapet i de internasjonale og felles-europeiske forskningsinfrastrukturene stor betydning for Norges bidrag til utvikling av det europeiske forskningsområdet og øker Norges deltagelse og retur i Horisont Europa. Norske forskningsinstitusjoner deltar også aktivt i samarbeid med institusjoner i landene som dekkes av Panoramastategien.
- **Økt oppmerksomhet rundt instituttpolitikken** de siste årene har ført til en tydeligere gruppering av de ulike instituttene og dypere forståelse for ulikheter og styrker.
- **Svært positiv utvikling mot åpen publisering** i Norge. Den største økningen de siste årene er artikler publisert i tidsskrifter med publiser-og-les avtaler. Andelen åpent publiserte artikler er større for forskning som har finansiering fra Forskningsrådet.
- **Innsatsen for økt kjønnsbalanse bidrar til resultater.** Andelen kvinnelige professorer har økt og på førsteamanuensisnivå er kvinneandelen nå i 2023 for første gang på 50%. På de lavere stillingsnivåene er endringene mindre, og det er stor variasjon mellom ulike fagområder. Også i instituttsektoren har kvinneandelen økt på alle stillingsnivåer, men i mindre grad. Det er oppnådd kjønnsbalanse for midler til forskning av høyeste kvalitet som tidligere har vært svært mannsdominert.
- **Sentrene bidrar i vesentlig grad til å strukturere og videreutvikle ulike forskningsområder og det nasjonale forskningssystemet.** SFF-ordningen har fremmet vitenskapelig kvalitet i internasjonal toppklasse og hatt svært positiv effekt på det norske forskningssystemet ved å konsentrere midler om forskningsmiljøer valgt ut i hard

konkurransen. Forskerutdanning ved sentrene er omfattende og av høy kvalitet, og sentrene har en høy andel stipendiater og spesielt postdoktorer. *Sentrene for forskningsdrevet innovasjon (SFI)* sentrene for miljøvennlig energi (FME) og sentrene for klinisk behandling (FKB), men også sentrene for petroleum, gir tilskudd til næringsrettet forskning og forskningsbasert innovasjon og er sentrale virkemidler for å nå Regjeringens mål om at næringslivets investering i forskning skal tilsvare 2 prosent av BNP. Disse sentrene bidrar også til økt forskningskvalitet og rekruttering, økt internasjonalt samarbeid, styrket konkurransekraft og innovasjonsevne i både etablerte og nye næringer og ved nyskapende samarbeid mellom næringsliv og offentlige aktører.

- **Infrastruktur - stor innvirkning på det norske forskningssystemet.** Ordningen har hatt en strukturerende effekt på forskningssystemet og bidratt til forbedret samarbeid og synergier mellom aktører. Ordningen viser også positive effekter for samfunnet gjennom flere brukere fra næringslivet, økt samhandling mellom universiteter og næringsliv og viktige fremskritt innenfor sentrale områder som klima, helse, miljøvennlig energi og sosial velferd.
- **Virkemidler for samspill:** En lang rekke av Forskningsrådets virkemidler er innrettet med tanke på å fremme økt samspill mellom aktørene i forsknings- og innovasjonssystemet og bidrar til å koble for eksempel forskningsmiljøene med brukere i næringsliv og offentlig sektor.

Mål 5: God rådgivning

Om målet

Forskningsrådet skal gi relevante og velbegrunnede forskningspolitiske råd som grunnlag for utforming av forskningspolitikken (herunder sektorvise problemstillinger), og for hvordan de gjeldende forskningspolitiske prioriteringer bør følges opp.

Anbefalingene som er mest relevant for målet

- Utvikle kunnskapsgrunnlag og organisering for strategisk rådgivning (Techopolis, 2012)
- Mer systematiske evalueringer av Forskningsrådets virkemidler (Områdegjennomgangen av Forskningsrådet 2017)
- Forberede grunnen for langsiktige framtidsstudier (OECDs Reviews of Innovation Policy Norway 2017).

Nærmere om Forskningsrådets rådgivning

Forskningsrådet har et særskilt vedtaksfestet rådgivningsansvar – de fleste forskningsråd internasjonalt har ikke en slik oppgave, den er lagt til egne organer. Norge hadde før etableringen av Forskningsrådet et eget rådgivningsorgan med sekretariat og eget styre (Forskningspolitisk råd).

Overordnet kan en skille mellom to typer forskningspolitikk – og dermed to typer rådgivning:

- *Politikk for forskning* (koordinering og helhet) der rådgivningen er rettet mot helheten i forskningssystemet, forskningsbevilgningene, overordnede prioriteringer, mv.
- *Forskning for politikk* (sektororientert politikk) der rådgivningen primært er rettet mot sektordepartementene, enkeltvis og på tvers. Et skille går mellom a) sektorvise råd knyttet til Forskningsrådets egne investeringer og b) sektorielle råd dekkende Forskningsrådets investeringsrolle.

I tillegg kommer:

- *Rådgivning til næringslivet, UH-sektor og forskningsinstituttene.* Forskningsrådets dialogvirksomhet med de forskningsutførende sektorene er meget omfattende.

Rådgivningens legitimitet er helt avhengig av kunnskapsgrunnlaget for rådene.

Kunnskapsgrunnlaget – statistikk, analyser, evalueringer mm. - er imidlertid ikke rådgivning i seg selv. Rådgivning er transformasjonen av dette kunnskapsgrunnlaget inn i god formidling av og dialog rundt rådene. Kvaliteten på rådgivningen handler i stor grad om kvaliteten på og relevansen av kunnskapsgrunnlaget, hvor velfunderte og godt begrunnet rådene er.

Oppsummering av relevante tiltak

Betydelig innsats for videreutvikling av kunnskapsgrunnlaget for strategisk rådgivning.

Kompetanse og kapasitet er generelt blitt styrket på feltet de siste årene, knyttet til statistikk, dataforvaltning, evaluering og ulike typer analyser. Kjøp av kunnskapsgrunnlag eksternt skjer også jevnlig. Mht. kunnskapsgrunnlaget for rådgivningen, er vi blitt særlig utfordret på to områder i gjennomgangene på systematikk i evalueringsarbeidet (særlig i Technopolis' evaluering 2012) og på arbeidet med framtidsstudier (både i Technopolis' evaluering og i OECDs gjennomganger av norsk forskningspolitikk).

- *Evalueringsarbeidet er systematisert* over tid. I 2013 ble den første policyen for evaluering utarbeidet, og siden har evalueringsarbeidet blitt vesentlig videreutviklet bl.a. gjennom langtidsplaner for evaluering og generelt gjennom styrket kompetanse og kapasitet på feltet. Volumet samt bredden i evalueringsvirksomheten har økt gjennom perioden. Det er jobbet med fagevalueringer, virkemiddelevalueringer, institusjonsevalueringer, effekt-evalueringer, systemevalueringer samt egenvurderinger.
- *Framtidsstudier.* Tiltak er blitt iverksatt for å forberede grunnen for slike studier: I tilknytning til innspill til LTP ble det i 2021 gjennomført en omfattende fremtidsanalyse og Forskningsrådets internasjonale rådgivningsutvalg har utviklet en policy brief (2022) med konkrete anbefalinger for hvordan et nasjonalt program for langsiktige fremtidsanalyser kan etableres, tett knyttet til prosessen for utvikling av LTP og forankret på departementsnivå.

Utover kunnskapsgrunnlagsarbeidet kan aktiviteten på rådgivningsfeltet oppsummeres slik:

- *Flere tiltak de siste årene har omhandlet sentrale problemstillinger i forskningspolitikk og forskningssystem på nasjonalt nivå.* Det gjelder eksempelvis arbeidet opp mot Forskningsrådets internasjonale rådgivningsutvalg (IAB), rådgivning knyttet til de tre langtidsplanene, til stortingsmeldinger, 21-prosesser, mv. samt rådgivning om enkelttiltak, som f.eks. missions.
- *Når det gjelder rådgivning knyttet til egne investeringer,* utgjør den tradisjonelt en viktig del av Forskningsrådets rådgivning til departementene, f.eks. Forskningsrådets budsjettforslag og dialogen rundt det.
- *Sektorieffektiv rådgivning som ikke er knyttet til egne investeringer skjer i stort omfang -* eksempelvis knyttet til infrastruktur, internasjonalisering, instituttsektoren, polar- og nordområdene og de andre utfordringsdrevne områdene i Forskningsrådets portefølje. Generelt, men i ulik grad, gir Forskningsrådet slik sektoriell rådgivning til alle departementene i varierende grad. Oversikt over status (omfang og type) på rådgivningsfeltet samt plan for Forskningsrådets rådgivning framover fins i Forskningsrådets rådgivningspolicy (2023).

Vurdering av samlet effekt av tiltakene

Effekten og merverdien av Forskningsrådet er generelt vanskelig å konkretisere og ikke minst dokumentere. Men relativt ferske undersøkelser av Forskningsrådets rådgivning gir noen svar:

Undersøkelser av Forskningsrådets rådgivning – gjennomgående fornøyde departementer

I 2022 ble det gjennomført en spørreundersøkelse og intervjuer blant alle departementene med henblikk på å kartlegge deres syn på Forskningsrådets rådgivning. Vurderingene departementene her ga, var gjennomgående positive. Respondentene i spørreundersøkelsen var i stor grad helt eller ganske enig i de positive påstandene om Forskningsrådets rådgivning og intervjuene viser også et overordnet positivt syn på rådgivningsfunksjonen. Departementene pekte også på forbedrings-

punkter, og i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning heter det at: Regjeringen vil: «... styrke kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken for privat og offentlig sektor». Forskningsrådets gjennomfører årlig en omdømmeundersøkelse i form av en spørreundersøkelse blant Forskningsrådets interessenter. Undersøkelsen gjennomført i 2022 viser at 36 prosent sier seg enige i påstanden om at Forskningsrådet er en god rådgiver for myndighetene når det gjelder forskningsprioriteringer. Det er 18 prosent som verken er enig eller uenige, mens ti prosent er uenige. De øvrige respondentene svarer «vet ikke».

Sektorieell rådgivning knyttet til egne investeringer – verdsatt, men kan forbedres. For denne rådgivningen pekes det på at faste rådgivningsleveranser som budsjettforslag og årsrapport kan forbedres. Forskningsrådet har i den anledning initiert omfattende endringer i begge produkter med henblikk på å imøtekomme departementenes ankepunkter. Kunnskapsgrunnlagsarbeidet for budsjettforslagene er styrket og systematisert betydelig og forslaget har over tid blitt mer strategisk innrettet mot å nå de overordnede forskningspolitiske målsetningene samtidig som sektorprinsippet for forskning ivaretas. Årsrapporten er også videreutviklet for å tydeliggjøre virkninger og effekter av Forskningsrådets virksomhet samt forbedre og forenkle den departementsvise rapporteringen.

Rådgivningsvirksomheten knyttet til helhet og deler i forsknings- og innovasjonssystemet – ulike synspunkter avhengig av departement. Særlig departementene som bevilger store summer til FoU, som KD og NFD er godt fornøyde, mens mange av de andre sektordepartementene med relativt lavt FoU-budsjett etterlyser mer dialog og rådgivning knyttet til systemutvikling innenfor deres ansvarsområder. I tråd med Forskningsrådets evalueringspolicy (2023) vil vi framover søke å ivareta de systemiske perspektivene i den sektorielle rådgivningen på en mer effektiv måte, selv innenfor en redusert budsjetttramme.

Den uformelle fagdialogen med Forskningsrådet er høyt verdsatt av departementene, – men bekymring for ressursituasjonen. Forskningsrådet vurderes å ha kompetente og serviceinnstilte medarbeidere, som svarer raskt og godt på bestillinger. Imidlertid er det mange departementer som uttrykker bekymring for konsekvensene av redusert virksomhetsbudsjett og nedbemanning i Forskningsrådet. Det beskrives bekymring for at redusert innsats på møteplasser og forskningsformidling svekker departementenes og politikernes opplevelse av forskningens nytte og relevans, og dermed muligheten for å forsvare og øke bevilgningene.

Effekter av kunnskapsgrunnlagsarbeidet

- **Evaluering.** Forskningsrådets evalueringsarbeid utgjør et viktig kunnskapsgrunnlag for rådgivningsvirksomhet og har hatt mangefasettede effekter – et par eksempler:
 - *Evalueringene av instituttarenaene* utgjør et sentralt grunnlag for å utøve Forskningsrådets strategiske ansvar for instituttsektoren og har blant annet ligget til grunn for Forskningsrådets råd om en endret organisering av instituttlandskapet samt råd til departementene om ny instituttpolitikk. Flere av rådene er senere implementert i regjeringens Strategi for helhetlig instituttpolitikk, herunder anbefalingen om å samle alle instituttene på én felles konkurransearena.
 - *Fagevalueringene* følges opp på systematisk og enhetlig vis, og det utarbeides spesifikke oppfølgingsplaner i regi av eksterne oppfølgingsutvalg med representanter fra sektoren. Forslagene fra oppfølgingsutvalgene har generelt ført til mer midler til utvalgte områder innenfor fagene. Virkemiddelevalueringer utgjør et viktig grunnlag for å vurdere behov for justeringer i eksisterende ordninger for å sikre god måloppnåelse, og utgjør også et sentralt grunnlag for å vurdere investeringsbehovet på sentrale felt og hensiktsmessig innretning på investeringene, råd som departementene ofte har fulgt opp gjennom justerte budsjetter.
- **Fremtidsstudier.** Fremtidsanalysen Forskningsrådet fikk gjennomført i tilknytning til innspillet til gjeldende langtidsplan hadde effekt ved at Forskningsrådets anbefalinger kunne baseres på et bredere og fremtidsorientert kunnskapsgrunnlag i tillegg til andre studier av samfunnsmessige trender og forskningspolitiske utfordringer. Imidlertid anser vi at effekten av en slik øvelse vil kunne økes betydelig ved at den forankres mer direkte på departementsnivå, i tråd med anbefalingene i det internasjonale rådgivningsutvalgets policybrief på temaet.

Rådgivning i endring. Forsknings- og innovasjonspolitikken er generelt i omstilling. For flere år tilbake påpekte en rekke kilder, herunder OECDs landrapport om Norge (2017 og 2022), at forskning for å løse store samfunnsutfordringer krever andre tilnærminger og arbeidsformer enn de som har vært vanlige i forsknings- og innovasjonspolitikken. Flere ulike aktører må involveres, nye prosesser og (sam)arbeidsmetoder må benyttes og vil kreve endringer på systemnivå. I EU og OECD har det vært betydelig fokus de siste par årene på hvordan forskningspolitisk rådgiving også tvinges inn i endring – i lys av pandemien og andre pågående kriser knyttet til klima, natur mv. Forskningsrådet har fulgt med på disse endringene og har blant annet argumentert for slike tilnærminger i forbindelse med de to samfunnsoppdragene.

2.3 Har Forskningsrådet nådd overordnede mål?

I lys av gjennomgangen av effekter av Forskningsrådets aktiviteter knyttet til Forskningsrådets fem mål i perioden 2012-2024: Hva forteller denne historien om Forskningsrådets grad av måloppnåelse samlet?

Basert på framstillingen i Del 1 og Del 2 kan vi konstatere at Forskningsrådet ikke bare har fulgt opp eksterne anbefalinger i stor grad – men også supplert dem med egne initiativ og transformert tiltakene til positive effekter for forskning, forskningssystem og det øvrige samfunn. Merverdi er identifisert i bred skala knyttet til alle de fem overordnede målene for Forskningsrådet. Som vist til over i Del 2, er dette dokumentert i Forskningsrådets rapportering årlig til Kunnskapsdepartementet. Dokumentasjonen bygge igjen på tilgjengelig statistikk, evalueringer og andre analyser. Det er dermed ikke sagt at Forskningsrådet står for disse effektene alene. En rekke aktører, primært innenfor forsknings- og innovasjonssystemet, men også utenfor og i grenseland, har bidratt.

Technopolis' omfattende evaluering i 2012 ga Forskningsrådet et godt skussmål, men påpekte forbedringspunkter (ref. Del 1): Styrke den frie forskningen, vektlegge mer langsiktighet i forskningen, økt vektlegging av forskningskvalitet, mer høyrisiko-forskning, styrke næringslivets FoU-innsats, styrke internasjonalisering. Og videre; legge til rette for mer åpenhet i store satsinger og tematiske programmer. Technopolis anbefalte også at Forskningsrådet skulle styrke arbeidet med kunnskapsgrunnlaget, herunder evalueringsvirksomheten med vekt på "impact" og dessuten bli en mer strategisk og proaktiv rådgiver for endring av forskningspolitikken og forskningssystemet. Gjennom Del 1 og Del 2 har vi sett hvordan Forskningsrådet har arbeidet med alle disse problemstillingene og langt på vei fulgt opp alle anbefalingene.

Det betyr ikke at Forskningsrådet er i mål, eller som nevnt over, at Forskningsrådet alene kan nå myndighetenes mål. Utviklingsbehov framover må kontinuerlig identifiseres og drøftes; på noen områder må dagens aktiviteter styrkes, på andre må helt nye grep vurderes, på atter andre områder kan endringstakten muligens nedjusteres. Spørsmålet er hva som kreves av framtidens forskning og framtidens forskningssystem som tilrettelegger. Hvilke utfordringer skal systemet svare ut? Og hvordan kan Forskningsrådet best ivareta den systembyggende rollen Rådet har hatt inntil nå. Dette er tema for del 3, som vi kommer tilbake senere.

Del 3: Hva nå?

[tekst kommer]

Vedlegg til Del 2

A. Evalueringer knyttet til hvert av Forskningsrådets fem mål

Oversikten omfatter ikke alle evalueringer som kan katalogiseres under hvert av målene bakover i tid, men de mest aktuelle i denne sammenheng, med fokus på evalueringer de siste årene. For evaluering av nyere dato gis en kort omtale av hovedkonklusjoner.

Mål 1 Økt vitenskapelig kvalitet

Aktuelle evalueringer

[Evaluering av ordningen Sentre for fremragende forskning \(SFF\) 2020](#)

Evalueringen viser at ordningen har vært en stor suksess. Denne konklusjonen er blant annet basert på funn som viser at forskerne i sentrene produserer forskning som blir mye sitert, at forskerne opplever at de fikk mulighet til å stille mer sentrale forskningsspørsmål og fikk tilgang til gode samarbeidspartnere/nettverk, samt at ordningen har hevet det vitenskapelige ambisjonsnivået ved universitetene. Den vitenskapelige komiteen la også stor vekt på sentrenes effekt på samfunnet. På tross av at utvelgelsen av sentrene er basert på vitenskapelig kvalitet uten forventinger om spesifikke samfunns effekter, viser evalueringen at sentrene produserer mye forskning med høy samfunnsrelevans. Funnene fra evalueringen har blitt brukt i arbeidet med ny utlysning og planlegging av framtidige midtveisevalueringer.

[Analyse av hvilken effekt tildeling av FRIPRO-midler har på forskernes vitenskapelige produksjon 2018](#)

Norsk Regnesentral på oppdrag fra Forskningsrådet undersøkte i 2018 hvilken effekt tildeling av forskerprosjekter har på prosjektledernes vitenskapelige produksjon og gjennomslag (siteringer). Studien viser at forskere som mottar midler til forskerprosjekter i Fri prosjektstøtte fra Forskningsrådet publiserer mer og siteres mer enn sammenlignbare forskere som ikke mottar slik støtte, men det er store forskjeller mellom fagfelt.

Midtveisevaluering av sentre for fremragende forskning III 2018

I 2018 ble de 13 sentrene for fremragende forskning som startet opp i 2013, midtveisevaluert av vitenskapelige komiteer. I evalueringen omtales SFF-ordningen som en stor suksess med sentre som forsker på internasjonalt toppnivå. Sentrene kobler metoder og tilnærminger fra forskjellige områder for å komme fram til viktige resultater. Ved alle sentrene var komiteen imponert over kvaliteten på forskningen og over sentrenes internasjonale synlighet. For fire av sentrene mente komiteen at organiseringen kunne vært mer hensiktsmessig. Disse sentrene ble bedt om å presentere en ny strategi.

Fag- og temaevalueringer

Forskningsrådet har gjennomført en rekke fag- og temaevalueringer de siste årene:

[Evaluering av norsk rettsvitenskap 2021](#)

[Samfunnsvitenskapelig forskning \(engelsk pdf\) 2018](#)

[Utdanningsforskning \(engelsk pdf\) 2018](#)

[Polarforskning \(engelsk pdf\) 2017](#)

[Humanistisk forskning \(engelsk pdf\) 2017](#)

[Grunnleggende og langsiktig forskning innenfor teknologifagene \(engelsk pdf\) 2015](#)

[Klimaforskning \(engelsk pdf\) 2012](#)

[Grunnleggende forskning innenfor IKT \(engelsk pdf\) 2012](#)

[Matematiske fag \(engelsk pdf\) 2012](#)

I tillegg pågår det fagevalueringer av:

- Matematikk, IKT og teknologi
- Biovitenskap
- Naturvitenskap
- Medisin og helsefag,

Mål 2 Økt verdiskaping i næringslivet

Aktuelle evalueringer:

[Midtveisevaluering FORREGION Kapasitetsløft-prosjekter 2020](#)

Norges forskningsråd har innen FORREGION-programmet iverksatt sju Kapasitetsløft-prosjekter for perioden 2018 – 2023. I hvert av prosjektene samarbeider FoU-institusjoner med næringslivet og sin fylkeskommune om å styrke utdannings- og forskningstilbudet på et avgrenset fagområde til fordel for et viktig segment i regionens næringsliv.

[Årlig resultat og effektmålinger av innovasjonsprosjekter i næringslivet](#) (inkluderer fra 2021 flere virkemidler i Forskningsrådet enn IPN)

Gjennom en årrekke har Møreforskning og de senere årene også Samfunnsøkonomisk analyse (SØA) innhentet informasjon om resultater og effekter av innovasjonsprosjekter i næringslivet for Forskningsrådet. De siste to årene er også andre typer prosjekter enn rene næringslivsprosjekter inkludert. I rapporten for 2023 vil SØA se nærmere på bedrifter og FoU-miljøer som melder om grønne effekter.

[Midtveisevaluering av 17 sentre for forskningsdrevet innovasjon \(SFI\) 2019](#)

En gruppe internasjonale eksperter har foretatt en midtveisevaluering av Forskningsrådets pågående sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI). Ekspertene var imponerte over den vitenskapelige kvaliteten, kunnskapsoverføringsaktivitetene og ledelsen ved flesteparten av de evaluerte sentrene. Evalueringen påpeker imidlertid forbedringspotensialer når det gjelder bl.a. kjønnsbalanse, kompetanseutveksling og kontakt med industrien. På bakgrunn av evalueringen vedtok Styret at 15 av 17 sentre blir godkjent for videre finansiering, mens to sentre må legge planer for hvilke endringer de vil gjøre før de får kontrakt for de tre siste årene.

[Evaluering av SFI-ordningen 2018](#)

Evalueringen viser at Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI-ordningen) har lyktes godt med kompetansebygging og forskerrekuttering på områder av stor betydning for norsk næringsliv. Bedriftene er svært fornøyde, men evalueringa peker på at SFI-ene bør videreutvikles for mer innovasjon og internasjonalisering, og på potensialene knyttet til omstilling og digitalisering.

[Evaluering av SkatteFUNN-ordningen 2018](#)

SkatteFUNN-ordningen ble evaluert i 2018. Evalueringen ble bestilt og anskaffet av Finansdepartementet. Evalueringen viser at SkatteFUNN er en god ordning for omstilling og nyskaping i næringslivet. SkatteFUNN er en viktig støtteordning for næringslivet, spesielt for små- og mellomstore bedrifter som bruker FoU for innovasjon. Evalueringen foreslår flere tiltak og forenklinger, for eksempel økt skattelette for bedrifter som er førstegangsbbrukere av ordningen. Evalueringen viser også at feilrapportering og misbruk av ordningen forekommer, men at misbruket ikke har et omfang som endrer på anbefalingen om å videreføre ordningen.

Mål 3 Møte store samfunnsutfordringer

Aktuelle evalueringer:

[Evaluering av måloppnåelse for det strategiske området samhörighet og globalisering 2022](#)

På oppdrag for Forskningsrådet har Menon Economics evaluert måloppnåelse og eksternt og internt samspill for det strategiske området Samhørighet og globalisering, ett av fem strategiske områder i Forskningsrådets strategi. Evalueringen viser at strategien har begrenset gjennomslagskraft, men at forskningen innenfor det strategiske området vurderes som både nyttig og relevant av brukere. Forskningsrådet står overfor en rekke interne og eksterne føringer som setter rammer for og påvirker måloppnåelse innenfor Samhørighet og globalisering og det er utfordringer knyttet til å vurdere måloppnåelse som handler om kort tidshorisont og at det strategiske området er omfattende og udefinert.

[Eksempelstudie av effekt av forskning på utenforskap og samfunnsikkerhet 2023](#)

[Midtveisevaluering Arven etter Nansen 2021](#)

Arven etter Nansen (AeN) er en betydelig satsning med en total ramme på 720 mill. kroner. AeN er et samarbeidsprosjekt mellom 10 norske institusjoner. Prosjektet skal bidra til økt økosystemforståelse og bedre kunnskapsgrunnlag for forvaltningen av de nordligste havområder, spesielt i de nordligste delene av Barentshavet der kunnskapsgrunnlaget er begrenset. Formålet er å forstå hvordan de fysiske omgivelsene fungerer og påvirker økosystemet i dag, og hva vi kan forvente i fremtiden. Arven etter Nansen får gode tilbakemeldinger fra evalueringskomiteen. De får også råd om hvordan de bedre kan oppnå sine ambisiøse mål om å bidra til den vitenskapelige kunnskapsbasen som kreves for bærekraftig forvaltning av miljøet og marine ressurser i det nordlige Barentshavet.

[Evaluering av KLIMAFORSK 2021](#)

Målet med evalueringen var å få en systematisk gjennomgang av erfaringer og resultater fra KLIMAFORSK. Evalueringskomiteen var sammensatt av nordiske eksperter. Evalueringen anbefaler at FNs 2030 agenda og bærekraftsmål skal være styrende for videre satsing på klimaforskning, og understreker betydningen av tverr- og transfaglig forskning i denne sammenheng. Blant videre anbefalinger er at forskning på klimatilpasning og -omstilling av samfunnet, samt klimaforskning knyttet til havet og skog, bør vektlegges mer i perioden som kommer. Evalueringskomiteen anbefaler også Forskningsrådet å se etter muligheter for forsterket nordisk samarbeid om klimaforskning, og tilsvarende for samarbeid med det globale sør.

[Lange spor i velferds- og arbeidslivsforskningen 2019](#)

NIFU har på oppdrag fra Forskningsrådet undersøkt effekter av Forskningsrådets satsing på velferds- og arbeidslivsforskning i årene 2000 til 2014. Ifølge evalueringen har velferdsforskningen betydning for velferdssamfunnet og forskningen brukes, men mye av påvirkningen skjer over tid og gjennom indirekte bruk av kunnskapen. Evalueringen finner en indikasjon på at velferdsforskningen holder et høyere faglig nivå enn det som har vært framsatt i en del tidligere evalueringer.

[Forskningsrådet - Impello 2018](#)

[Effektstudie av norsk energiforskning 2008-2017.](#)

[Lange spor i utviklingsforskningen 2017](#)

Mål 4 Velfungerende forskningssystem

Aktuelle evalueringer:

[Evaluering av INFRASTRUKTUR-ordningen 2021](#)

Effekter av ordningen:

INFRASTRUKTUR-ordningen viser positive effekter for samfunnet gjennom flere brukere fra næringslivet, økt samhandling mellom universiteter og næringsliv og viktige fremskritt innenfor sentrale områder som klima, helse, miljøvennlig energi og sosial velferd. Effektene på de sistnevnte områdene er langsiktige og forventes å øke med tiden.

Det fins også gode eksempler på forskningsinfrastruktur som allerede spiller en viktig rolle i håndteringen av dagens samfunnsutfordringer. Sekvenseringsplattformen [Norseq](#) har bidratt i arbeidet med å identifisere virusmutanter under pandemien, mens den nasjonale infrastrukturen for

tungregning, [Sigma 2](#), har bidratt med [viktige beregninger for Folkehelseinstituttet](#), blant annet [utregning av R-tallet](#). Klimaforskning, værmeldinger eller orkan- og flomvarsler baserer seg på avanserte beregninger hvor store mengder observasjonsdata ligger til grunn. Norske klimaforskere som bruker Sigma2s tjenester bidrar blant annet til rapporter fra FNs klimapanel.

Å løse globale utfordring krever ikke bare globalt samarbeid, men også internasjonalt samarbeid om forskningsinfrastruktur. Den norske infrastrukturordningen finansierer norsk deltakelse i flere internasjonale infrastrukturer, som blant annet bidrar til kunnskap om klimaendringer og marine økosystemer.

Evalueringer av forskningsinstituttene

Forskningsrådet startet i 2014 en serie av evaluering av forskningsinstituttene som er underlagt Retningslinjer for statlig basisfinansiering.

NB! Se også evalueringer under mål 1, med relevans for dette målområdet

Mål 5 God rådgivning

Aktuelle undersøkelser

Rådgivningsfunksjonen er ikke underlagt en evaluering med utelukkende fokus på rådgivning, men flere av evalueringene og gjennomgangene har viet Forskningsrådets rådgivning betydelig oppmerksomhet, særlig Technopolis' evaluering av Forskningsrådet i 2012.

Forskningsrådet har imidlertid ca hvert 4. år gjennomført en undersøkelse av departementenes syn på Forskningsrådets rådgivning. Den siste ble gjennomført vinter 2022 i form av både en spørreundersøkelse og intervjuer i alle departementer.

Del 2 under målområdet God rådgivning oppsummerer kort hovedkonklusjonene i denne undersøkelsen, se også [DFU 140922 Funn og oppfølging av undersøkelsen om rådgivning 2.pdf](#)

B.Strategier, policyer og handlingsplaner i Forskningsrådet. Et utvalg

[Forskningsrådets handlingsplan for internasjonalisering \(pdf\)](#) 2021-2027

[Forskningsrådets handlingsplan for likestilling 2022-2024.pdf](#)

[Forskningsrådets policy for kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning og innovasjon \(pdf\)](#) 2019

[Forskningsrådets strategi for nordområdeforskning \(pdf\)](#) 2019

[Forskningsrådets nasjonale strategi for forskningsinfrastruktur \(pdf\)](#) 2018-2025

[Forskningsrådets strategi for innovasjon i offentlig sektor \(pdf\)](#) 2018-2023

[Forskningsrådets policy for åpen tilgang til forskningsdata \(pdf\)](#) 2017

[Forskningsrådets policy for norsk polarforskning \(pdf\)](#) 2014-2023

[Forskningsrådets policy for åpen forskning \(pdf\)](#) fra 2020

[Forskningsrådets strategi for bærekraftig samfunns- og næringsutvikling \(pdf\)](#) 2017-2020

[Forskningsrådets strategi for et innovativt næringsliv \(pdf\)](#) 2016-2020

[Policy for helhetlig helsesatsing i Forskningsrådet \(pdf\)](#) 2016-2020

[Forskningsrådets policy for rekruttering til forskning \(pdf\)](#) 2016-2020

[Forskningsrådets policy for grunnleggende forskning \(pdf\)](#) 2015-2020

[Regionalt arbeid - Forskningsrådets regionale policy \(pdf\)](#) 2014-2018

[Forskningsrådets strategi for instituttsektoren \(pdf\)](#) 2014-2018

[Forskningsrådets policy for høgskolene \(pdf\)](#) 2014-2018

[Forskningsrådets FoU-strategi for Miljø21 \(pdf\)](#) 2014

Norges forskningsråd

Besøksadresse: Drammensveien 288
Postboks 564
1327 Lysaker

Telefon: 22 03 70 00
Telefaks: 22 03 70 01

post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Design: [design]
Foto/ill. omslagsside: [fotokreditt]

ISBN 978-82-12-[fyll ut (xxxxx-x)] (trykksak)
ISBN 978-82-12-[fyll ut (xxxxx-x)] (pdf)

